

**KENTSEL MEKAN, İDEOLOJİ VE TEMSİLİYET BAĞLAMINDA
GÜVENPARK ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Gözde ÇELİK

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TEMMUZ 2013
ANKARA**

Gözde ÇELİK tarafından hazırlanan “KENTSEL MEKAN, İDEOLOJİ VE TEMSİLİYET BAĞLAMINDA GÜVENPARK ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA” adlı bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Zeynep ULUDAĞ

.....

Tez Danışmanı, Mimarlık Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından oy birliği ile Mimarlık Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Esin BOYACIOĞLU

.....

Mimarlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. Zeynep ULUDAĞ

.....

Mimarlık Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Prof. Dr. T. Nur ÇAĞLAR

.....

Mimarlık Anabilim Dalı, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 26/07/2013

Bu tez ile G.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu Yüksek Lisans derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Şeref SAĞIROĞLU

.....

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

Gözde ÇELİK

**KENTSEL MEKAN, İDEOLOJİ VE TEMSİLİYET BAĞLAMINDA
GÜVENPARK ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA
(Yüksek Lisans Tezi)**

Gözde ÇELİK

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Temmuz 2013

ÖZET

Bu çalışma Başkent Ankara’da Vekaletler Mahallesi’nin kuzey ucunda bulunan ve bu alanın kente açılan kapısı olan Güvenpark’ın mekansal, sosyal ve ideolojik anlamlarını deşifre etmektedir. Parkın yapıldığı yıllardaki anlamının okunması dönemin ideolojisinin mekansal ve sosyal yapıya etkisi bağlamında ele alınmıştır. Cumhuriyet rejiminin sosyal ve fiziksel olarak inşa edildiği dönemin önemli mekansal ögesi olan Güvenpark ve Güven Anıtı modernleşme sürecinde ülkede yaşanan değişimin ve dönüşümün bir parçası olarak incelenmektedir. Arşiv dokümanlarının, eski gazetelerin, dergilerin, fotoğrafların, haritaların ve dönemi konu alan edebi eserlerin analizi yoluyla, parkın ulusun inşası sürecindeki yeri ve anlamı üzerine analiz yapılmıştır. Parkın dönemler içerisinde geçirdiği dönüşümler, buna bağlı olarak meydana gelen mekansal ve anlamsal değişimler irdelenmiş, parkın kurgulandığı yıllardan günümüze kadar olan süreçteki durumu eleştirel bir yaklaşımla değerlendirilmiştir.

Bilim Kodu : 802.1.100
Anahtar Kelimeler :Kentsel Mekan, İdeoloji, Temsili Mekan, Mekansal
Temsil, Ankara, Güvenpark
Sayfa Adedi : 170
Tez Yöneticisi : Prof. Dr. Zeynep ULUDAĞ

**A RESEARCH ON GÜVENPARK IN THE CONTEXT OF URBAN SPACE,
IDEOLOGY AND REPRESENTATION**

(M. Sc. Thesis)

Gözde ÇELİK

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

July 2013

ABSTRACT

In this study, the spatial, social and ideological meanings of Güvenpark which is located at the north end of the Vekaletler Quarter in the capital city Ankara, and which serves as the gateway of the area to the city are decoded. Reading the meaning of the park in the years it was built was discussed in the context of the effect of the ideology of the period on the spatial and social structure. As an important spatial element of the period in which the Republican regime was both socially and physically built, Güvenpark with Güven Monument has been examined as a part of the changes and transformations experienced during the modernization process in the country. By analyzing the archive documents, newspaper collections, magazines, photographs, maps and literary works relating to that period, the place and the meaning of the park in the process of the constitution of the nation-state have been analyzed. The periodic transformations which the park has went through and the consequent spatial and semantic alterations occurring have been assessed while evaluating the status of the park within the period from the years it was established till present with a critical approach.

Science Code : 802.1.100
Key Words :Urban Space, Ideology, Representational Spaces,
Representations of Space, Ankara, Güvenpark
Page Number : 170
Supervisor : Prof. Dr. Zeynep ULUDAĞ

TEŞEKKÜR

Çalıőmalarım ve araőtırmalarım boyunca değerli bilgi ve katkılarıyla tezimin gelişmesine yardımcı olan, beni yönlendiren ve hoşgörüsünü eksik etmeyen değerli danışmanım Prof. Dr. Zeynep ULUDAĞ'a, yorumları ile tezime katkı sağlayan Prof. Dr. T. Nur ÇAĞLAR'a ve Doç. Dr. Esin BOYACIOĞLU'na, beni sonuna kadar destekleyen ve her zaman yanımda olan annem, babam ve kardeşime, manevi destekleri ile beni hiçbir zaman yalnız bırakmayan tüm arkadaşlarıma ve dostlarıma teşekkürü borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGELERİN LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	xii
RESİMLERİN LİSTESİ	xiii
1. GİRİŞ	1
2. İDEOLOJİ KAVRAMI VE CUMHURİYET İDEOLOJİSİ	6
2.1. İdeoloji Kavramı Üzerine.....	6
2.2. İdeolojinin Kentsel Mekana Yansıması	10
2.3. Cumhuriyet İdeolojisi ve Modernleşme Projesi.....	14
3. MEKAN ÜRETİMİ, TEMSİLİYET VE MEKAN	19
3.1. Mekan Kavramı Üzerine	19
3.2. Temsili Mekan, Mekanın Temsili, Mekansal Pratik.....	21
3.3. İdeoloji ve Mekansal Temsiliyet.....	26
4. MEKANSAL TEMSİL VE TEMSİL ALANI OLARAK GÜVENPARK	34
4.1. Başkent'in Şekillenmesi ve Lörcher Planı	36
4.2. Başkent Ankara ve Jansen Planı	45
4.3. Vekaletler Mahallesi'nin ve Güvenpark'ın Kurgulanması	53
4.4. Park ve Anıtın Dönem İçindeki Anlamı ve Toplumsal Yaşantıdaki Yeri	65

Sayfa

4.5. Temsilîyetin Mekanı Güvenpark, Temsilîyetin Simgesi Güven Anıtı.....	80
4.5.1. Kamu binalarının cephe oluşturması ve parkın bağlamı.....	85
4.5.2. İdeolojik sembollerle yüklü anıtın söylemi.....	89
4.5.3. İdeolojinin temsili olarak peyzaj.....	96
4.6. Dönemler İçerisinde Güvenpark	99
4.7. Güvenpark'ın ve Güven Anıtı'nın Günümüzde Geldiği Nokta	125
5. SONUÇ	134
KAYNAKLAR	139
EKLER	146
EK-1 Ankara Belediyesi İmar Müdürlüğü tarafında Güvenpark alanı için yer altı otoparkı ve pasajı olarak düzenlenmesi için açılan yarışma yazısı.....	147
EK-2 Sezar Aygen tarafından projelerin bitirildiğine dair Ankara Belediyesi İmar Müdürlüğüne yazılan yazı.....	149
EK-3 Aydan Erim, Akın Atauz ve Mehmet Adam tarafından açılan dava sonucunu bildirir karar yazısı örneği.....	150
EK-4 Güvenpark için yarışma yoluyla elde edilecek yer altı otoparkı ile ilgili gazete kütürü	151
EK-5 Güvenpark için yarışma yoluyla elde edilecek yer altı otoparkı ile ilgili gazete kütürü	152
EK-6 Güvenpark için yarışma yoluyla elde edilecek yer altı otoparkı ile ilgili kurula sunulan projenin karar yazısı	153
EK-7 Güvenpark'ın Koruma Kurulu tarafından I.derece doğal sit alanı olarak tescillenmesini bildirir karar yazısı	154
EK-8 Güvenpark ve Güven Anıtı ile İlgili Gazete Kütürleri	156
EK-9 Güvenpark'ın ve Güven Anıtı'nın Dünü Bugünü	161
ÖZGEÇMİŞ	169

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge	Sayfa
Çizelge 4.1. 30lu yıllarda Güvenpark	100
Çizelge 4.2. 40lı yıllarda Güvenpark	103
Çizelge 4.3. 50li yıllarda Güvenpark	104
Çizelge 4.4. 60lı yıllarda Güvenpark	108
Çizelge 4.5. 70li yıllarda Güvenpark	110
Çizelge 4.6. 80li yıllarda Güvenpark	112
Çizelge 4.7. 90lı yıllarda Güvenpark	117
Çizelge 4.8. 2000li yıllarda Güvenpark	120

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 4.1. Von Vincke Haritası	39
Şekil 4.2. Lörcher Planı 1924-1925 Eski Şehir ve Yönetim Şehri = Çankaya	41
Şekil 4.3. Lörcher'in Yenişehir Planı, 1925	42
Şekil 4.4. Lörcher'in 1925 Vekaletler Mahallesi Önerisi	43
Şekil 4.5. Jansen'in Ankara bölgeleme planı	47
Şekil 4.6. Jansen'in Ankara için hazırladığı plan, 1928	48
Şekil 4.7. Jansen'in Ankara Şehri İmar Planı, 1932	51
Şekil 4.8. Jansen'in Ankara Şehri İmar Planı Yenişehir bölgesi, 1932	52
Şekil 4.9. Jansen'in Ankara Genel Planı, 1932	55
Şekil 4.10. Lörcher'in Vekaletler Mahallesi tasarımı	56
Şekil 4.11. Jansen'in Yönetim Bölgesi Plan Önerisi, 1932	57
Şekil 4.12. Jansen'in Yönetim Bölgesi Perspektifi, 1933	58
Şekil 4.13. Jansen'in Yönetim Bölgesi Çalışması, 1934	59
Şekil 4.14. Jansen'in Yönetim Bölgesi perspektif eskizi, 1934	60
Şekil 4.15. Holzmeister'in Yönetim Bölgesi eskizi, 1933	63
Şekil 4.16. Jansen'in Hükümet Kartyesi Planı, 1935	63

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim	Sayfa
Resim 4.1. Bakanlıklar ve Güvenpark şantiyesi, 1934	37
Resim 4.2. Havuzbaşı, 1930.....	44
Resim 4.3. Yenişehir evleri ve Güvenpark	49
Resim 4.4. Bakanlıkların Şekillenmesi	50
Resim 4.5. Vekaletler Mahallesi'nden görünüş	61
Resim 4.6. Holzmeister'in Yönetim Bölgesi çalışmaları.....	62
Resim 4.7. Yenişehir'in havadan görünümü, 1953.....	65
Resim 4.8. Güvenpark'ta gezinti.....	69
Resim 4.9. Güvenpark, 1930lar	70
Resim 4.10. Ankara'da pazar gezintisi	72
Resim 4.11. Yenişehir'de akşamüstleri.....	73
Resim 4.12. Kızılay Parkı ve Güvenpark, 30ların sonu.....	74
Resim 4.13. Kızılay Parkı ve Güvenpark, 1940.....	75
Resim 4.14. Güvenpark, 1940.....	76
Resim 4.15. Güvenpark ve Bakanlıklar, 1940	78
Resim 4.16. Yenişehir genel manzara, 1953.....	82
Resim 4.17. Yargıtay Binası, Holzmeister (1933-35).....	86
Resim 4.18. Milli Müdafaa Binası, Holzmeister (1928-31)	86
Resim 4.19. İç İşleri Bakanlığı ve avlusu, Holzmeister (1930-34)	86
Resim 4.20. Bakanlık Binaları, 1950	88
Resim 4.21. Güven Anıtı ön cephe	91

Resim	Sayfa
Resim 4.22. Güven Anıtı arka cephe	92
Resim 4.23. Emniyet Abidesi Nasıl Olacak?	93
Resim 4.24. Thorak'ın 'Kameradschaft' adlı heykeli	95
Resim 4.25. Güvenpark, 1940lar	97
Resim 4.26. Yenişehir ve Güvenpark, 1940	98
Resim 4.27. Kızılay Parkı ve Güven Anıtı, 1945-46	101
Resim 4.28. Yenişehir 1950li yıllar	102
Resim 4.29. Yenişehir 50-60 yılları arası	106
Resim 4.30. İhtilal zamanları Kızılay Meydanı	107
Resim 4.31. Sezar Aygen'in Güvenpark Restorasyon Projesi	114
Resim 4.32. Aygen Projesi maket	114
Resim 4.33. Güvenpark imza kampanyası	115
Resim 4.34. Güvenpark şantiye alanı	116
Resim 4.35. Selami Sözer'in Güvenpark Restorasyon Projesi	118
Resim 4.36. Hilmi Güner'in Güvenpark Yer Altı Dolmuş Durakları ve Çevre Düzenleme Projesi	119
Resim 4.37. Güvenpark'ta şişme goril maketi	122
Resim 4.38. Güvenpark'ta dinazor maketleri	122
Resim 4.39. Güvenpark'ta dinazor maketleri	123
Resim 4.40. Yapılması planlanan öneriye ait görseller	123
Resim 4.41. Yapılması planlanan öneriye ait kroki	124
Resim 4.42. Güvenpark alanındaki metro giriş/çıkışları	127
Resim 4.43. Hava bacaları, bozulmuş yer kaplamaları	127

Resim	Sayfa
Resim 4.44. Otobüs ve minibüs durakları	128
Resim 4.45. Güvenpark'ın işgal edilen alanı	128
Resim 4.46. Güvenpark'ın çevresine konumlanmış seyyar satıcılar	129
Resim 4.47. Park içerisinde barakalar	129
Resim 4.48. Güvenpark'ın çiçekçileri.....	130
Resim 4.49. Güvenpark'ı mesken edinmiş güvenlik güçleri	130
Resim 4.50. Özgün tasarıma aykırı olan havuz, baraka ve kentsel mobilya.....	130
Resim 4.51. Güvenpark'ta sürekli olarak bulunan emniyete ait araçlar	131
Resim 4.52. Olaylardan dolayı halkı engelleme amaçlı koyulan bariyerler	131
Resim 4.53. Anıt'ın, kaidesinin ve çevresinin bugünkü durumu	132
Resim 4.54. Güvenpark'ın genel görünümü	133
Resim 4.55. Güvenpark'ın uydu görüntüsü	133

1. GİRİŞ

Kentler, geçmiş kültürlerin üst üste biriktiği, geleceğin şekillendiği, kentlinin gündelik yaşamını biçimlendiren, sürekli devinim halinde olan bir ortamdır. Kent içerisinde bulunan mekanlar geçmişten günümüze kadar insan ihtiyaçları doğrultusunda değişmiş ve şekillenmiştir. İhtiyaçlar doğrultusunda oluşturulmuş kentsel mekanlar yapıldığı dönemin kentsel ve mimari değerlerini yansıtırken ait oldukları dönemin toplumsal yapısını, yaşantısını, kültürünü ve ideolojisini belgeleyen önemli eserler olarak toplumsal bellekte yer alırlar. Bu oluşumda kentsel kimlik ve kentsel imge önemli unsurlardır. Kentin sahip olduğu mekansal, sosyal ve kültürel değerlerin ortaya koyulması, kamusal belleğin sürekliliği ve kentsel bilincin oluşturulması açısından önemlidir. Bu çalışmanın temelinde cumhuriyetin ilanı ile beraber gelen yeni rejimin, yeni ideallerin, yeni yaşamın sembolik olarak ifade edildiği ulus-devletin belki de en önemli mekanlarından birisi olan Güvenpark'ın kurgulandığı yıllardaki anlamlarının ve değerlerinin açıklanması, değişen zaman ve koşullar içerisinde meydana gelen mekansal ve anlamsal değişikliklerin ortaya koyulabilme çabası yer almaktadır. Güvenpark bulunduğu bölge, takip ettiği aks ve içerdiği anıt ile ulus-devletin temsili olmuştur. Güvenpark'ın içerdiği anlamlar, iletmek istediği mesajlar ve vurgulamak istediği değişimle birlikte bellek için yeni bir toplumsal çerçeve oluşturması ve bu çerçevenin zaman içerisinde nasıl dönüştüğü/dönüştürüldüğü bu çalışmanın kapsamını oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında cumhuriyet döneminin sosyal ve ideolojik yapısını, dönem içerisinde oturtmaya çalışılan modern yaşamın sahnelendiği en iyi kentsel mekanlardan birisi olan Güvenpark üzerine odaklanılmıştır. Öncelikli olarak cumhuriyetin simge kenti olarak düşünülen başkent Ankara'nın kurgusu ve modern planlama ilkeleri doğrultusunda şekillendirilmesi ele alınmıştır. Bu planlama ilkeleri doğrultusunda yeni rejimin ideolojisinin vurgu noktası olan kentsel mekan sıralaması bulvar-meydan/park-devlet yapıları şeklinde oluşturmuştur. Kurgunun omurgası olarak düşünülen bulvar ve kalbi olarak düşünülen Vekaletler Mahallesi ölçeğinden başlayarak Erken Cumhuriyet Dönemi'nde kentin mekansal dönüşümü, toplumsal yaşantıdaki değişimi ve rejimin ideolojisi okunmaya çalışılmış, yapıldığı dönemdeki

yerinin ve anlamının ortaya koyulması amaçlanmıştır. Modern kent planlarının vazgeçilmez unsurlarından olan kamusal yeşil alanlar-parklar bireyleri bir araya getirebilme, onlara sosyal kimlik kazandırabilme bağlamında bir çerçeve oluşturabilme ve kent içerisinde bir odak noktası olabilme özelliğine sahiptirler. Bu mekanlar kentsel peyzajda bir 'kentsel işaret' (landmark) olmuşlar, modern kent planlamasının ağırlık merkezine yerleşmişlerdir. Yenişehir'de aksların kesişim noktasında bulunan ve içerisinde yer alan Güven Anıtı ile simgesel bir vurgu olan Güvenpark yeni oluşturulan kentsel kimliğin toplumsal çerçevesi olması ve cumhuriyetin vitrini olması özelliklerinden dolayı çalışma alanı olarak seçilmiştir.

Türkiye'de cumhuriyetin ilanını takiben yeni bir ulus-devlet kurgusu ile birlikte yeni bir rejim ve yeni bir kimlik önerilmiş ve bu kimliği oluşturabilmek için birtakım eylemlere girişilmiştir. Eylemlerin temelinde geçmiş için seçici olmak ve bunun üzerine yeni bir gelecek kurgulamak bulunmaktadır. Yapılan inkıpların desteklediği cumhuriyetle birlikte gelen sosyal değişimi içselleştirmek, yeni hayat tarzı oluşturmak ve bunu halka benimsetmek için bir takım sosyal, ekonomik, politik ve mekansal değişimler söz konusu olmuştur. Bu bağlamda yapılan ilk girişim başkentin Ankara olarak seçilmesi ve burada her anlamda yeni bir kimlik/bellek oluşturacak mekanlar ile sosyal yapının oluşmasını sağlayacak düzenlemeler yapılması olmuştur. Ulus-devletin benimsediği ideolojinin ve ideallerin yansıtılacağı mekanlar modern planlama ilkeleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Bu mekanlarda bir takım imgeler ve simgeler vasıtası ile bireylerin zihinlerinde bir harita oluşturulması hedeflenmiş, bireylerin bu düzenlenmiş alanlarda toplumsal yaşama dahil olup, etkileşim içinde olmaları istenmiştir. Bu kurgulanmış alanların simgesel bir rol üstlenmesi, ulus-devletin ideallerinin ve misyonunun temsil edildiği alanlar olması için bir takım anlamlar yüklenmiş, bunu vurgulamak içinde bazı somut kentsel elemanlardan yararlanılmıştır.

Fiziksel ve söylemsel olarak kurgulanan kentsel kamusal mekanların inşa edilmesi, Cumhuriyet'in modern yüzünü yansıtması ve dönemin ideolojisinin temsilinde üstlendiği rol açısından önemli bir girdi olmuştur. Kentsel peyzaj içerisinde bir takım anlamsal kurgular ile tasarlanan kamusal mekanların varlığı, yeni kurulan

Cumhuriyet'in ideolojisinin temsili için iki açıdan önem kazanmaktadır. Bunlardan ilki; kamusal mekanların varlığının Ankara'daki hayatı bir taslak olmaktan kurtaracak kent öğeleri olarak ele alınmalarıdır. İkincisi ise; kamusal mekanların ve kamu binalarının Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve toplumsal ölçekteki projeleriyle olan "çağrışımsal" ilişkisi olarak değerlendirilebilir olmasıdır [Sargın, 2002].

Cumhuriyet döneminde hem söylemsel hem de fiziksel olarak inşa edilen kentsel peyzajlar ve içerisinde yer alan anıtlar belirli bir işlevi karşılamanın ötesinde, yeni oluşturulan modern topluma modern yaşam biçiminin kazandırılmasında önemli bir etken olmuş ve kentsel belleği oluşturmak amacıyla kentsel işaret (landmark) olarak kentin odağına oturmuştur. Sosyal ve kültürel aktarımın olacağı belki de en çok anlam yüklenen rekreatif mekanlardan birisi olan Güvenpark ve Güven Anıtı üzerine okuma yapılırken kavramsal çerçeve olarak ideoloji, gündelik hayat pratikleri, mekansal pratikler, mekansal temsil ve temsiliyet ana çerçeveyi oluşturmuştur.

Çalışmanın "İdeoloji Kavramı ve Cumhuriyet İdeolojisi" başlıklı bölümünde ideoloji kavramı genel çerçeve olarak benimsenmiş, öncelikle kelimenin kökeni, anlamı ve etki olanları üzerinde durulmuştur. İdeolojinin kentsel mekana nasıl yansıdığı tartışılmış, kentsel mekanların şekillenmesi sürecinde nasıl bir etkisi olduğu çeşitli ülkelerde yapılan mekan düzenlemeleri üzerinden aktarılmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet dönemi içerisinde yeni kurulan ulus-devlette modernleşme projesi kapsamında mekansal düzenlemelere verilen önem vurgulanırken, bu proje ile gündeme gelen sosyal, ideolojik ve kültürel oluşumlar incelenmiştir. Erken Cumhuriyet Dönemi ideolojisinden bahsedilerek döneme hakim olan ideoloji ve yeni bir toplum inşa etme sürecinde kentsel peyzajların ilişkisi vurgulanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde mekan kavramı üzerinde durulmuş, mekan üretim yöntemleri incelenmiştir. Mekan üretim süreçlerine ideolojinin etkisi tartışılmıştır. İdeolojiler ve idealler doğrultusunda kentsel kamusal alanlara yapılan anlamsal yüklemeler ve birtakım semboller üzerinde durulmuş, bunların bireylerin zihninde

nasıl haritalaştığı incelenmiştir. Yapılan anlamsal vurguların mekanları bir temsil mekanına dönüştürmesi ya da bir şeylerin mekansal temsili olması durumu mekansal pratikler üzerinde durarak açıklanmaya çalışılmıştır. Bölüm içerisinde Lefebvre'nin üçlü diyalektiği olan 'mekansal pratik, mekanın temsili ve temsili mekan' kavramları incelenmiştir. Bu kavramlar vasıtası ile mekanların gündelik yaşam, imge, simge, hayal gücü ya da söylemler yoluyla nasıl bir anlam yüklendikleri, kentsel bellekte ve zihin haritalarında nasıl yer aldığı ve bu mekanların bu araçlar vasıtasıyla anlamlarının, misyonlarının okunabileceği açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde, önceki bölümde açıklanan kavramlar ile Güvenpark ve Güven Anıtı üzerine mekansal okuma ve analizler yapılmıştır. Cumhuriyetin ideallerini ve ulusal ideolojiyi yansıtmaması, yeni rejimin ve ideolojisinin temsili mekanı ve cumhuriyetin mekansal temsili olması açısından başkent Ankara'da düzenlenen kentsel/kamusal alanlardan birisi olan Güvenpark, kurgulanan yeni yaşam tarzını yaşayacak ve yayacak bireylere ortam oluşturulması ve uygulanması istenen modernleşme projesinin bir parçası olması amacıyla düzenlenmiştir. Bu nedenle ideolojinin mekana yansıtıldığı kentsel alanlardan birisi olan Güvenpark, Güven Anıtı ile birlikte kent planlaması süreçlerinden itibaren büyük ölçekten, Ankara ölçeğinden, küçük ölçeğe, park ölçeğine kadar indirgenerek analiz edilmiştir. Kent içerisindeki konumu ve anlamsal vurgusu yapılan parkın; Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan şehir planları, haritalar, eski ve yeni fotoğraflar, eski gazeteler ve anı kitapları verilerinden faydalanılarak değerlerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Yerleşimin gündelik yaşam pratikleri üzerinden deşifre edilerek incelenmesi, aynı zamanda dönemin ideolojisinin, toplumsal ve mekansal yapısının gelecek nesillere aktarılmasını sağlamayı hedeflemektedir. Yeri ve mekansal yapısı itibari ile ideolojik bir anlam barındırması, ideolojinin temsili mekanı olmasından ötürü her dönem iktidarın ilgi alanı olan park, her iktidar ile dönüşüp başka anlamlar kazanmıştır. Bölümünü son başlığında dönüşümün belgelenmesi ve yitirilen anlamların okunması hedeflenmiştir. Bu bağlamda bulunabilen imar planlarından, turistik haritalardan ve dönem fotoğraflarından faydalanılarak şematik haritalar çıkarılmıştır. Bu hazırlanan şematik haritalar, farklı dönemlere ait fotoğraflar ve kartpostallar ile mekansal dönüşüm belgelenmeye

çalışılmış, yıllar içerisinde parka yapılan müdahaleler ve buna bağlı olarak gelişen anlamsal değişiklikler incelenmiştir.

Araştırmanın sonuç bölümünde ise parkın Türkiye'nin modernleşme projesindeki yeri ve önemi vurgulanırken, buranın sadece fiziksel modernleşmenin değil toplum yaşantısında gerçekleştirilmeye çalışılan değişimin ve gelişimin tamamlayıcısı olan bir kamusal alan olması özelliği ön plana çıkarılmıştır. Döneminin belki de en önemli kentsel mekanlarından birisi ve kentsel belleğin önemli bir verisi olan parkın günümüzdeki durumu hakkında tespitler yapılmış ve eleştiren bir bakış açısıyla yaklaşmıştır. Cumhuriyet döneminin çağdaşlaşma ideallerini oluşturan parkın günümüzün değişen koşullarında gittikçe öneminin, misyonunun, yapıldığı dönemlerdeki anlamının kaybolmasını irdelemek ve bu duruma bir farkındalık kazandırmak amacıyla parkın mekansal ve sosyal dönüşümü üzerine saptamalar ve belgelenmeler yapılmış, bunların parkı ve anlamını nasıl değiştirdiği üzerinde durulmuştur.

2. İDEOLOJİ KAVRAMI VE CUMHURİYET İDEOLOJİSİ

2.1. İdeoloji Kavramı Üzerine

İdeoloji kavramının farklı disiplin ve bakış açılarına göre değişen farklı anlamları vardır. İdeoloji terimi Destutt de Tracy, Cabanis ve arkadaşları tarafından ortaya atılan “ideler bilimi” anlamına gelen bir kavramdır ve düşüncelerin (ideo-) oluşuna ilişkin kuram (-loji) anlamına gelmektedir [Althusser, 2003]. Bu kavram farklı zamanlarda pek çok düşünür tarafından hem olumlu hem olumsuz tanımlarla açıklanmıştır.

İdeoloji teriminin içeriği, kapsamı ve etki alanı hakkında bilgi sahibi olabilmek için bugüne kadar söylenmiş olan anlamlarını incelemek gerekirse, Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğüne göre ideoloji; “siyasal veya toplumsal bir öğreti oluşturan, bir hükümetin, bir partinin, bir grubun davranışlarına yön veren politik, hukuki, bilimsel, felsefi, dini, moral, estetik düşünceler bütünü” olarak tanımlanmaktadır [<http://tdk.gov.tr>]. Yine TDK sözlüğünde yer alan diğer bir tanım ise “kendine özgü verilere dayanarak geliştiğini sanan, gerçekte ise toplumsal ve ekonomik olayların dile gelişi olan, ancak bu toplumsal olayların kendisini belirlediğini hesaba katmayan kuramsal düşünce.” şeklinde açıklanmaktadır.

İdeolojinin farklı tarihlerde yorumlanmasından dolayı zamana ve mekana göre değişen bir çok anlamı olduğundan bahseden ve bu durumu “farklı kavramsal liflerle bütün bir doku halinde örülmüş bir metin” olarak açıklayan Eagleton’a göre, ideoloji, çoğunlukla, bir egemen toplumsal iktidarın yeniden üretilmesine katkı sağlayan göstergeler, anlamlar ve değerler olarak ifade edilebilir. İdeoloji tek başına bir toplumsal birliğin kurucu ögesi değildir, bundan daha ileri bir anlamda imgesel düzeyde yeniden oluşturulmaya çalışılan bir değerdir ve bireyi, toplumsal düzenin yeniden üretilmesini sağlayan inanç ve değer sistemleriyle donatan teşvik edici toplumsal bir güç olarak düşünmek gerekmektedir [Eagleton, 1996].

Althusser ise ideolojiyi “toplumsal formasyonun belirleyicisi, buna göre toplumu dönüştürücü ve bireyleri bu ilişkiler ağı içerisinde yönlendirici egemen fikirler ve tasarımlar sistemi” olarak tanımlamaktadır. İdeoloji toplumsal yaşantı ile iç içedir ve her zaman onu etkileyen bir oluşumdur. Althusser, ideoloji ile ilgili üç ana tez ileri sürmektedir. Bunlardan ilki Freud’un “bilinçdışı öncesiz ve sonrasızdır” anlayışına bağlı kalarak ortaya attığı “ideolojinin tarihi yoktur” tezidir. Yani tıpkı bilinçdışı gibi ideolojinin kendine ait bir tarihi ve tarihsel bir yanı yoktur; ideoloji tüm tarihsel uzama yayılmıştır. Ortaya attığı ikinci tez ise ideolojinin “bireylerin gerçek var oluş koşullarıyla kurdukları imgesel ilişkinin imgesel bir tasarımlanması” görüşüdür. Bu görüşe göre ideoloji, hem yaşadıkları gerçek ilişkilerle kurdukları imgesel ilişkiler bakımından yapaydır, yanılısamadır, hem de ‘Devletin İdeolojik Aygıtları’ ve bu aygıtların pratikleri olması durumundan dolayı da maddi bir varoluşa sahiptir, somuttur. Althusser’in son tezi ise “ideolojilerin bireyleri özne olarak çağırdığı” görüşüdür. İdeoloji özne aracılığı ile özne için vardır, işleyiş ve anlam kazanması da ancak özne aracılığı ile mümkün olabilmektedir. Yaşamın içinde oluşan ve yaşamdan kaynaklanan bir pratiktir [Althusser, 2003].

İdeolojilerin etkili olabilmeleri için, insan deneyimlerine anlam vermek ve toplumsal gerçeklik hakkında karşılıklı etkileşim sonucu elde ettikleri bilgiye ulaşmaları gerekmektedir [Eagleton, 1996]. Toplumsal alanda insanların bir araya gelmesi ve bir takım deneyimler elde etmesi gündelik hayatı oluşturur. Gündelik hayatın eleştirel çözümlemesi de ideolojileri açığa çıkaracaktır [Lefebvre, 1998]. İnsanların bir arada bulunup, toplumsal hayata katıldığı mekanların ve burada geçen gündelik hayatın, benimsenen ideoloji ile ilişkili olduğu savından yola çıkan Lefebvre, her ideolojinin kendi mekanını oluşturduğunu ya da dönüştürdüğünü iddia eder ve ideoloji kavramını “sosyal mekanın üretimi ile hayat bularak tutarlılık kazanan bir olgu” olarak tanımlar [Lefebvre, 1991].

İnsanların kendi durumlarını değerlendirebilmesi ancak o andaki görüş imkanları çerçevesinde olmaktadır. Hegel’in “dünya görüşü” olarak nitelendirdiği bu kavram Marks’ın ideoloji adını verdiği kavramla yakın bir anlam ilişkisi içerisindedir. Marks’a göre ideoloji, dünya görüşünü temsil eder, dünyayı nasıl görmemiz

gerektiğini bildirir ve yaşam biçiminin yorumlanmasına yardım eder [Barrett, 2004]. Marks ideolojiyi daha genel bir yaklaşım ile içinde bulunulan toplumsal koşullardan dolayı “tarafli algılama” olarak tanımlamakta ve bir çağın sosyal yapısının o çağın fikir ürünlerinde yansyacağı, yaratıldığı ortamın izini taşıyacağı düşüncesini savunmaktadır [Mardin, 1997].

Mardin, ideolojinin bugün “nesnel olmayan bir fikir ürünü” çağrışımı yapsa da Batı Avrupa fikir tarihinde tam tersi bir anlamda ortaya çıkmasından ve başlangıçta “doğru düşünme bilimine verilen ad” olmasından bahsetmektedir. Günümüzde ideoloji toplumsal olaylardan ve düşünce akımlarından söz ederken sıkça bahsedilen bir terimdir ve “sistemik bir fikir yapısı veya anlatısı” olarak tanımlanmaktadır. Mardin, ideolojinin “çağdaş dünyanın çalkantılarının ve altında yatan önemli toplumsal yapısal değişikliklerin gerekli kıldığı fikri yapıtları” olarak tanımlandığında tarihsel şuur içeriği kazandığını ve zamanla köklü değişimler getirdiği söylemektedir. Bu bağlamda değerlendirmek gerekirse ideoloji, önemli toplumsal farklılaşmaların oluşmaya başladığı çağdaş toplumun kendine bir yaşam çerçevesi bulma çabası olarak da açıklanabilmektedir. Bir taraftan sarsılan toplum düzeninin yerine yenisi aranırken, diğer taraftan inandırıcılığını yitiren eski simgeler dağarcığı yerine yeni simgeler dağarcığı oluşturulması gerekmektedir [Mardin, 1997].

Toplumların fikir yapısında etkili olan ideolojilerin oluşmasında bilgi belirli bir etkiye sahiptir. Bilgi ve ideoloji arasında sürekli devam eden bir geri besleme vardır. Gündelik hayat bu geri beslemenin toplumsal yeri olarak tanımlanabilir. Bilgilerden, yanılsamalardan ve dünyaya ilişkin yorumlardan oluşan karışım yani diğer bir ifade ile ideolojiyi kültür olarak tanımlamak da olasıdır [Lefebvre, 1998]. İdeoloji ve kültür kavramları geniş bir perspektiften bakıldıklarında birbirlerine oldukça yakın durmaktadırlar. Toplumsal pratiklerin kendilerinden ziyade bireylerin bu pratikleri yaşama biçimlerini ima etmektedir [Eagleton, 1996].

Postmodernistler tüm bilgilerin ideolojik olduğunu ifade etmektedirler. Bilginin iktidar kurumları tarafından üretildiği düşüncesi vardır. Foucault, devletin toplumu

gözetlemek ve kontrol altında tutabilmek için bilgiyi kullandığını belirtir. Bilgi iktidarın mekanizmaları tarafından üretilir. İktidar ve bilgi iç içedir, işleyişleri ve kuruluşları birbirinden bağımsız değildir [Foucault, 1999]. Foucault'ya göre 'erk', toplumsal gövdeyle birlikte genişler ve bu yolla gözetim içselleştirilir, mekanlar siyasal bir sorun olarak kabul edilir. Gramsci ideoloji kavramını tartışırken hegemonya sözcüğünü kullanır ve bu sözcük üzerinden ideoloji kavramını ele alır. Gramsci'nin siyaset ve ideoloji ile ilgili düşüncesinin örgütleyici odağı 'hegemonya' kavramıdır ve bu kavramı şiddet ya da zor kullanmadan 'ikna ederek nüfuz etme', 'rızanın örgütlenmesi' anlamında kullanır [Barrett, 2004].

Hegemonya, toplum içerisinde mevcut halde bulunan güç ilişkilerini yeniden kurgularken, farklı olanın da meşruiyet kazandığı kamusal alanları politik bir dille yeniden anlatmaktadır. Gramsci, hegemonyanın güç ve toplumsal yapı arasında var olan ilişkileri, 'gündelik hayat'a gönderme yaparak deşifre eden bir üst dil olduğunu belirtmektedir. Ona göre sosyal ve mekansal dönüşüme ilişkin bilinç, toplum tarafından kabul edilebilecek imgesel anlatımlara gerek duymaktadır. Böylelikle gündelik hayat ve mekansal uygulamalar örtüşük hale gelecek ve 'resmi kamusal'dan 'sivil kamusal'a bir kayış söz konusu olacaktır, bu kayış ise sosyal aktörler aracılığıyla gerçekleşecektir [Sargın, 2002].

Cumhuriyet ideolojisi, toplumun çağdaşlaşmasını, modern yaşantı biçiminin gündelik hayat içerisinde yer almasını sağlamak ve aynı zamanda devletin kültürel, siyasi ve ekonomik alanlarda da modernleşip, varlığını sürdürmesini hedefleyen bir ideoloji olarak karşımıza çıkmakla birlikte döneme hakim düşünce yapısının da temelini oluşturmaktadır ve modernizm fikrinden beslenmektedir. Bu fikir bir idealde yoğunlaşıp siyasi bir duruşa dönüşmüştür [Belge, 1983]. Yapılan mekansal düzenlemeler ile hem çağdaş ve modern bir başkent oluşturulmak istenmiş, hem de bu başkent içerisinde modern hayatın kurgulanması için mekansal bilinci oluşturmaya ve geliştirmeye çalışmıştır.

Ahmad, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde benimsenen ideolojiyi, toplumsal ilerlemeyi gerçekleştirecek güç olarak ifade etmektedir. Bu güç ilerleme ile birlikte ortaya

çıkacak ‘rasyonel yurttaşlar topluluğu’ oluşturmayı kendisine amaç edinmiştir ve demokratikleşmeyi temel almıştır. Bu nedenle Mustafa Kemal Türk toplumunu Franko’nun İspanya’da, Mussolini’nin İtalya’da yapmayı düşündüğü gibi geleneklerle, toplumsal inanç ve sembollerle yönetmek yerine, yeni bir ideoloji ve yeni semboller oluşturmayı tercih etmiştir [Ahmad, 2007].

İdeolojiler kalıcılık amaçladıklarında kendi mekanlarını oluştururlar ve toplumun içselleştirmesini istedikleri aktarımlarını bu mekanlar üzerinden yaparlar. Erken cumhuriyet döneminde benimsenen ideoloji de toplumun çağdaşlaşmasını sağlamak ve yeni ideoloji ile beraber gelen idealleri benimsetebilmek amacıyla kentsel kamusal alanlara müdahalede bulunmuştur. Yapılan düzenlemeler ile modern yaşam tarzının gündelik hayatın bir parçası haline getirilebilmesi amaçlanmıştır. Gündelik hayatın geçeceği mekanlarda birtakım sembollerle ve simgelerle yeniliklerin, ideolojilerin ve ideallerin vurgusu yapılmıştır. Bu nedenle cumhuriyet ideolojisini dönemin eserleri üzerinden okumak mümkündür. Dönem içerisinde yapılan mimari yapılar ve kentsel kamusal alan düzenlemeleri incelendiğinde hakim ideoloji hakkında fikir sahibi olmak olasıdır.

2.2. İdeolojinin Kentsel Mekana Yansıması

Devlet yani iktidar toplumu kurmak ve düzenlemek için bir takım araçlar kullanır. İdeoloji bu araçların başında gelmektedir. Çünkü ideolojinin gücü iktidarın belirlediği tanımlar ve amaçlar çevresinde oluşur, bu oluşum toplumu kurma ve ona kimlik kazandırma konusundaki etkinliğinden kaynaklanmaktadır.

Egemen ideoloji, egemen sınıfın ideolojisidir [Althusser, 2003]. İktidarı elinde tutan egemen sınıf, ideolojisini ‘devletin ideolojik aygıtları’ ile bireylere aktarır. Tören ve toplantı benzeri eylemler iktidarın izlerini taşıyan mekanlarda gerçekleşir. Bu mekanlar ideolojik aktarımın gerçekleştiği yerlerdir, bireylere iktidarın varlığını aktaran ve onu meşru kılan ‘ideolojik bir aygıttır.’ [Yeşilkaya, 1999]. Devletin ideolojik aygıtlarının (DİA) görevi egemen ideolojiyi aşılmasıdır ve yöntem olarak ideolojiyi kullanmaktadır. Bu bağlamda DİA’lar ile devletin siyasal aygıtını birbirine

karıştırmamak gerekmektedir. Devletin siyasi aygıtı devletin baskı aygıtının bir parçasıdır ve baskı uygularlar. Devletin tek bir baskı aygıtı olmasına karşın çok sayıda DİAsı (partiler, sendikalar, basın vb.) vardır. Devletin Baskı Aygıtı, tümüyle kamu alanında yer alırken, DİA'ların büyük bir bölümü özel alanda yer almaktadır [Althusser, 2003].

Bir toplumun politik ve sosyal yapısı, hatta ideolojisi, o toplumun ürettiği binalar ve mekanlar aracılığı ile anlaşılabilir. Farklı tarihsel dönemlerde ideolojilerin kentsel mekanların anlamları, bu mekanların yaptığı çağrışımlar, eski dokuda yapılan mekansal değişiklikler, yeni oluşturulan mekansal organizasyonu üzerine yaptığı etki incelenerek dönemin ideolojisi hakkında fikir sahibi olmak mümkündür.

Mekan iktidarın veya iktidara ait ideolojilerin işaretlerini taşıyabilir. Bu yolla iktidar ideolojisini kent ölçeğinde gerek mekana yerleştirilen işaretler yoluyla gerekse de yapı ya da yapılar topluluğu ile mekana yansıtır. Foucault, mekanın bir metin gibi okunabileceğini öne sürer ve bu metin üzerinden iktidarın izlerinin “tüm toplumsal mekana dağılmış, her yer sahne, seyir, işaret, söylev olarak mevcut, açık bir kitap gibi” okunabileceğini savunur [Yeşilkaya, 1999]. Harvey’de Foucault’nun ‘mekanın daima toplumsal iktidarı içeren bir kap olduğu’ düşüncesinden yola çıkarak, mekanın yeniden düzenlenmesinin daima toplumsal iktidarın ifadesini bulmasında aracılık yapan çerçevenin de yeniden düzenlenmesi anlamına geldiğini vurgulamaktadır [Harvey, 1997]. İktidar eli ile tasarlanan ya da düzenlenen mekanlar, o iktidarın ideolojilerinin içeriğinin ve yapmak istediği vurgunun doğrudan veya dolaylı olarak toplumlara aktarılıp içselleştirilmesinde etkin rol oynamaktadırlar.

Gündelik hayat içerisinde oluşan ve ondan beslenen bir kavram olan ideoloji, kentsel kamusal alanlara ve mekanlara çeşitli biçimlerde yansımış, onları oluşturmuş ya da dönüştürmüş ve ortaya çıkan ideolojinin taşıyıcısı konumuna getirmiştir. İtalya’da iktidar kentsel dokuyu kendi ideolojilerini yansıtacak şekilde değiştirmeyi planlamış, kentin hem işlevsel hem anıtsal olmasını, düzenli ve etkileyici bir mekansal düzenleme ile eski günlerdeki gibi muhteşem görünmesini amaçlamıştır. Kurgulanan yeni komplekslerde anıtsallık, düzen, simetri, ölçekteki devasalık ile kuvvet ve

hakimiyet vurgulanmaktadır. Nazi Almanya'sında da İtalya'ya benzer nitelikte kentsel mekan düzenlemeleri görülmektedir. Gücü simgeleyen anıtların algılanabilir olması için açılan geniş anıtsal yollar ile bu yollara açılan meydanlar tasarlanmış, rejimi vurgulayan dev ölçekli ve anıtsal etki yaratan kamu binaları ise aksın son bulunduğu yerlerde konumlandırılmıştır [Inceoğlu, 1996]. Diğer iki kentte olduğu gibi Rusya'da da Stalin döneminde Rus mimarisinde iktidarın halk üzerinde ezici bir gücü olduğunu vurgulamak için anıtsallık ön plana çıkmıştır. Yine benzer şekilde Ledoux'un 'ideal kent' olarak isimlendirdiği 'Chaux' planlaması da Fransız Devriminin beraberinde gelen fikir akımları düşünülerek tasarlanmış bir kent planıdır [Yeşilkaya, 1999].

Birçok ülkede olduğu gibi Cumhuriyet Türkiye'sinde de ideolojiler etkili olmuş ve bu ideolojiler toplumsal çerçeveyi değiştirmek, oluşturulan yeni ideolojik görüşü vurgulayabilmek için kentsel mekanlara müdahalede bulunmuştur. Kısa sürede yaşanan köklü sosyal, politik ve mekansal değişimler, yeni bir ülke kurma idealini de beraberinde getirmiştir.

Türkiye Cumhuriyet'i tarihi bakımından özel bir yere sahip olan 'Erken Cumhuriyet Dönemi' yeni devletin yeni ideolojisinin ve dünya görüşünün belirlendiği dönem olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde yeni bir ideoloji geliştirilmiş ve bu ideoloji ışığında yeni bir toplum oluşturulmuştur. Bu oluşturulan yeni ideoloji; Tekeli'ye göre daha önceki dönemin devamı olduğu kadar, bu dönemden kopuşu da içermektedir. II. Mahmut döneminde başlayan ve Tanzimat döneminde devam eden süreçte yönünü batıya çeviren Osmanlı batının üstünlüğünü kabul edip aydınlanma felsefesini benimsemesi ile Türk tarihinde önemli bir dönüm noktası yaşanmıştır. Benimsenen felsefe ile birlikte gelen sosyal ve kültürel değişim, dönemin ideolojisinde ayrılmaz bir parça haline gelecek olan ulusalcılık ile her alanda etkisini sürdürmüştür. Cumhuriyet Türkiye'sinin ideolojik oluşumu II. Mahmut döneminden (1809–1839) itibaren başlayan batılılaşma sürecinin bir devamıdır; ama aynı zamanda imparatorluk ideolojisinden kopuşu ve ulus-devlet ideolojisini kurmayı temsil etmektedir. Modernist bir gelişme çizgisi ve ulus devletinin oluşturulması, dönem ideolojisinin iki ana unsuru olmuştur [Tekeli, 1994].

Kamusal mekan üretilmesinin ardında cumhuriyet ile beraber gelen yeni ve çağdaş bir dönem başlatma isteği vardır. Yeni bir devletin yeni bir başkentinde modern planlama deneyimlerinin yanında anlamsal kurgusuna da büyük önem verilmiş, mekanlara anlamsal yüklemeler yapılmıştır. Planlamada sadece bölgeleme, sıralama, hiyerarşi kurma yöntemi değil bunları adlandırarak ‘yeni ulusun başkenti’ kurgulanmaya çalışılmaktadır. Öncelikle kent modern planlama ilkeleri doğrultusunda bölgeleme (zoning) ile parçalara ayrılmış ve bu parçalar üretim, yönetim, sağlık gibi fonksiyonlara dağıtılmıştır. Bu bölgeleri birbirine bağlayan yollar bir iz oluşturmanın yanında bağlandıkları uçlarla ‘anlamsal ilişkiler’ ve ‘kentsel metaforlar’ oluşturmuştur. Kaleden çıkan iz Millet Caddesi’ni oluşturmuş ve sonrada Kızılay’da yeni Yönetim Mahallesi’nin başladığı yerde bitmiştir. Bu gelen aks Yönetim Mahallesi’nin kurgulayıcısı olmuş, bununla da kalmayarak gelecekte silinmeyecek bir ize dönüşmüştür [Cengizkan, 2002].

Cumhuriyet Türkiye’si başkentinde de tıpkı diğer ülkelerde olduğu gibi yeni bir rejim ile yeni bir ülke kurma ideali ortak nokta olmuştur. Her ne kadar kapsamı ve amacı farklı olsa da yaşanan köklü değişiklikler ve bu değişikliklerin mekana yansıtılarak bireylerle aktarılma istenmesi bağlamında bir etkilenmenin söz konusu olduğundan bahsedilebilmektedir. Başkent için yapılan plan hem modern planlama tekniklerine uygun olmalıdır hem de ulus-devletin ideallerini, ideolojilerini yansıtır nitelikte olmalıdır. Bu amaçla yapılan planda tıpkı o dönemdeki planlama anlayışları gibi geniş akslar, toplanma alanları, düzen ve anıtsallık ön planda olmuştur. Başkentte açılan eski kentten gelip yeni kentte yönetim mahallesinde sonlanan Atatürk Bulvarı kentin omurgasını oluşturan en önemli akstır. Rejimi vurgulayan önemli kamu binaları ise bu geniş aksların sonlandırıldığı yerlerde konumlandırılmıştır. Bu kamu binalarının modern mimari tarzda olması ve anıtsal görünüm veren cepheler tasarlanması da yine etkilenmenin olduğunu gösterir niteliktedir. Yine benzer nitelik olarak gösterebileceğimiz olgu anıtların vurgu olarak kullanılmasıdır. Simgesel anlamlar içeren heykeller, lider temasının benimsenmesi ve bunun anıt-heykellerle vurgulanması, anıtların açılan geniş akslar üzerinde bulunması ve algısının vurgulanması gibi davranış özellikleri ideolojinin vurgulanması açısından anahtar çözümler olarak kullanılmıştır. Cumhuriyetin

kurulduğu yerden başlayıp, kentin kalbi olan yönetim merkezine giden aks boyunca yerleştirilen anıtlar ulus-devletin geçmişe ve geleceğe dair söylemlerini anlatır niteliktedir.

2.3. Cumhuriyet İdeolojisi ve Modernleşme Projesi

Cumhuriyet ideolojisinin temelinde çağdaş fakat kendine özgü karakterleri olan kentler oluşturma isteği bulunmaktadır. İdeolojinin söylemlerinden olan modernleşme projesinin amaç, yöntem ve sonuçlarını kavrayabilmek için modern, modernlik, modernleşme kavramlarını irdelemek, bu kavramların düşüncelere, gündelik hayata ve mekansal düzenlemelere bu ideoloji çerçevesinde yansımalarını incelemek gerekir.

Modern kelimesi farklı yüzyıllarda farklı anlamlarda kullanılmıştır. Heynen (1999), modern kelimesinin kullanımını 3 farklı döneme ayırarak incelemiştir. Ortaçağ dönemine denk gelen kullanımında modern kelimesi, ‘şimdiki (present)’ zaman veya ‘şu an’ anlamında kullanılmaktadır. 17.yy’a gelindiğinde ise kelime deneyimlenmemiş bir dönem olan ‘şimdi zaman’ı tanımlarken, 19.yy.da ise ‘anlık’ ve ‘geçici’ olarak ifade edilmiştir. Modern, geleneksel olanı ve geçmişe ait mirası reddeden her şeyi çeşitlendiren bir olgudur. Modernlikte asıl amaçlanan geçmiş değil gelecektir [Durukan, 2006].

Berman’a göre, modern olmak bireylere serüven, güç, coşku, kendini ve dünyayı dönüştürme olanakları vaat eden bir ortam sunmaktadır. Aynı zamanda bu ortamla birlikte bireyin sahip olduğu her şeyi, bildiği her şeyi yok etmekle tehdit eden bir ortamı da eş zamanlı olarak sunmakta olduğunu ifade eder. Modern ortamlar ve deneyimler sınıfsal, ulusal, ideolojik sınırların ötesine geçer ve insanlığı birleştirici bir rol oynar. Bu süreçler bireyleri modernleşmenin nesnesi olmanın yanında öznesi de yapar ve dünyayı değiştirmeyi, bunu kendine mal etmeyi amaçlayan çeşitli düşünceleri de besler [Berman, 2005].

Modernlik ve modernleşme kelimeleri arasında fark olduğunu belirten Heynen (1999), bunu şu şekilde ifade etmektedir: Modernleşme yani modernizm bir stil bir üslup olarak ele alınırken, modernlik yani modernite bir kavram, bir olgu olarak değerlendirilebilir. Modernizm, 19.yy sonlarında başlayıp giderek belirginleşen, modernlik ise sürekli gelgitler içinde olan kültürel bir ideolojidir [Durukan, 2006].

Lefebvre ise modernlik kelimesinden, yeni olanın ve yeniliğin işaretini taşıyan şeyi anlamak gerektiğini ifade etmiştir. Ona göre modernlik; parlak, paradoks ve teknik olmakla birlikte, gözü pektir, geçicidir, kendini ilan eden ve kendini alkışlatan bir mecradır. Modernlik, modern denilen dünyanın sunduğu dışa dönük gösterilerde ve bu dünyanın kendisine sunduğu gösteride güçlkle ayırt edilebilen bir sanat ve bir estetikdir [Lefebvre, 1998].

Modernizmin, teknoloji, işlev, malzeme ve geometriye dayanan tasarım felsefesine sahip olması, Cumhuriyet ideolojisiyle bağdaşır nitelikte olduğu düşüncesini de beraberinde getirmiştir [Nasır, 1997]. Modernite ile birlikte yapılaşmanın ve kentsel mekanların önemi bununla birlikte mekanların temsiliyet dereceleri artmıştır. Kent mekanları, kent yaşamının en önemli parçası olarak, modern kentliliğin sembolik bir göstereni haline gelmiştir [Aytaç, 2007]. Bunun sonucu olarak yeni bir kentsel imge ve kent mekanlarını anlamlı kılacak yapılar için yeni üsluplar kurgulanmaya çalışılmıştır ve bir takım mekansal arayışlar içine girilmiştir.

Modernizmin, ulus-devlete biçimsel bir söylem olarak yerleşmesi, bu dönemde yoğun bir görsel malzeme kullanımını beraberinde getirmiş ve bir tür 'görsel cumhuriyet kültürü' oluşturulmuştur. Cumhuriyetle beraber gelen ideolojinin -Bozdoğan'ın deyimi ile 'Kemalizm'in- kültürel ve bilimsel programlarının özdeşleştirildiği modern formlar, cumhuriyetin laik modernleşme projesinin biçimsel karşılığı olarak kullanılmıştır. Bu durum mimari ürünlere ve bu ürünlerin oluşturduğu kültür ortamına politik ve ideolojik anlamlar yüklenmesi sonucunu doğurmuştur [Bozdoğan, 1998]. Bu bağlamda düşünmek gerekirse ideoloji, anlamlar yüklenen bu kültür ortamlarında meydana gelen toplumsal pratiklerden çok, bu pratikleri yaşam tarzlarını ifade etmesi bakımından oluşturulan cumhuriyet kültürü ile yakın durumdadır ve birbirlerinden beslenmektedir.

Bozdoğan'a göre Modern Hareket'in ideolojik açıdan en çekici yanı, ideolojiyi aşma iddiasında olmasıdır. Weimar Almanyası'ndaki sosyalizmden devrim sonrası Rusya'ya, İtalya'daki faşizmden Türkiye'deki Kemalizm'e kadar birçok yeni rejim ve farklı siyasi otorite, Modern Hareket'in ilerici söylemini benimsemiştir. 30larda Cumhuriyet Ankara'sı modernizmin ulus inşası ve devletin iktidarı arasında kurulan ittifakın ürünüdür. Bu ittifaktan 'yüksek modernizm' terimi doğmuştur. James C. Scott (1998); yüksek modernizmi, yirminci yüzyılın en hayalperest ve en yıkıcı ideolojisi olarak tanımlamaktadır. Yüksek modernist inancın filizlenmesine özellikle yardımcı olmuş bazı koşullar vardır. Bunlar arasında "devlet iktidarının, yaşanan savaşlar ve ekonomik sıkıntılar gibi nedenlerle krize girmesi ve/veya bir devletin engellerle karşılaşmadan planlama ve proje yapma kapasitesinin büyük ölçüde arttığı koşullar, mesela iktidarın devrimle ele geçirilmesi ve sömürge yönetimleri" sayılabilir [Bozdoğan, 2002]. Fiziksel ve söylemsel inşası gerçekleştirilen başkentler 'mekansal anlam haritası', o kentin insanların ne olduklarını değil, yeni rejimin ne olmak istediğini göstermektedir. Bu yeni rejim varlığını sürdürebilmek için, semboller kullanma yolu ile eski ile oluşan farklılığı benzerliğe dönüştürebilmeli ve böylece ideolojinin toplum ile bütünleşmesini sağlayabilmelidir [Cantek, 2003].

Lagner (1953), mekanda yapılan düzenlemelerin o çevreye ait bireylerin kültürünü, amaçlarını ve mevcut toplumsal düzeni simgelediğini ileri sürer. Bu nedenle kentsel mekanı değerlendirirken sadece fiziksel boyutlarının değil, düzenlenmeleri sürecinde oluşturulmaya çalışılan anlamlarının da değerlendirilmesi gerekir. Mekanın toplumsal ilişkilerin şekillendirilmesinde etkin bir rolü vardır ve ifadesini kentsel yapıda bulmaktadır. Fakat buradan yola çıkarak kentsel yapının sadece mekansal mantıkla şekillenen bir yapı olduğunu söylemek doğru olmaz. Çünkü ona bağlı ideolojiler vardır ve içeriğinden dolayı bireyin yaşam tarzını şekillendirme işlevi bulunmaktadır [Harvey, 2003].

Cumhuriyet dönemi Türkiye'sinde çok yönlü olarak gerçekleştirilen bütüncül bir modernleşme projesi içinde mekansal düzenleme ve mekansal düzenleme öğeleri önemli bir yer tutar. Bu proje Batı'daki ulus-devletlerden farklı olarak bir imparatorluğun parçalanması sırasında ortaya çıkmıştır. Batılı fakat Batı'dan

bağımsız olarak kurulan bu ulus-devlette toplumsal bilincin yeniden inşa edilmesi gerekmektedir, bundan dolayı da mekansal stratejilere önemli roller yüklenmiştir. Bu rollerden en önemlisi olarak Ankara'nın başkent seçilmesini gösterilebilir. Çünkü Ankara, İstanbul'un ve yıkılan imparatorluğun yozlaşmış batılılaşmasının uzağında, yeni ulus-devletin kurucuların ideolojilerine uygun bir başkent tasarlamaya imkan vermektedir [Tekeli, 1998a]. Vale (1993), bu şekilde yeni bir başkent inşa etmeyi iktidarın gösterisi ve bir meşruluk arayışının ürünü olarak görmektedir. Yeni bir başkent kurulması, yeni binaların üretilmesi halk tarafından değil rejimin yürütme gücü tarafından verilen ilerleme kararı ile mümkündür. Bu nedenle özellikle otoriter rejimlerde ulus devletlerin başkentleri otoriteye boyun eğmek zorunda kalan 'baba evi' gibi düşünülebilir. Baba evinin ailenin ortak değerlerini ve geçmişini, anılarını koruması gibi ulus devletlerin başkentleri de ulusun geçmişini, değerlerini, anılarını barındıran, bunu semboller arayıcılığı ile sergileyen bir simge şehridir [Cantek, 2003].

Cumhuriyetin ilanını takip eden süreçte tarihini ve değerlerini koruyan, kimliğine sahip çıkma gayreti içerisinde olan bir modernleşme projesi uygulanması esas olarak belirlenmiştir. Uygulanılması istenilen modernleşme projesi sadece mekansal düzenleme boyutunda kalmamış cumhuriyet ideolojisinin gerektirdiği devrimler ile sosyal ve kültürel alanda yapılan düzenlemelerle de pekiştirilmiştir. Böylece bireylerin gündelik hayatlarına da bir düzenleme getirilmiş, ideolojinin toplum tarafından benimsenmesi sağlanmış ve modern bir yaşam biçimi oluşturulmaya çalışılmıştır. Tekeli'nin de bahsettiği gibi cumhuriyetle ortaya çıkan bu modernleşme projesinin kültürel, ideolojik ve sosyal olmak üzere çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu söylemek mümkündür [Tekeli, 1998]. Modernleşme paradigmasını değerlendirirken ise, modernleşmenin tüm yönlerinin belirleyen, yönlendiren ve disipline eden merkezi özne konumundaki devletin varlığından da bahsetmek gerekir. Merkezi özne kendisine bir modernleşme projesi hazırlar ve bu projeyi köyde, kentte, kültür ve ekonomide olmak üzere yani tüm alanda uygulamaya çalışır [Tanyeli, 2003].

Modern ulus devletın başkenti modern bireye yaşam alanı sunan, işlevsel düzen kavramları üzerine kurulu olan modern bir kent olmalıdır. Modern kentlerde anlamsal ve işlevsel bir takım öğeler içeren bir düzenin hakim olduğu planlama ile akslar, eksenler, kent merkezleri gibi planlama öğeleri bulunur. Bu öğeler ulus devletın söylemsel inşasının fiziksel kurgusudur [Cantek, 2003]. Yeni başkent Ankara'daki modernleşme süreci kentsel ve toplumsal modernleşme projesi olarak ele alınmıştır. Çünkü Ankara'da gerçekleştirilen modernleşme; sadece fiziksel çevre üzerindeki düzenlemeler düzeyinde kalmamış, kentliden kentin yapısına, kamusal alanla bireyselle her ölçekte olmuştur.

Cumhuriyetin mimari kurumları tarafından modernizmin benimsenmesinin esas sebebi ideolojik bir duruşu da barındırıyor olmalarıdır. Modernizm, cumhuriyetin ideolojisine uygun düşen, tarihsel çağrışımları olmayan bir soyutlama ve biçimsel yenilik önermektedir [Bozdoğan, 2002]. Cumhuriyet dönemi, yeni bir devletin kurulduğu, bu devletin ulus-devlet olması için yeni ideolojiler benimsendiği ve ideolojileri benimsetebilmek için hem toplumsal hem mekansal anlamda inşa faaliyetlerinin olduğu bir dönemdir. Amaca ulaşabilmek için öncelikle yeni rejime uygun fiziksel çevrenin oluşturulması gerekmektedir. Bunun için modernizm kalıpları çerçevesinde kentsel mekanlar şekillendirilmiş, hem kent hem de bina ölçeğinde yeni üsluplar uygulanmıştır. İkinci olarak oluşturulan bu fiziksel çevrede yeni modern yaşantının kurgulanması ve bu modern yaşamı sürdürececek bireylerin var olması gerekmektedir. Böylece, toplumsal ilişkiler kentsel ve kamusal alanlarda sosyal pratiklere dönüşebilecek, kalıcı ve sürekli hale gelebilecektir. Bu bağlamda öncelikli hedef başkent Ankara olmuştur. Ulus-devletin ideolojisini yansıtacak modern bir başkent kurgulanırken yeni ve çağdaş bir toplumsal ve mekansal yaşantı geliştirilmesi ve diğer kentlere örnek olması amaçlanmıştır.

3. MEKAN ÜRETİMİ, TEMSİLİYET VE MEKAN

3.1. Mekan Kavramı Üzerine

“Dünyayı değiştirmek için, mekanı değiştirmek gerekir.”
[Lefebvre, 1991]

Mekan kavramı farklı disiplinlerin ilgisi olan bir kavramdır. Çeşitli şekilde tanımları yapılmakta ve üretim şekilleri, temsil ettikleri fikirler bakımından araştırılmaktadır. Mimarlık alanında mekanı tanımlamak gerekirse “insanı çevreden belirli bir ölçüde ayıran ve içinde eylemlerini sürdürmesine elverişli olan boşluk” olarak ifade edilebilir [Hasol, 2002]. Mekanlar, insanların eylemlerini gerçekleştirmesinin yanında toplumsal ve kültürel kimliğin aktarılmasında da aktif bir rol oynayan araç olarak düşünülebilir. Kentsel mekanlar ise mekan açılımının kentsel ölçekte ifade edilmesi olarak anlaşılabilir ve toplumdan topluma değişiklik gösterir. Harvey, mekanın bir kez ne olduğunun anlaşılması durumunda onu genel bir çerçeveye oturtup, kentsel olguların analizine gidilebilir bir araç olarak görmektedir. Mekanı anlamak için de onun simgesel anlamını göz önünde bulundurmak gerektiğini ifade ederken, toplumsal süreci anlamak için mekansal biçimlerin iyi kavranabilmesinin öneminden bahsetmiştir [Harvey, 2003]. Bir kent içerisinde mekanların nasıl örgütlendiğine ve neye benzediğine bakarak, o kent içerisindeki hakim duyguya ve toplumsal pratiğe ilişkin değerlere ulaşabilmek ve bunlarla ilgili değerlendirmeler yapabilmek mümkündür [Harvey, 1997].

Mekanı toplumsal bir ürün olarak düşünürsek, onun bir şeyler için hazırlandığı, düzenlendiği, inşa edildiği veya kurgulandığını söylemek mümkündür. Bundan dolayı sonuç ürüne bakarak, o mekanın üretim sürecinde neyi temsil etmek amacıyla yapıldığı anlaşılabilir. Her zaman amaçlanan biçimiyle ortaya çıkmasa da ya da istenilenin tersi istikamette gelişmişse olsa, belirli kaygılarla yapılandırılmış bir mekan ’temsili mekan’dır ve bir şeylerin sembolü olma göreviyle yüklenmiştir. Temsili mekan kavramında mekan herhangi bir şeyi temsil etmek için bir araçtır ve yüklendiği özellikler aynı zamanda bulunduğu kentin imajlarıdır [Cantek, 2003].

Mekan sadece sosyal yapının temsili ya da yan ürünü değildir, aynı zamanda sosyal yapıyı ve onu oluşturan katmanları etkileyen bir olgudur. Lefebvre (1991)'nin üçlü mekan analizi bu katmanları açıklamak için kullanılabilir. Çünkü bu üçlemenin oluşumundaki amaç mekana yöntem olarak diyalektik biçimde yaklaşırken aynı zamanda politik bir olgu olduğunun ispatını yapmaktır. Benzer şekilde Kim Dovey (1999) de parlamento ve alışveriş merkezileri üzerine bir analiz yapar ve görünen iktidarın değil mekanın arkasında saklı olan iktidarın mekan kurgusu üzerinden okunabilmesine olanak veren bir çalışma elde eder [Çil, 2006].

Castells (1977) mekanın, yapılı çevrenin üretilmesi için gerekli olan toplumsal ilişkilerin bir kılıfı ya da gerçeği saklayan görüntülerinden başka bir şey olmadığını söylemektedir. Bir mekanın, daha özele indirgemek gerekirse kentsel mekanın özgüllüğü sorunun kavranması, toplumsal yapı düzeylerinin herhangi bir düzeyindeki bir birimin içinde bulunan toplumsal yapı elemanlarının ilişkilerini kavramakla eşdeğer bir niteliğe sahip olduğunu ifade etmektedir. Yani daha somut olacak şekilde özetlemek gerekirse bir kentsel mekanın sınırları çizilirken karşımıza ideolojik, ya siyasal-yasal ya da ekonomik düzeylerde yer alan bir birim çıkması mümkündür [Gottdiener, 2001].

Lefebvre (1973)'e göre, 'toplumu değiştirmek' veya 'yaşamı değiştirmek', mekan üretimini gerçekleştiriyorsa anlamsızdır. Çünkü yeni toplumsal ilişkiler için yeni mekanlara ihtiyaç vardır ve bunun tersi durumlar içinde bu gereklidir. Bu düşünce siyasi bağlamda ele alındığında ise terimler değişerek 'daha iyi yaşamak', 'yaşam kalitesi' gibi kavramlar ortaya çıkmaktadır. Düşünceler kendine ait yapılar düzeni üreterek mekana damgasını vuramıyorsa soyutlaşırlar ve düşsel düşüncelere dönüşürler. Dini yapılar, siyasi nitelikli anıtlar ve benzeri dayanıklı yapılar geçmişe ait ideolojileri taşımada başarılıdırlar [Gottdiener, 2001].

Lefebvre'nin de bahsettiği gibi toplumu değiştirmek, yaşamı değiştirmek daha genel bir bakış açısıyla dünyayı değiştirmek, bunlara olanak verebilecek mekanların üretimi ile mümkündür. Toplumsal varoluşlar mekansal varoluşlara bağlıdır ve varlığını mekan üzerinden sürdürür. Bu varoluşlar mekanın yeniden üretilmesine

olanak vermekle birlikte, mekanlar içerisinde oluşturulan pratikleri ve mekansal anlamları da dönüştürmektedir. Kaynağını gündelik yaşamdan alan ve onun içinde oluşan bir pratik olan ideoloji, kendi mekanını oluşturur ya da var olan mekanı dönüştürür [Lefebvre, 1991]. Cumhuriyet dönemi Türkiye'si içinde de yeni kurulan devletle birlikte yeni bir ideoloji geliştirilmiş, bu ideoloji ile yeni bir yaşam tarzı ve yeni bir toplumsal yapı oluşturulması hedeflenmiştir. İdeolojilerin varlığını meşru kılabilmek için kendi mekanlarını oluşturduğu düşüncesinden yola çıkarak kente mekansal anlamda müdahalelerde bulunulmuştur. Bireylerin etkileşim halinde oldukları mekanlar olması açısından kentsel/kamusal mekan oluşumlarına önem verilmiş, oluşturulan mekanlara anlamlar yüklenmiş ve dönemin ideolojisinin temsili açısından bir araç olarak düşünülmüştür. Aynı zamanda kentin imajları olarak da düşünülen bu mekanlar kentin, kentli olmanın, modernliğin ve hatta cumhuriyetin temsiline olanak vermektedirler.

3.2. Temsili Mekan, Mekanın Temsili, Mekansal Pratik

Gündelik hayat içerisinde tekrar eden birtakım pratikler, kentsel mekanları biçimlendirirken, aynı zamanda kentliyi de bu sürece katarak politik bir alan oluşturur. Dolayısı ile kentsel mekanlar, uygunlaştırma ve direnişin yer aldığı bir zemine dönüşürler [Akış, 2002]. Gündelik hayatın geçmesi için bir sahne olarak düşünülen bu mekanlar insanların sosyal bir ortamda ortak duyguları paylaşmasına ve etkileşim içerisinde olmasına olanak sunar. Bu özelliğinden dolayı bu mekanlara yüklenen anlamlar ve simgeler yolu ile bellekte kalıcı olarak yer alabilen ve aktarılmak istenin daha etkin aktarılabilceği alanlar olarak kentsel peyzaj içerisinde yerlerini alırlar.

Genel bir bakış açısıyla bakıldığında, yaşanan çevreyi anlayabilmek için mekansal yapıları ve buralarda meydana gelen sosyo-kültürel süreçleri kavramak kent mekanlarının bireyler tarafından ne şekilde anlaşıldığını, nasıl seçildiğini, buralarda ne tür faaliyetleri gerçekleştirdiğini anlamak açısından önemlidir. Bu anlama noktası kentsel kültürün, kent kimliğinin, kentsel yaşamın görsel ve metinsel temsiliyetinin

ne olduğunu kavrayabilmek açısından bir bakış açısı geliştirilebilmesine katkıda bulunur [Aytaç, 2007].

Cassirer (1944), düzeyleri birbiriyle bağlantılı olan mekansal deneyimlerle ilgili çok genel bir görüş bildirmiştir. Ayırt ettiği üç temel kategoriden ilki ‘organik mekan’dır. Organik mekan, “genetik olarak aktarılmış gibi görünen, yani biyolojik olarak belirlenen mekansal deneyimler -içgüdüsel yaşam alanı edinme vb- ile ilgilidir”. İkinci kategori ise ‘algısal mekan’dır ve “her türlü duyu deneyiminin -görme, dokunma, duyma ve hareket- nörolojik senteziyle ilgilidir”. Bahsedilen sentez farklı duyu izlerinin uzlaştığı bir mekansal deneyim ile ifade edilebilir. Burada anlık bir imge ya da izlenim oluşması mümkündür ve oluşan imge zaman içerisinde hafızada saklanabilir. Kategorilerden sonuncusu ‘simgesel mekan’dır. Simgesel mekanda mekansal boyutları olmayan simgesel tasvirler aracılığı ile mekan dolaylı olarak yaşanmaktadır. İnşa edilen soyut geometrinin mantıksal değil de sezgisel bir anlam taşıması gerekli ise, algısal düzeyde bazı yorumlar gerekli olacaktır çünkü algısal deneyimler organik deneyimler tarafından etkilenebilir niteliktedir [Harvey, 2003].

Lefebvre ise mekanın bir sahne olmanın ötesine geçtiğini ve toplumsal etkinliklerde önemli bir rol oynadığını söyler. Mekanların üretim ve yeniden üretim ilişkileri içerisinde hem bilgileri hem de eylemleri barındırması açısından aktif bir rol oynadığını savunur. Bu rolleri meşru kılmak için üç mekan biçiminden bahseder. Bunlar algılanan (fiziksel), tasarlanan (zihinsel) ve yaşanan (sosyal) mekanlardır. Bu üç mekan kategorisi arasında diyalektik bir ilişki vardır [Lefebvre, 1991]. Bu sınıflandırmalar da gösterir ki mekana ne tam olarak soyut ne de somutlardır denilebilir. Mekanlar fiziksel olarak kentsel peyzajda yer almalarının yanında bilgi ve söylem yolu ile düşünmenin, gücün ve denetimin alanıdır.

Mekan içerisinde çeşitli disiplinlerce üretilmiş imgeler, gösterimler ve kodlar bulunmaktadır. Bundan dolayı tarafsız ve edilgen bir alan olarak düşünülemez. Bu bağlamda Lefebvre’ye göre mekan üretilir ve yeniden üretilir. Bu özelliğinden dolayı mekan bir mücadele alanının temsili olarak düşünülebilir. Farklı disiplinlerce yapılan

çözümlemeler kuramsal bir yapı çerçevesinde bir araya gelmeye ihtiyaç duymaktadırlar. Lefebvre bu yapıyı bütün olarak ele almaya çalışmış ve mekanlara getirdiği gruplandırmalar üzerinden mekansal deneyimleri de mekansal pratik (spatial practise), mekanın temsilleri (representations of space) ve temsili mekanlar (representational spaces) olmak üzere üç kategoriye ayırmıştır. Mekansal pratikler, gündelik yaşam ile kentsel mekanının ilişkili olmasından dolayı algılanan mekan ile ilişkilendirilebilir. Mekanın temsili hayal gücüne ve zihinsel olana dayanmasından ötürü tasarlanan mekanla, temsili mekan ise mekansal söylemler ve simgeler içermesinden dolayı yaşanan mekanla ilişkilendirilebilir [Lefebvre, 1991].

‘Mekansal pratik (spatial practise)’ olarak ifade edilen ilk kategori, mekan içinde ve mekan aracılığı ile üretimi ve yeniden üretimi sağlayacak biçimde gerçekleşen bir etkileşim olarak ifade edilebilir, devamlılığı ve belli bir derecede uyumu sağlar. Bu biçim somut fiziksel gerçeklik olarak duyu organları ile algılanır ve bireysel rutin hareketlerden amaca uygun bölgelerin oluşturulmasına kadar uzanan bir süreci kapsar. Yeniden üretim bağlamında bireylerin bilgi birikimini işlevsel kılması ve onların anlamlandırılma süreçlerini kapsaması açısından pratik bir olgu olarak değerlendirilebilir [Lefebvre, 1991]. Mekansal pratikler, ‘kavramlaştırma ve eylemeyi, bilineni ve yaşananı kucaklar ve toplumsal tutunumun, sürekliliğin ve mekansal kararlılığın güvencesidirler.’ [Avar, 2009]. İfade edildiği gibi mekanın yeniden üretimi gündelik hayatın yeniden üretimi ile gerçekleştirilir. Bu mekanlar toplumun bütünlüğünün devamı ve sosyal ilişkilerin yeniden üretilmesi açısından önemli bir yer tutmaktadır.

Keith ve Pile (1993)’ye göre mekan politiktir. Mekansal pratikler hiçbir zaman tarafsız değildir çünkü her zaman belirli bir ideolojinin taşıyıcısı durumundadırlar. Mekan toplumdaki güç ilişkilerinin hem bir aracı hem de örtülü bir ifadesidir. Örtülü olmasından dolayı görünmeleri ve deşifre edilmeleri zordur fakat özneliğin oluşumunu etkilerler [Işık, 1994].

İkinci kategori olarak ele alınan ‘mekanın temsilleri (representations of space)’ ise mekanın kavramsal ifadelerindeki ideolojik içerikleri kapsar, bundan dolayı bilgi ve

iktidarın esareti altındadır. Mimarlık, mühendislik, planlama, coğrafya gibi disiplinlerin ilgi alanına girer, mekansal pratiklerin anlaşılabilmesine imkan veren göstergeler, kodlar ve bilgiler ile bağlantılıdır. ‘Mekan gösterimi’ olarak da ifade edilebilecek bu kavram bilgiyi ve planlama tekniklerini kullanarak devlet aracılığı ile örgütlenen mekanların temsil edilmesine olanak sağlar [Lefebvre, 1991]. Mekanın temsili söz konusu olduğunda mekan temsil edilecek bir değer olur ve ona kişiliğini veren özellikler, kişiler ve yapılarla anılır [Cantek, 2003]. Buradan yola çıkarak iktidarın görüş ve ideolojisi ile biçimlenmesinden dolayı zamana ve içinde bulunduğu döneme göre değişken olduğunu söylemek mümkündür.

Son kategori ise ‘temsili mekanlar (representational spaces)’ kavramıdır ve mekanın algılanması ile ilgilidir. Bunlar kodlar, göstergeler, ‘mekansal söylemler’, sembolik mekanlar, özgün olarak tasarlanmış mimari yapı ya da peyzajlar, ütopyik planlar gibi zihinsel oluşumlardır. ‘Mekanın kolektif deneyimleri’ olarak da ifade edilebilecek bu kavram mekandaki simgesel farklılıkları, bireyin zihninde oluşturduğu imgeleri, baskın ideolojiler karşısındaki direnişleri ve kabul edişleri kapsar niteliktedir [Lefebvre, 1991]. Temsil mekanları, hayal gücü, anılar ve semboller ile kurgulanmıştır. Farklı biçimlerde tanımlanabilme özelliğine sahiptirler fakat tutarlılık ya da süreklilik göstermemektedirler ve var olandan daha fazlasını içermektedirler [Avar, 2009]. Gündelik hayatın etkin bir merkezidir ve kullanıcıları mekanda oluşturulan temsilin hem yazarları hem okuyucuları durumundadırlar.

Mekanlar için söz konusu olan imgeler/imağlar, simgeler, göstergeler genel olarak ‘kentsel imge alanı’ olarak ifade edilirler ve bir ‘imge repertuarı’ gibidirler. Bu içeriklerinden dolayı çoğu zaman şairlerin, yazarların ve iletişim araçlarının anlatılarında temsil ögesi olarak kullanılırlar. Bu durumu Lefebvre ‘temsili mekan’ kavramı ile açıklamıştır. Bir kentin fiziksel ve sosyal inşası hakkında, geçirdiği süreçler yanında imgesel alanına bakılarak da fikir sahibi olmak mümkündür [Demir, 2002].

Temsili mekanlar mekansal temsilleri etkilemekle birlikte, mekansal pratiklere de üretici güç olma kapasitesine sahiptir. Bu bağlamda temsili mekanların diğer

kategorileri daha kapsar ya da yönlendirir nitelikte olduğunu söylemek olasıdır. Kültürel birer kuruluş olan mekanları bu etkileşimler bağlamında incelemek toplumun kültürel ve sosyal yapısıyla birlikte, hakim olan ideoloji hakkında bilgi sahibi olmaya olanak verir [Lefebvre, 1991].

Temsili mekan hem söylemsel olarak hem de fiziksel olarak inşa edilir. Buradaki amaç egemen ideolojinin söylemini mekana somut işaretler olarak yerleştirmektir. Bu yerleştirilen işaretler zaman içerisinde mekanın temsili için birer malzeme olarak kullanılabilirler. Temsili mekan ve mekanın temsili, ulus devletlerin devamı açısından önem taşıyan mekansal mitolojilerin ortaya çıkması için uygun ortamlar yaratır. Bu mekanlar ulusun altın çağı ile şimdiki zamanı arasında ‘ikonografik bir köprü’ oluşturacak biçimde kurgulanabilirler [Cantek, 2003].

Lefebvre, ürettiği üçlü diyalektik bir taraftan bireyin bedenini ve pratiklerini, diğer taraftan toplumsal pratiğin tümünü içerecek şekilde bağlantılanmıştır ve ‘üç boyutlu dil teorisi’ne dayanır. Mekan temsilleri söylem, kavramlaştırma, tanımlama düzeyinde ortaya çıkmasından dolayı dilin ‘paradigmatik’ boyutuyla benzerlik göstermektedir, bir mekan temsili diğer mekan temsili yerine kullanılabilir. Temsil mekanları ise dilin ‘sembolik’ boyutu ile benzerlik göstermektedir. Bir bina, anıt, belirli bir yapı çevre gibi mekanların kendileri ile ilgili değil, bu mekanlarla ilgili sembol üretme ve anlam verme ile ilgilidir [Avar, 2009].

Bocock ve Thompson (1992), modern kentlerin belli bir tarihselliğe ve coğrafyaya göre şekillenmiş kurumları, üretim ve yeniden üretime dayalı sosyal ilişkileri, farklı iletişim formlarıyla oluşmuş mekansallık içerdiğini ifade etmişlerdir. Bu içeriklerinden dolayı modern kentler hem birer temsiliyet hem de temsiliyetin mekanı olmuşlardır. Chaney (1999) ise, kentin kent olarak algılanmasını fiziki ve mimari yapılaşmasından ziyade taşıdığı kültürel temsiliyet ile ilişkisine bağlamaktadır [Aytaç, 2007].

Mekansallaşmayı, söylemsel ve fiziksel sonuçları olan politik bir süreç olarak düşünürsek, kentsel mekanları da söylemlerin bedenleştiği ve somutlaştığı yer olarak

ifade edilebilir. Bu bağlamda mekanın hem temsil eden hem de temsil edilen bir olgu olduğunu söylemek mümkündür. Bir mekanın dönüşümünü kavrayabilmek için söylem tarafından o mekanın nasıl temsil edildiğine ve mekanın nasıl temsil ettiğini incelemek gerekir [Gür, 2010].

Uludağ, ulus-devletler için mevcut zorluklara rağmen ‘sıfırdan başlamak’ amacıyla kurulan başkentlerin ‘devrimci başkent’ler olduğunu ve farklı ideolojilere, farklı tarihsel döneme de ait olsalar yüklendikleri görevlerin benzer özellikler gösterdiğinden bahseder. Bu başkentler ülkeleri için modern ve ideolojik bir sembol olmanın beraberinde, sosyal, kültürel ve politik değişimler için birer araç olmak için dönüştürülmüş ya da tasarlanmışlardır. Çünkü modern başkentlerin bu simgesel rolü, modern ulus-devletin gücünü ve sürekliliğini temsil etmekle başlar, kimlik inşası, toplumsal ve sosyal birliğin sağlanması ile devam eder. Yüklendiği misyonlardan dolayı yeni başkentler için temsiliyet gücü öne çıkan önemli bir değerdir, hem modern ulusun ‘temsili mekânı’, hem de yeni oluşacak gündelik yaşam pratiklerinin ve kamusal kültürün ‘mekânının temsiliyeti’ olarak kurgulanırlar [Uludağ, 2009].

3.3. İdeoloji ve Mekansal Temsiliyet

İdeolojiler, toplumsal gelişmenin yönünü belirlerken, döneme egemen olan düşünceler ile etkileşim halindedir. Bu etkileşim çerçevesinde ideolojiler dönemin sosyal ve kültürel sistemini şekillendirir, bu bağlamda da dönem içerisinde üretilen yapılar, sanatsal faaliyetler ve gündelik hayat içerisindeki etkinlikler şekillenmiş sistem çevresinde oluşturulurlar.

Laclau, ideolojinin “toplumsal formasyonun birlik ve beraberliğini sağlayan ve devam ettiren, sistemin toplumsal koşullarını sürdüren ve yeniden üreten ve devletle aynı amaca yönelmiş bir düzen” olduğunu belirtmektedir [Laclau, 1998]. Lefebvre ise ideolojinin sosyal mekanın üretimi ile tutarlılık kazanan bir olgu olduğunu söylemektedir. Ona göre ideolojiler sosyal mekanlarla ilgili söylemler içermektedirler, bundan dolayı da her ideoloji kendini yansıtabileceği mekanını üretmektedir [Lefebvre, 1991]. Althusser’e göre ise ideolojinin bir şeyleri temsil

edebilme potansiyeli vardır, fakat temsil ettiği şey bir bütün olarak bireyin toplumla olan ilişkilerini ‘yaşama’ biçimidir. İdeoloji, bireyleri birer toplumsal özne olarak kurgulayan ve bu özneleri toplumda egemen olan üretim ilişkilerine bağlayan, yaşanan ilişkileri üreten ve anlamlandırma pratiklerini düzenleyen bir olgudur [Eagleton, 1996].

Toplum teorisyenlerinin ideoloji teorilerini farklı sorulara cevap vermeye çalışırken geliştirdiklerini düşünen Geuss ise ideoloji terimini ‘betimsel’, ‘yerici’, ve ‘pozitif’ anlamlar olmak üzere üç kategoriye ayırarak incelemiştir. ‘Betimsel’ anlamda ideoloji, insan topluluklarının ampirik olarak incelenmesi programıdır; antropoloji olarak adlandırılır ve insan topluluklarının kültürel, toplumsal kültürel veya biyolojik açıdan inceleyen bir olgu olarak nitelendirilir. Bu ideoloji türü hem söylemsel hem de söylemsel olmayan öğeleri içermektedir. Söylemsel öğelerini kavram, inanç, fikir gibi öğeler oluştururken, söylemsel olmayan öğeleri ise karakteristik davranışlar, ritüeller, tutumlar, sanatsal etkinlikler vb. biçimler olarak ifade etmek mümkündür [Geuss, 2002]. Bu ideoloji grubuna sosyal grup, bir toplum ya da sınıfın görüşüdür denilebilmektedir. Burada ideoloji tarihsel bir platformda paylaşılmış ortak bir inancın ifadesi olarak kullanılabilir. Buna örnek olarak Nazi Mimarlığının yeni bir dünya görüşü oluşturması ve bunu mekansal temsiliyet bağlamında kullanmasını gösterebiliriz. Örnekten yol çıkarak ideoloji ve tasarlama arasında var olan ilişki betimsel ideoloji ile uyum gösterir demek mümkündür [Sargın, 2009]. Mekan temsili iktidarın esareti altındadır ve mekansal kavramaların ideolojik içeriklerini kapsar. İktidar aracılığı ile düzenlenen mekanların temsil edilmesine olanak veren bu temsil sistemi üretim ilişkileri ile ilgilidir [Lefebvre, 1991]. Nazi Mimarlığı örneğinde olduğu gibi Erken Cumhuriyet Döneminde de yeni kurulan ulus-devlet yeni bir ideoloji ve dünya görüşü benimsemiş ve mekanların temsiliyet kazanması için bir araç olarak kullanmıştır.

İkinci kategori olan ‘olumsuz’, ‘eleştirel’ ya da ‘yerici’ yani ‘pejoratif’ anlamdaki ideoloji tikel bir toplumdaki inanç, tutum ve isteklerin eleştirisini içermektedir. İdeoloji, bir bilinç biçimini ‘yanlış olan inançlar barındırdığı’, ‘suçlanabilir bir biçimde işlev gördüğü’ ya da ‘lekeli bir kökeni olması’ gibi nedenlerden dolayı

eleştirmek bakımından yerici anlamda kullanabilir. Geuss, bu anlamdaki ideolojinin epistemik, işlevsel ve genetik özellikleri açısından ‘vehim’ ve ‘yanlış bilinç’ olarak değerlendirmektedir. Bu bilinç biçiminin ideoloji olarak nitelendirilmesini belli toplumsal kurum ve pratikleri desteklemek, kalıcı kılmak ya da meşrulaştırmak işlevine bağlamaktadır [Geuss, 2002]. ‘Yanlış bilinç’ ya da diğer bir ifade ile ‘sahte bilinçlenme’ egemen sosyal düzen ve kurumları, hegemonik ilişkileri meşru hale getirmektedir. “Sahte bilinçlenme, egemen sınıfın ‘idea’sıdır çünkü yönetici sınıfın fikirleri her dönemde yönetici fikirlerdir” [Sargın, 2009].

Sargın, pejoratif yani yerici ideoloji ile Lefebvre’nin önerdiği temsili mekan arasında üstü örtülü bir ilişki kurulmasının yanıltıcı olmadığını düşünmektedir. Çünkü “soyut kavramsal mekan, kurumsallaşmış temsiliyeti resmetmekte, pejoratif ideolojinin bilgisel, işlevsel ve genetik boyutları ise bu temsiliyeti meşru kılan araçları harekete geçirmektedir”. Burada pejoratif (yerici) ideolojinin boyutlarından bahsetmek gerekirse, bilgisel boyutu bilimsel bilgi ile öznel inancın üstü üste çakışması olarak açıklanabilir. İşlevsel boyut ise politika ve araçları üzerine yoğunlaşır iken, genetik boyut bir sınıfın algılarını, ilgi alanlarını ve sosyal konumlarını eleştiren olarak tanımlanabilir [Sargın, 2009].

Bir kültür içerisinde yaşayan insanların ‘anamlı yaşam ve kimlik’ edinebilmeye ihtiyaçları vardır. Temel varoluşsal ihtiyaçlarına ek olarak insan gruplarının yaşadıkları kültür içerisinde az çok uygun bir biçimde karşılayabileceği birtakım dünyevi ihtiyaçları, istekleri ve çıkarları vardır. ‘Olumlu’ yani ‘pozitif’ ideoloji bir grubun üyelerinin isteklerini, ihtiyaçlarını karşılamalarını ve çıkarlarını daha ileriye götürme görevini üstlenmeyi görev edinmiş bir kavram olarak açıklanabilir. Bu ideoloji bağlamında toplumu ya da toplumsal grubu birleştiren ve yönlendiren, yanlış bilince karşı toplumsal grubu harekete geçiren fikirler kullanılmaktadır ve bunların itici gücü konumundadır [Geuss, 2002]. Olumlu ideoloji ‘ne olması gerektiği’ konusunda bir bilgi kaynağıdır ve toplumların daha iyiye gitmesi için gerekli hedefleri belirler. Mimari-kentsel ütopya, mekansal anlamda yeniden düzenleyici kurallar, bu kuralların uygulamaya ve üsluba etkileri temsiller bağlamında olumlu ideoloji kapsamına girmektedir. Lefebvre’nin gündelik hayat içerisinde yer alan ve

simgesel değerleri yeniden üreterek meydana gelen sosyal dönüşümü sürdürecektür aktörler olarak gördüğü kitle olumlu ideolojiyi içselleştir ve temsili mekanın önemli bir parçası olur [Sargın, 2009].

Özetlemek gerekirse bu üç ideoloji tipinde de ortak nokta güç ilişkilerini örgütlemesi, harekete geçirmesi, yere ve zamana bağlı olarak dönüştürmesidir. İdeoloji gücün temsili araçlarından bir tanesidir. Mimari mekan ve temsiliyet Lefebvre'nin ortaya attığı üçlü temsil alanında ideolojiyi sürekli kullanmaktadır. İdeolojik bilginin gösterge dilini kullanarak, imgeler üreterek, simgeler vasıtası ile çevreyi algılamaya, açıklamaya, tasarlamaya ve temsil etmeye çalışarak mekana ilişkin söylem ve pratikler oluşturulmaktadır [Sargın, 2009].

Jameson, “ideologeme”lerin tanımlanmasını ciddi bir iş olarak görmektedir. Kimsenin bulmayı tahmin edemeyeceği “ideologeme”lerin işleyiş biçimini ortaya çıkarmak ve gözlemleyebilmek için mimarlığı yararlı bir deney laboratuvarı olarak görmektedir [Jameson, 2009]. Balibar (1993)'da, ulus-devletler için kurgulanan başkentleri bir laboratuvar olarak görmektedir. Çünkü örnek teşkil edecek birey bu laboratuvarında üretilir. Bu yeni birey yeni ideolojik altyapıya uygun zihinsel bir gelişim göstermelidir, gündelik hayat pratikleri ve mekansal deneyimleri yeni rejimin devamlılığını sağlamalıdır. Üretilen bireyler ulus devletin ilk kuşağını oluşturur. Bu ilk kuşak, o devletin vatandaşı olmanın öğretildiği, yeni düzene, mekana ve ideolojiye alıştırılması gereken insanlar topluluğudur [Cantek, 2003].

Üretilen mekanlarda yaşayan bireyler ve faaliyetleri kentte bulunan simgesel değer taşıyan fiziksel öğeler kadar önemlidir. Bu bireyler sadece kenti bir dekor bir manzara gibi izlemekle kalmaz, diğer bireylerle beraber dekor içerisinde gösterinin bir parçası olurlar [Lynch, 1960, 2010]. Lefebvre'nin üzerinde durduğu ‘gündelik hayat’ içerisinde yer alan bireyleri yani olumlu ideolojiyi içselleştirmiş olan ‘kentsoylu’ kent ve mimarlığa ait simgeleri yeniden üreterek sahip çıkması ve çevresine yeni bir temsiliyet kazandırmaya çalışması bağlamında temsili mekanın önemli bir parçası olmuştur [Sargın, 2009]. Cumhuriyet ideolojisinin benimsediği çağdaşlaşma projesi bağlamında kurgulanan çevrede modern yaşamı sürdürecektür ve

aktaracak bireyler de fiziksel çevrenin modernleşmesi kadar önemle üzerinde durulan bir konu olmuştur.

Pred'de, Lefebvre gibi mekan üzerindeki iktidar ilişkilerini keşfedebilmek için gündelik hayatın temel araç olduğunu söylemektedir. Çünkü ona göre bireylerin gündelik hayat içerisinde izledikleri 'patika'lar 'yer duygusu' hakkında fikir sahibi olmayı sağlamaktadır. Bu bağlamda iktidar ilişkilerinin gündelik yaşam ayrıntılarının disipline sokma amacı vardır denilebilir [Cantek, 2003].

Hillier (1999), toplumun oluşturulmasında fiziksel çevrenin etkisinin kesin ve tanımlı olduğunu söyler. Mekan örgütlemesinin kullanıcıları kaynaştırıcı ya da birbirlerinden koparıcı etkileri vardır. Bu bağlamda düşünmek gerekirse mekan kurgusu, sosyal etkileşimde ve gündelik yaşamda bireylerin birbirleriyle karşılaşarak toplumsal hayata girmesinde etkilidir [Çil, 2006]. Mekanın kurgulayıcı rolünü belirleyen ise, o mekanın ideolojik haritadaki simgesel ve sembolik konumudur. Mekana veya yapılara yüklenen semboller ve anlamların, söylemsel temsillerinin kurgulanmasında baskın bir rol oynadığını söylemek mümkündür [Gür, 2010].

Mardin'e göre öğrenme süreci simge ile başlar ya da bir yerde simgeye bağlanır. Bu simgeler birden çok kimsenin paylaştığı toplumsal bir haritaya dönüşür ve eyleme iten birtakım çağrışımların taşıyıcısı olma durumundan dolayı 'yükü simge (condensation symbols)' olarak görev yapar ve toplumsal bir görev üstlenir. Her insan kendi toplumu içindeki diğer kişilerle ve özellikle yakın olduğu gruplarla bir 'toplum haritası' paylaşır. Bu toplum içindeki insanlar böyle bir temel 'harita'dan hareket ettikleri için anlaşılabilirler ve içinde yaşadıkları toplumun gereklerini yerine getirirler. Fakat insanların belleklerinde taşıdığı bu 'toplum haritası' gerçek bir haritada olduğu gibi kesin çizgilerle çizilmemiştir. Haritanın taşıdığı anlamlar esnek ve değişime açık bir 'simge dağarcığı' yoluyla toplumdan insana, kuşaktan kuşağa geçer [Mardin, 1997]. Harvey'e göre ise simgeleştirilmenin belirlenmesinde bireysel deneyim önemli bir olgudur. Bu deneyimler zaman içerisinde birikir, bilinçte (imgelemde 'muhayyilde') kayıtlı zihinsel haritayı ya da mekansal biçimi

değiştirilebilir. Bu bağlamda toplumsal mekan sadece bireyden bireye değil zamandan zamana da değişebilen bir yapıya sahiptir [Harvey, 2003].

İmge, imgelem ve imgesel, zamansal süreç içerisinde ve onu sürdürmüş gibi görüneler de imgeselin özünde anımsama ve geçmişin tekrarı içinde yer alırlar. Bu sebepten imge ile anı, imgesel ile hafıza ve bilgi birbirine yaklaşır [Lefebvre, 1998]. Bir kentin imgesi veya kent için yazılan hikayeler ne olursa olsun, o kentte gündelik hayat içerisinde deneyimler yaşayan bireyler, o kente ilişkin bir imge yaratır. Aynı kültür, meslek ya da alışkanlıklara veya ortak bir amaca sahip gruplarda oluşturulan imgeler ortak ya da benzer olabilir. Bu ortak imgelerin oluşturulmasında şehir planları etkin bir rol oynamaktadır ya da tam tersi olarak imgeler şehir planlarının omurgasını oluşturmaktadır. İmgeler ile oluşturulan şehir planları bireylerin kafasında ortak bir kamusal imge üretilebilmesine olanak vermektedir [Lynch, 1960, 2010].

İmgeler, simgeler, kodlar, göstergeler gibi zihinsel oluşumlar mekanın temsil mekanı olarak nitelendirilebilmesine imkan veren öğelerdir. Lynch (1960) mekana yerleştirilen işaretlerin zaman içerisinde bireyler tarafından algılandığını, seçilip düzenlendiğini ve anlamlandırılıp imge olarak zihinsel hafızalarında depolandığını söylemektedir. Bu imgeler bireylerin zihinlerinde mekansal haritalar oluşturulmasına olanak verir ve mekanın temsili için zihinsel bir kurgu oluşturur. Böylelikle Lynch (1960)'in de dediği gibi algılar sonucu oluşturulan imge vurgulanmak istenen anlamı vurgular ve hafızada yer alır. Bu imgeler zaman içerisinde mekanın temsili için bir girdi olarak kullanılabilir. Lynch'in imgeler yolu ile bireylerin zihinlerinde oluştuğunu söylediği haritalar Lefebvre'nin temsili mekanın algılanıp okunabilmesi için bir çerçeve oluşturur. Mekana yerleştirilen işaretler böylelikle hem bir zihinsel harita oluşumuna hem de oluşturulan imgeler yolu ile mekana yüklenen anlamların okunabilmesine olanak verir. Bu nedenle egemen ideoloji söylemini temsil mekanına somut işaretler olarak yerleştirir ve bunu bireylerin algılamasını, mekan üzerindeki iktidarın izlerini okuyabilmesini ve zihinlerine yerleştirmesini hedefler. Bu etkileşimden yola çıkarak fiziksel veriler aracılığıyla yapılan mekan okuması ile

mekana yüklenen misyonun ve vurgulanan ideolojinin ortaya çıkarılabilmesi mümkün olmaktadır.

Sanatın ve yapıtın geçmişte, zamanın, mekanın ve isteklerin uyarlaması olduğu söylenebilir. Çünkü yapıt zamana ve mekana duyularla algılanabilme özelliği katmaktadır. Örnek vermek gerekirse yapıt bağlamında ele alınan kentteki mimari ve anıtlar bu biçim vermeyi toplumsal ölçekte yapmaktadır. Yapıt üzerine yapılan söylem ve yorum daha imgesel düzeyde yer alırken, gündelik hayatın kurgusal başkalaşımı onu imgesel ile ideoloji arasına yerleştirir. [Lefebvre, 1998].

Kamu yapılarının incelenmesi sonucunda simgesel anlamı yani sahip olmaları istenen simgesellik “egemen olmanın zaferi, topluluğun, ya da gerçekte yasanın ve cumhuriyetin gücü” ile beraber elde ettikleri simgeselliği “örneğin, faşist kamu sanatının çağrışımları” anlayabilmek mümkündür. Bu bir ‘alegori’ meselesidir yani, “öğelerin gerçek hayattan bir şeyleri temsil etmesi durumu”[<http://tdk.gov.tr>] dur [Jameson, 2009]. Erken cumhuriyet döneminin kentsel söylem ve üretimleri devrimci kamusal alanın bir uzantısıdır. Bölgelemelerle kendisini gösteren çağdaş kent planlaması, İstasyon-Ulus-Sıhhiye-Kızılay aksında oluşturulmaya çalışılan kentsel koridor, doğayla bütünleşmeyi sağlayan yer-kent katmanlaşması, toplumun kentsel hayata katılmasını sağlamak için tasarlanan açık kamusal alanlar planlamada yer alan önemli unsurlardır. Önerilen kamusal mekanlar, kurucu kadronun kurgulamak istediği ideolojik haritanın maddeselleşebilmesi için önemli bir araçtır. Bunun bilincinde olan günümüz yerel yönetimlerinin bu alanlara takındıkları tutum ve yaptıkları müdahaleler ideolojik bir tepki olarak değerlendirilebilir [Sargın, 2009a].

Cumhuriyet kadrosunun bireylerin kafasında oluşturmaya çalıştığı toplum haritasının ya da zihinsel haritanın oluşum sürecinde kent planları önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu haritayı oluştururken birtakım kentsel öğeler imge olarak kullanılmış ve Lynch’in de üzerinde durduğu gibi imgeler ile bir şehir planı oluşturulmak istenmiş, böylece kamuya inerek kamusal bir imge oluşturulması hedeflenmiştir. Bu bağlamda çeşitli anlamlar yüklenen anıtların ve yapıların oluşturduğu imgeler şehir planının ana omurgasını oluşturan bulvarı tanımlamakta,

onu oluşturmaktadır. Bulvarı karşılayan bir noktada konumlandırılan yönetim üçgeni de bu omurganın kalbi olarak düşünülmüştür. Buradan da daha özele indirgemek gerekirse yönetim üçgeni içerisinde yer alan, toplumsal etkileşimin merkezi olarak düşünülen, birey ile iktidarın yakınlaşmasını sağlayıp aralarında bir diyalog geliştirilmesi için tasarlanan kamusal yeşil olan Güvenpark ve onu imgesel boyuta taşıyan Güven Anıtı; hem toplumsal bir görev üstlenmesi bakımından hem de birtakım çağrışımların taşıyıcısı olması bakımından önemli bir yere sahiptir.

4. MEKANSAL TEMSİL VE TEMSİL ALANI OLARAK GÜVENPARK

‘Üç tarafı denizlerle çevrili’ olarak tariflenen yaklaşık 800,000 km² yüzölçümüne sahip bir ülkenin geometrik ve coğrafi merkezinde bulunan Ankara, tarihi üç bin yıl öncesine dayanan ve dört kez yönetim merkezi olmuş bir kenttir. Frigya, Galatya, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde farklı ağırlıklar, farklı anlamlar taşıyan kent, 14. yüzyılda Ahi devletlerine başkentlik yapmıştır. Gelişme yanlısı aynı zamanda Anadolu’nun işgaline karşı duyarlı, savaşmaya ve uğraş vermeye gönüllü Müslüman Türk, Yahudi, Ermeni ve Rum kökenli insanlardan oluşan kozmopolit bir yapı sergilemektedir [Cengizkan, 2011]. 1915 Tehcir Kanunu, 1917 Kale yangını, I. Dünya Savaşı ve ardından yaşanan Kurtuluş Savaşı sonrası bu kozmopolit yapı seyrelemiş, nüfus azalmış; kent bakımsız ve terk edilmiş bir kasaba görünümüne bürünmüştür. Fakat 27 Aralık 1919 tarihinde Atatürk ve arkadaşlarının Ankara’ya gelişi, kenti milli mücadelenin merkezi haline getirmesi, buranın yeni kurulacak devletin başkenti olabileceği sinyallerini vermektedir. 1920 yılında ilk meclisin burada açılması ve idari merkezin yaklaşık 600 yıl sonra İstanbul’dan Ankara’ya taşınması da kentin başkentlik görevinin fiilen başlaması olarak yorumlamak yanlış olmayacaktır.

20li yılların başında 20-25bin nüfuslu, fiziki yapısı yangın ve bakımsızlık nedeniyle harap halde, yıpranmış bir Anadolu kasabası görünümünde olan Ankara 1923’te kabul edilen bir yasa ile yeni kurulan devletin yönetsel merkezi olarak ilan edilmiştir. Ankara’nın seçilmişliğine ilişkin olarak Atatürk’ün Ankara için şöyle dediği aktarılır [Fırat, 2001]:

“Ben Ankara’yı coğrafya kitabından ziyade tarihte öğrendim ve cumhuriyet merkezi olarak öğrendim. Hakikaten Selçuki İdaresinin inkisamı üzerine Anadolu’da teşekkül eden küçük hükümetlerin isimlerini okurken, birtakım beylikler meyanında birde Ankara Cumhuriyeti’ni görmüştüm. Tarih sayfelerinin bana bir cumhuriyet merkezi olarak tanıttığı Ankara’ya ilk defa geldiğim o gün de gördüm ki orada geçen asırlara rağmen Ankara’da hala o cumhuriyet kabiliyeti devam ediyor.”

Mustafa Kemal yeni rejiminin tasarımı için yeni mekan arayışına Ankara'yı seçerek son vermiştir. Çünkü Ankara Kurtuluş Savaşı'nda verdiği destekten dolayı tasarımı için toplumsal taban bulabileceği güvenli bir şehirdir. Yeni rejimin hem fiziksel hem sosyal inşa edilebileceği ve Kurtuluş Savaşı'nın getirdiği itibarın sürekli kılınabileceği yer olarak Ankara'nın düşünülmesi yeni rejime verdiği destekle de doğrudan ilişkilidir. Ankara savaş sırasında sonuna kadar destekçi olmuş, savaşı padişah ve halifeyi kurtarma amacından çıkarıp, cumhuriyet ve modernizm projesi olarak devam ettirmenin toplumsal desteği olmuştur [Aydın ve ark., 2005].

Ankara'nın başkent seçilmesi 'örnek bir kent inşa ederek modern ve çağdaş bir yaşama ortamı oluşturmak' açısından sembolik ve devrim niteliğinde bir karardır. Çağdaş medeniyet seviyesine ulaşabilmek için oluşturulacak yeni kültür ve bununla birlikte oluşturulacak yeni yaşam ancak Ankara gibi yeniliklere açık ve destekçi bir kent ile mümkündür. Ankara sadece yeni kurulan ulus-devletin başkenti değil aynı zamanda 'bir inancın anıtı' ve cumhuriyetin başarılarını sembolize eden bir simgedir [Sarioğlu, 2001]. Ankara'nın başkent seçilmesi aynı zamanda siyasi bir karardır. Osmanlı imgesiyle bütünleşmiş, birçok devlete başkentlik yapmış bir dünya kenti olmuş İstanbul'dan Anadolu'ya yapılan bu geçiş radikal bir tavır ve ideolojik bir duruştur [Batur, 1998]. Böyle bir karar ile yönetim kendisini büyük bir iddiayla karşı karşıya bırakmıştır. İstanbul yerine Ankara'nın başkent seçilmesi birçok kesim tarafından anlaşılammış, yönetime karşı muhalefet ve eleştirilere neden olmuştur.

Yurt içinde olduğu kadar yabancı basında da uzun süre konuşulup tartışılmış ve Ankara'nın gelişimi ilgiyle takip edilmiştir. Tepki en fazla İngiltere basınından gelmiş Ankara'nın başkent olması uzun bir süre anlamsız bulunmuş ve eleştirilmiştir. İsviçre basını ise Ankara'yı "yeni Türkiye'nin bağımsızlık amblemi, bu ülkenin yeniden dirilişinin gerçek anıtı" olarak tariflemiştir. Fransız basını Ankara'nın başkent seçilmesini "Türk milleti nihayet sağlam esaslara istinat ederek tarihe giriyordu. Bu itibarla memleketin ruhu olan hükümet merkezi, ilk taşını emin bir yere koymalıydı." şeklinde yorumlarken Amerikan basını ise Ankara'nın başkent olmasını "Ortadoğu'nun büyük bir bölümünü hakimiyeti altında tutan batılı güçlere karşı dalgalanan tek umut bayrağı" olarak ifade etmiştir [Şimşir, 2006].

Cumhuriyetle beraber gelen yeni yaşam biçiminin oluşturulacağı, bu biçimin bireylere aktarılacağı yer olarak düşünülen başkent içerisinde gerçekleştirilecek olan modernizasyon projesinin kurgulanması ve rejimin ideolojisinin vurgulanması bağlamında mekansal olarak sıfırdan başlamak yani idealler doğrultusunda yepyeni bir şehir kurmak doğru bir tercihtir. Bu konuda Bozdoğan, Brazilia ve İslamabad örneklerinde olduğu gibi planlanmış başkentlerde ulus inşası için harcanan gayretin ve bundan duyulan gururun ifadeleri olarak tasarlanmalarından dolayı vurgulamak istedikleri imge ve karakterleri mevcut bir şehirden almalarının mümkün olmadığını savunmaktadır. Kentin kurulacağı yerde ne kadar az şey varsa ve ne kadar çok ‘yoktan var edilirse’ bundan duyulan gurur o denli fazla olacaktır. Bu sebepten dolayı önemsiz bir geçmişe sahip olan Ankara, cumhuriyetle gelen modernleşmenin getirdiği büyük hayallerin uygulanmasına olanak vermiştir [Bozdoğan, 2002]. Ankara’da tüm Türkiye’ye örnek olacak çağdaş bir kent ve çağdaş yaşam kalıpları oluşturabilmek için hem fiziksel olarak hem de kentsel yaşam olarak düzenli bir dizi imar faaliyetlerine girişilmiştir. İmar faaliyetleri devam ederken bir yandan da oluşturulacak yeni çevrede gerçekleştirilecek modern yaşam tarzının kurgulanabilmesi için sosyal, kültürel ve eğitsel alanlarda da birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Çünkü ulus-devleti temsil edecek modern başkentte elde edilecek her başarı hem cumhuriyetin ve rejimin başarısı olacak hem de ideolojinin, ideallerin ve bağımsızlığın temsili olacaktır.

4.1. Başkentın Şekillenmesi ve Lörcher Planı

Erken Cumhuriyet dönemi Cumhuriyet Türkiye’sinin ideolojisinin ve dünya görüşünün belirlendiği dönem olması itibari ile tarihi bakımından özel bir yere sahiptir. Bu yeni ulus-devletin kuruluşu aynı zamanda eskiyle bağlarını koparmış yeni bir toplum oluşturulması ve bu yeni kurulumu yeni bir ideolojinin geliştirilmesi anlamına gelmektedir.

Saltanatın kaldırılması ile birlikte Osmanlı’ya ait kurumlar tasfiye edilirken bir yandan da ulus-devlet için gerekli olan cumhuriyetçi kurumların kurulmasına girişilmiştir. Kültürel, siyasal, ideolojik ve ekonomik alanlarda alınan kararlar ile

yeni rejimin kimliğini tanımlama ve fiziksel kuruluşunu gerçekleştirme yönünde hızlı girişimlerde bulunulmuştur [Batur, 1983]. Türkiye Cumhuriyeti kurulmasından itibaren köktenci bir ‘çağdaşlaşma’ ya da ‘modernite’ projesini uygulamaya çalışmıştır. Bu projelerden en önemlisi ulus-devlet ve temsili demokrasinin kurumsallaşmasıdır [Tekeli, 1998].

Resim 4.1. Bakanlıklar ve Güvenpark şantiyesi, 1934 [Vekam Arşivi env. no: 56]

Ankara başkent olarak seçildikten sonra yeni rejim, başkenti hem kurucuların ihtiyaç ve isteklerine uygun, hem de bütün ülkeye örnek olacak bir şehir yapma amacındadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında çocukluğunun yaşayan Mehmed Kemal ve onun kuşağı kendilerini ‘şantiye kuşağı’ olarak nitelendirmektedir. Çünkü 1920 ve sonrasında Ankara’da yoğun bir inşaa faaliyetine girişilmiştir [Cantek, 2003]. Ankara’nın hayal edilen modern bir kent olabilmesi için imar, altyapı, konut vs gibi fiziksel sorunlarının çözümünün yanında, modern kent olabilmenin sosyal bağlamı olan ‘medeni’ ihtiyaçların karşılanabileceği ve ‘sosyal yaşantının geliştiği’ bir şehir olarak da yapılaşması gerekmektedir. [Aydın ve ark., 2005]. Bu bağlamda sosyal yaşantının aktörleri olacak yurttaşların oluşturulması gerekmektedir ve ilk adım 1924 anayasası ile atılmıştır. Anayasa ile laik ve çağdaş yurttaşlık anlayışı benimsenmiş, devletin ve yurttaşın birbirlerine karşı görevleri belirlenmiş fakat oluşturulan bu yasal çerçevenin içinin doldurulması, cumhuriyet ideolojisine sahip çıkacak ve devrimi yeniden üretecek yurttaşların oluşturulması ve onlara bir ‘kimlik’ verilmesi gerekmiştir [Akgül, 2001]. Kimlik oluşturma çabası ulus-devletin hem geleceğini

kurgularken hem de yazılacak tarihini meşru hale getirmektedir. Ulus-devlet bir yandan imgeleme yolu ile ulusal kimliği oluştururken, bu kimliğin yeniden üretilmesini sağlayacak mekansal pratiklerle de toplumsal belleği oluşturmaya çalışmaktadır. Bu pratiklerin mekanı ve yeni rejimin sembolü başkent Ankara olmalıdır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda 19.yüzyılın ortalarından itibaren mevzi imar planları yapılmaya başlanmıştır. Ankara'nın ilk planı olarak nitelendirilebilecek olan ilk haritası İstanbul'un planını yapan Prusyalı Mareşal H. von Moltke'nin kurmaylarından Binbaşı Baron von Vincke tarafından 1838 yılında yapılmıştır. Lörcher planına altlık olan bu harita 1892 yılında güncellenmiş ve demiryolunun kente getirilmesinde kullanılmıştır. Bu harita aracılığı ile Taşhan'dan başlayıp İstasyon'a kadar uzanan alanda yol istikametlerini belirleme anlayışı içinde bazı kararlar alınmıştır. Var olan cadde ve sokakların iyileştirilmesi, onarılması ya da yapı adalarına göre kapatılması ve yeni güzergahların açılması bu harita temel alınarak yapılmıştır [Cengizkan, 2002, 2011]. Yüzyılın son çeyreğinde ise planlama/haritalama işlerini yönlendirebilmek için Ebniye Yasası çıkarılarak imar mevzuatı oluşturulmaya çalışılmıştır. Fakat kent planlama pratiği harita mühendislerinin imar parselleme işlemlerinin ötesine geçememektedir. Ayrıca bu dönem içerisinde kent yönetimi konusunda belediye kurumu oluşmaya başladıysa da yetkileri ve kaynakları bakımından yetersiz kalmıştır. Bu yetersizlikler içinde Türkiye iddialı bir projeyi gerçekleştirmeye girişmiştir [Tekeli, 2011].

13 Ekim 1923 yılında Ankara'nın başkent seçilmesi kararından sonra ilk iş olarak 1924 yılında İçişleri Bakanlığı denetiminde bir şehremaneti kurulmuştur ve Mustafa Kemal'in isteği doğrultusunda İstanbul Şehremini Haydar Bey kurumun başına atanmıştır. O zamanlar yürürlükte olan 1882 Ebniye Yasası Ankara'nın imarı için yeterli kapsamda değildir. Bundan dolayı 24 Mart 1925 günü ve 583 sayılı yasa ile Ankara için imar faaliyetlerinin temeli atılmış, gelişme yönü ve biçimi belirlenmiştir [Tekeli, 1985].

Şekil 4.1. Von Vincke Haritası [Cengizkan, 2004]

Başkentlik görevini üstlenen, önemle ve kusursuz olarak imar edilmek istenilen Ankara'nın modern anlamda ilk planı Erken Cumhuriyet Dönemi içerisinde 1924 yılında Eski Şehir'e, 1925 yılında Yenişehir'e ilişkin olmak üzere Keşfiyat ve İnşaat Türk Anonim Şirketi adına Berlinli mimar Dr. Carl Christoph Lörcher'e yaptırılmıştır. Planın yaptırılmasındaki öncelikli amaç; kentin tarihi merkezinin güneyindeki kamulaştırmayı düzenlemek, kenti yönlendirmek, Kale ve çevresini oluşturan 1917'deki yangında bir bölümü yok olan Eski Şehir'in iyileştirme ve genişleme olanaklarını değerlendirilmek olduğu plan raporundan anlaşılmaktadır [Cengizkan, 2002, 2011]. Jansen Planı yürürlüğe girene kadar geçen süreçte Ankara'nın kentsel gelişimine Lörcher Planı yön vermiştir. Lörcher Planı hem

Ulus'ta hem Kızılay'da oluşacak dokunun temellerinin atılmasında hem de Güvenpark ile sonlanan Bulvar ve üzerinde yer alan Sıhhiye, Zafer Meydanları ile Tuna ve İzmir Caddeleri giriş meydanının oluşturulmasında rol oynamıştır [Günay, 2005].

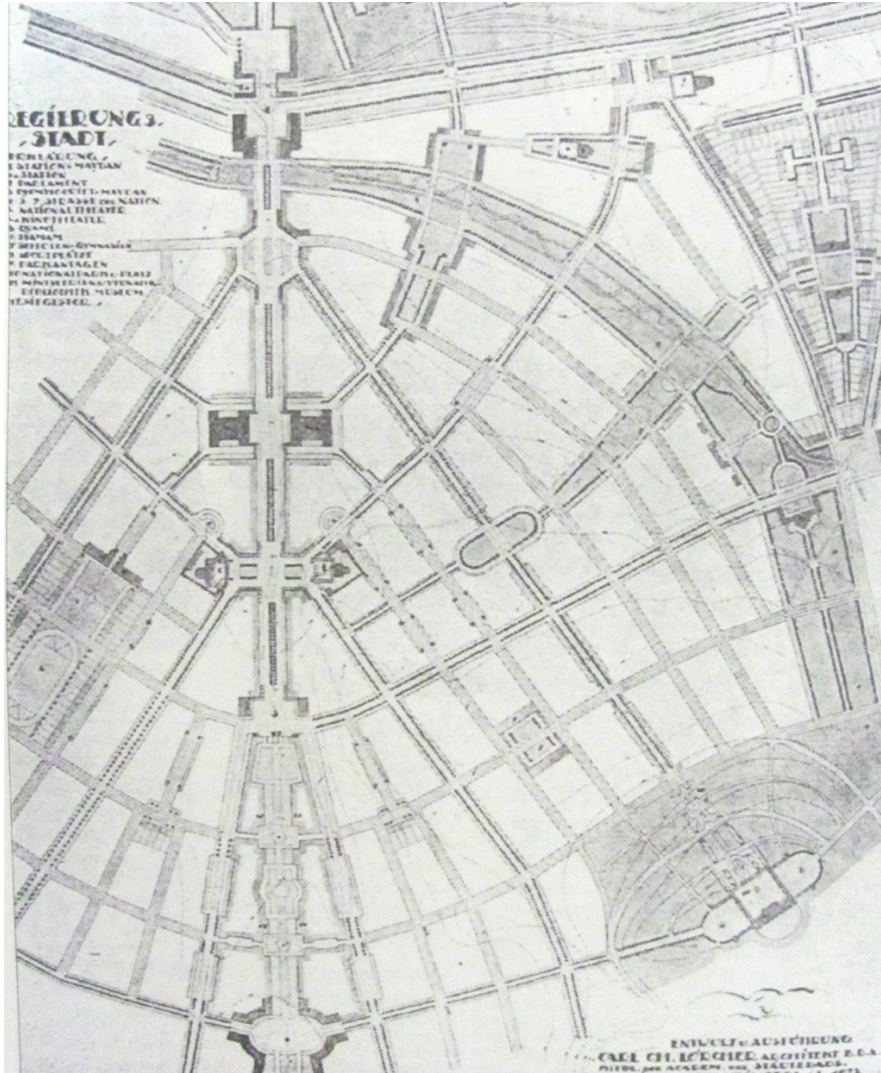
1924 Lörcher Planı kentin sürekli artmakta olduğu nüfusunu Eski Şehir ve çevresine yerleştirdiği gözlemlenmektedir. Fakat plan daha bitmeden hızlı nüfus artışının meydana getirdiği baskı sonucunda çıkarılan kamulaştırma yasası ile yeni bir genişleme planı gündeme gelir. Bu genişleme planı çerçevesinde oluşturulacak Yenişehir'de 'Çankaya' adıyla bir yönetim mahallesi tasarlanması gündeme gelir. Bu yeni oluşturulacak yönetim mahallesi yeni bir parlamento, bakanlıklar ve diğer devlet kuruluşları ve ayrıca buralarda çalışanlar için 'Bahçe Şehir' yaklaşımıyla bir konut bölgesi olarak düşünülmüştür. Bu mahalle aynı zamanda kurulmakta olan yeni ulusun ve ulus-devletin deneyimini pekiştirecek şekilde kamusal alanlarla donatılması düşünülmüştür. Eski ve Yeni Şehri birbirine bağlayan, kentin ana omurgasını oluşturan bulvar, tasarlanmış caddeler, meydanlar ve parklardan oluşan kentsel mekanlar yeni ulus-devletin yönetim merkezini kurgularken bir yandan da bu elemanlar ile ilk kez anlamsal vurgu kurulmaktadır. Ardışık yeşil alan dizileri, 'Güzel Kale' kavramı, mahalle ve alt bölgeleme kararları, meydanların biçimlendirilmesi, kentsel mekanda anlam ve adlandırma önermeleri ile kenti şekillendirmeye başlamış ve ileride yapılacak planları yönlendirici olmuştur [Cengizkan, 2002, 2011].

Şekil 4.2. Lörcher Planı 1924-1925 Eski Şehir ve Yönetim Şehri = Çankaya [Cengizkan, 2004]

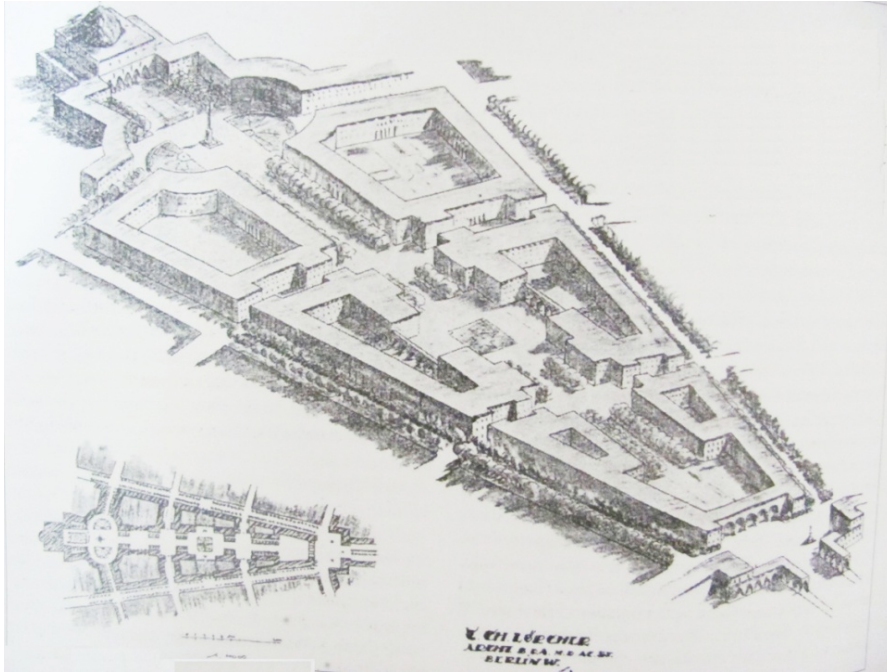
Lörcher yeni şehrin eski şehrin dışında onu bozmadan ve değiştirmeden kurgulanmasını, kurgulanacak bir eksen ile de bu ikisinin anlamsal bütünlüğünün gerçekleştirilmesini öngörmektedir. Eski şehirde keşfettiği Kale-Meclis-İstasyon doğrusal aksı ona hem modern ulaşım ilkeleri ile ilişki kurma hem de iktidarı kentsel mekana yansıtma fırsatı vermektedir. Bugünkü Sıhhiye Tren İstasyonu yönetim

mahallesinin başlangıcıdır. Eski kentte keşfettiği doğrusal aks Yenişehir’de de devam ettirilir ve kentin ana omurgasını oluşturacak ‘Strasse der Nation’ (Millet Caddesi) olarak anılan bugünkü Atatürk Bulvarı’nın temeli atılır. Bu kurgulanan eksen Lörcher’e Bakanlıklar yerleşimini ‘kama’ biçiminde tasarlama ve sonuna da yeni Parlamento binasını yerleştirme olanağı sunar. Ayrıca bu eksen Osmanlı kentlerinde bulunmayan bir dizi kamusal alan kurgulanmasına, yeni ulus-devletin ideallerinin kentsel mekan yansıtılmasına ve iktidarın ideolojisinin kurgulanan bu alanlar üzerinden vurgulanmasına olanak sağlamıştır [Cengizkan, 2002, 2011].

Şekil 4.3. Lörcher’in Yenişehir Planı, 1925 [Cengizkan, 2004]

Eskişehir’de keşfedilip ‘kentsel metafor’ olarak Yenişehir’de de devam ettirilen aks Kale’de var olan kültürü ve geçmişin iktidarını, bu doğrusal eksen üzerindeki meydanlar yoluyla parlamentoya yani cumhuriyet yönetiminin erk odağına taşımaya olanak sağlamıştır [Cengizkan, 2004]. Kale’de var olan geçmiş zamanın kültürü ve iktidarı, bugünkü Ulus Meydanı üzerinde ulusal mücadelenin kazanılıp cumhuriyetin kurulduğu bir kamusal alan olarak var olup, Sıhhiye ve Kızılay Meydanları ile cumhuriyet ideolojisinin kurumsallaştığı, bağımsız bir devlet haline geldiği ve bunların temsilini yansıtan bir kurgu olarak kentsel kamusal mekanlar haline dönüşür.

Şekil 4.4. Lörcher’in 1925 Vekaletler Mahallesi Önerisi [Cengizkan, 2004]

Kent kurulmasındaki ‘mekansal anlam’ ve ‘kent mekanının simgeselliği’ kavramlarını ilk kez gündeme getiren Lörcher Planı’nın temellerini attığı bu doğrusal aks Yenişehir’de Anadolu’da Hititlerden sonra hiç uygulanmayan, yönetim merkezi yapılarının bir araya toplandığı bir ‘Yönetim Mahallesi’ oluşturulmasına fırsat vermiştir. Kurgulandığı ilk yıllarda Yenişehir’in tümü için kullanılan bu kavram daha sonraları ‘Vekaletler Mahallesi’ adı ile anılan ve Kale’den gelen aksın sonunda bugünkü Güvenpark ile başlayın Meclis ile sonlanan üçgen şeklinde bir alan olarak

ortaya çıkmıştır. Lörcher'in bu bölge için yaptığı çalışmalarda aks Vekaletler Mahallesi olarak adlandırılan kamanın simetri ekseninden geçer ve meclis yapısı ile sonlanır. Yönetim birimlerini bir arada bulunacağı bu oluşum içerisinde ve bugün Güvenpark'ın olduğu kısımda park yerine yapılaşma öngörülmüştür. Sonraları önce Kurtuluş Meydanı ve ardından meydana bulunan Hilal-i Ahmer binasından dolayı Kızılay Meydanı ismini alacak Cumhuriyet Meydanı'nda kentin nitelikli yapılarının konumlandırılması uygun görülmüştür [Cengizkan, 2004]. Adından da anlaşılacağı üzere cumhuriyetin ve cumhuriyetin getirdiği yeni yaşam tarzının kurgulanacağı bu meydana pek çok yazıya konu olan ve Hakimiyet-i Milliye sayfalarında bolca bahsedilen 'Havuzbaşı' başkentin sembolik odağı olmuş, bir kentsel mekan olarak kentin ve kentlinin yaşamına girmiştir. 1933 yılında değiştirilip Emniyet Anıtı (Güven Anıtı) ve Emniyet Parkı olacak fakat taşıdığı sembolik anlam değişmeden devam edecektir.

Resim 4.2. Havuzbaşı, 1930 [Vekam Arşivi env. no: 1037]

4.2. Başkent Ankara ve Jansen Planı

Cumhuriyet kadroları benimsedikleri yeni bir ideoloji ve yeni misyonlar çerçevesinde bir ulus bilinci oluşturma ve hem mekansal hem de toplumsal anlamda ulusun inşası gerçekleştirme işini kendisine görev edinmiş, bunu uygulama aşamasında ise mekansal düzenleme stratejilerine büyük önem vermiştir. Bir yandan modern planlama ilkeleri doğrultusunda imar hareketleri devam ederken bir yandan da bu modern çevrede gerçekleştirilecek modern yaşam tarzı kurgulanmaya çalışılmaktadır. Çünkü Ankara örnek bir kent olmanın yanı sıra hem rejimin hem de ideallerin, ideolojilerin temsili olacaktır [Uludağ, 1998]. İdeallerin gerçekleştirilebilmesi için yapılan çalışmalar kimilerine göre gerçekleşmesi zor olan bir hayal olarak düşünülmüştür. The New York Times gazetesi yazarı Ernest Marshall'ın Ankara'ya gezisi sonrası yayınladığı yazısında Ankara'yı bir rüyanın gerçekleşmesi olarak ifade ederken yazısını şu şekilde sürdürmüştür [Şimşir, 2006]:

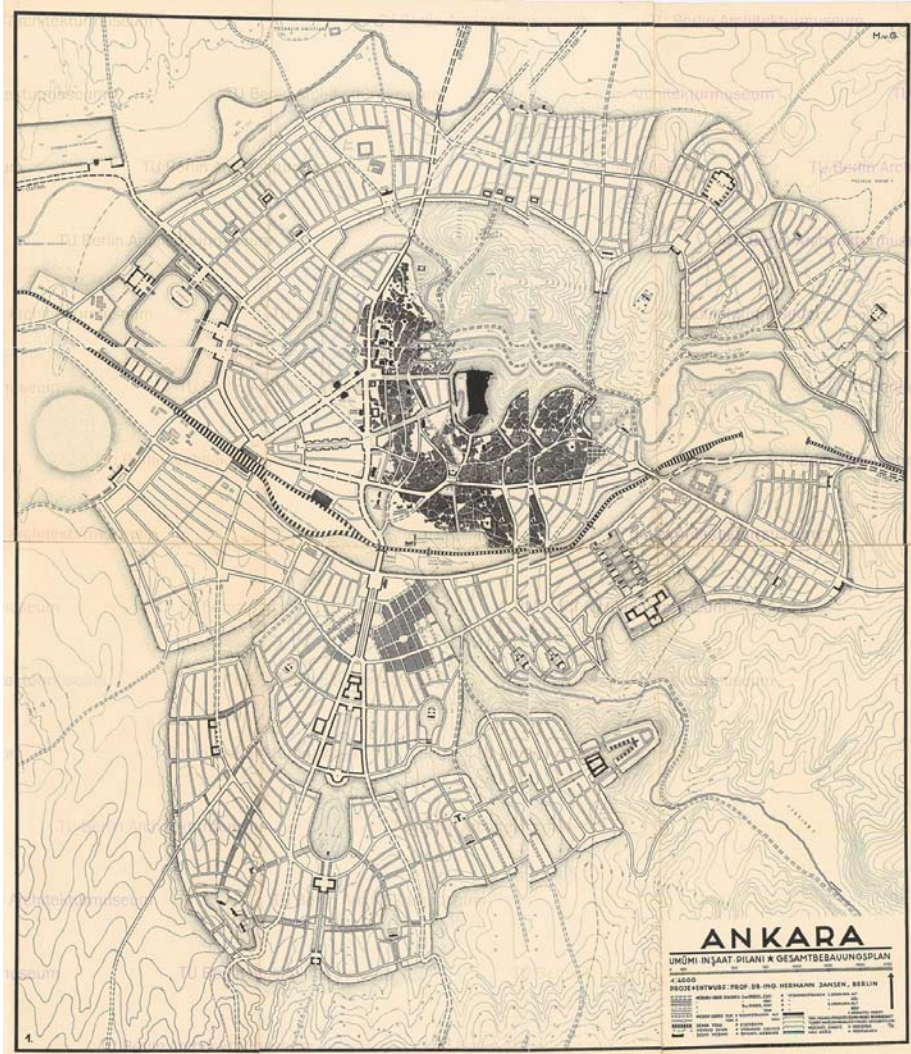
“...ben buraya gelmeden önce Amiral Bristol Ankara'yı, Amerika'nın batıya yayılması sırasında birden yükseliveren kentlere benzetmişti. Ankara, bundan da ötedir. Tuğla ve harçlar arasında bir rüyanın simgesidir Ankara. Bu rüyanın gerçekleşmesi, bütün ulusun değiştirilmesi anlamına gelecektir.”

Turan'a göre cumhuriyetin ilanı ile birlikte 'rüya'nın gerçekleştirilebilmesi amacıyla yeni kurulan devlette oluşturulacak yeni ulusun kurgulanmasında 'modernizm'de önemli bir kavram olarak ön planda olmuştur. Özellikle 30lu yıllarda basın, mimari, gündelik yaşam ve onunla beraber değişen eylemler aracılığı ile rejimin 'yüksek modernizmi' yaymaya çalışması rahatlıkla gözlemlenebilmektedir. Başlatılan modernleşme projesi yeni rejimin ideolojisine paralel olarak uygulamaya çalışılan resmi bir programdır. Bu programda öncelikli olarak şehir düzenlemeleri, mimari yapı ölçeğinde modernizm vurgulamaları ve bu olguların düzenlediği yaşam çevrelerinde gerçekleşecek gündelik hayat yer almaktadır. Yeni rejim modernizmi tarihine, anılarına sahip çıkarak onu modern bir anlayışla yeniden kurgulamak ve yeni rejimin ideolojisini vurgulamak için uygun bir araç olarak görmüş ve bu bağlamda her alanda kullanmıştır [Turan, 2007].

Toplumsallaşma çabası başkent Ankara'nın kuruluş aşamasında itici güç olarak benimsenmiştir. Yeni kurgulanan siyasal modelin temsili olacak fiziksel çevre, çağdaş ve modern bir toplum oluşturacak bireylerin fiziksel çevresi olmuştur. Dönüşümün önemli itici güçlerden birisi olan fiziki çevre hem sosyal değişimin sağlanmasında hem de cumhuriyetin köklenmesinde önemli bir olgudur. Ankara'nın disiplinli bir imar planı içerisinde yapılanması bu amaca yöneliktir. Ankara cumhuriyetin somut bir imajı yani simgesi olmuştur. Bu simgenin oluşturulabilmesi için modern yaşam ve modern yaşama uygun kentsel çevre oluşturulması öncelikli amaç olmuştur [Tankut, 1998].

Ülkenin idari merkezi aynı zamanda da ilerlemeye eş değer gördüğü başarıları, cumhuriyetin başarısı ile özdeşleşmiş olarak simgesel değerler atfedilen başkent Ankara için 1927 yılında Asaf Bey'in şehremini atanmasından sonra yapılan değerlendirmeler sonucu yeni bir plan yaptırılmaya ihtiyaç olduğu karara bağlanmış ve davet edilme yoluyla bir plan yarışması açılmıştır. Bu amaçla Berlin'e bir heyet gönderilir. Berlin'de görüşülen Prof. Luwig Hofman, 1910 yılında Berlin için yapılan yarışmada birinci olan Jansen ve kent sağlığı konusundaki hassasiyeti ile tanınan Brix'i, Ankara için yapılacak planlama yarışmasına davet gönderilmesi için teklif etmiştir. Berlin'e giden heyet daha sonra Barcelona planı yarışmasında birinci olan Fransız başmimar Léon Jausseley'i de yarışmaya dahil ederek, bu plancılardan Ankara'nın 300.000 nüfusa göre plan yapmalarını istemiştir [Tekeli, 2011]. Yarışmacılardan Brix'in yeni bir gelişme önermeyip halihazır durumu koruyan, altyapı sorununu çözen lakin mezarlığı vurgulayan planı imar için yetersiz bulunur. Jausseley'in eski şehri ve Yenişehir'in gelişmesini göz ardı eden planı ütöpik, Ankara koşullarına uygun olmayan, pahalı ve uygulanamaz bulunur. Brix'e göre daha az korumacı, Jausseley'den daha gerçekçi bir imarcı olan Jansen yarışmanın kazananı olur. Jausseley Kale'den bahis açmazken, Brix Kale'yi yeterince vurgulamaz. Bunlara rağmen Jansen planında Kale'yi ön plana çıkarır ve çoğu yönlenmesini ve gelişme doğrultusunu Kale'ye referans vererek yapmıştır [Bademli, 1985].

Şekil 4.6. Jansen'in Ankara için hazırladığı plan, 1928 [Berlin Teknik Üniversitesi Mimarlık Müzesi Arşivi env. no: 22583]

Lörcher Planı'nın omurgasını oluşturan eksen Jansen Planı'nda da omurga görevi görmüş ve ana arter olarak kullanılmıştır. Kamusal alanların kurgulanmasına olanak vererek iktidarın ideolojisinin kurgulanan alanlar üzerinden vurgulanmasına ve ideallerinin kentsel mekana yansıtılmasına olanak veren bu ana arter kent planlamasında önemli bir girdi olarak kentsel mekanlara anlam kazandırır. Cengizkan'ın deyişiyle milli mücadelenin kazanıldığı ve ulus-devletin temellerinin atıldığı Ulus Meydanı'ndan başlayarak, modern planlama ilkelerinin gereklerinden olan kamu sağlığı ve mutluluğuna vurgu amacıyla Sıhhiye'de düşünülen meydan devam ettirilir. Zafer Meydanı ile 30 Ağustos'a vurgu yapıp kentsel-kamusal bellek tazelandikten sonra buradan ismi daha sonraları Kızılay Meydanı olacak Cumhuriyet

Meydanı'na gelinip; Yönetim Mahallesi üçgeni ile sonlandırılır (onaylanan planda aks kırılmaya uğrayarak üçgenin doğusunda devam eder fakat aksın izi üçgenin simetri ekseninden geçer ve yaya aksını oluşturur). Bir kentsel metafor olarak planlamada öne çıkan bu eksen kent mekanlarına simgesellik ve anlam katarken ilerleyen zamanlarda oluşturulacak kurgulara da omurga olma görevi ile yüklenerek tüm bunların taşıyıcı konumuna gelecektir [Cengizkan, 2002].

Kentin ana omurgasını oluşturan iskeleti kurgulayan Lörcher planına sadık kalan Jansen planlamanın sosyal bir olgu olduğunu düşündüğü şehircilik anlayışı ile kendi içinde uyumlu, doğa ile bütünleşmiş; eski kente saygılı dururken yeni şehri de kucaklayan bir tasarım yapmıştır. Kentlerin yol ve meydanlardan değil mahallelerden oluştuğunu belirtmektedir. Bu nedenle kent içerisinde 'siedlung' tipi bahçeli evlerden oluşan mahalle düzenlemesi onu Haussmann'dan ayırıp Camillio Sitte yaklaşmıştır. Kentlerin yol ve meydanlardan değil de kent içerisindeki bahçeli evlerden oluşan mahalle düzenlemesi ve büyük yeşil alanlar düzenlemesi ile Bahçe Kent akımına daha yakın bir duruş sergiler [Tankut, 1984]. Kızılay (Yenişehir) yeni başkentin ve burada meydana gelecek kentsel pratiklerin mekanıdır ve cumhuriyetin gerektirdiği modernizmi içselleştirir. Meydana gelen dönüşümün temsiliyeti mimarlık ve kentsel pratikler aracılığı ile kurulmuştur.

Resim 4.3. Yenişehir evleri ve Güvenpark [Vekam Arşivi, env. no: 32]

Başkent'in planlanması ve uygulanması süreci gündemin ana konusunu oluşturmakla birlikte, yerli ve yabancı basında ilgi ile takip edilmiştir. Yapılan her girişim gazete ve dergilerde en ince detayına kadar anlatılıp halk bilgilendirilmiştir. 1933 yılında yayımlanan Mimar dergisinde Burhan Arif plan yarışmasının sonucunu ve Yenişehir bölgesinde yapılacak uygulamaları şu şekilde aktarmıştır [Burhan Arif, 1933]:

“Yenişehir’de İsmetpaşa caddesi üzerindeki binalar iki katı geçmeyecektir. Yine Yenişehir’de her evin muhakkak bir bahçe dahilinde ve önden 5 metre ve yan komşulardan da üçer metre çekilmesine dair mecburiyet konmuştur.

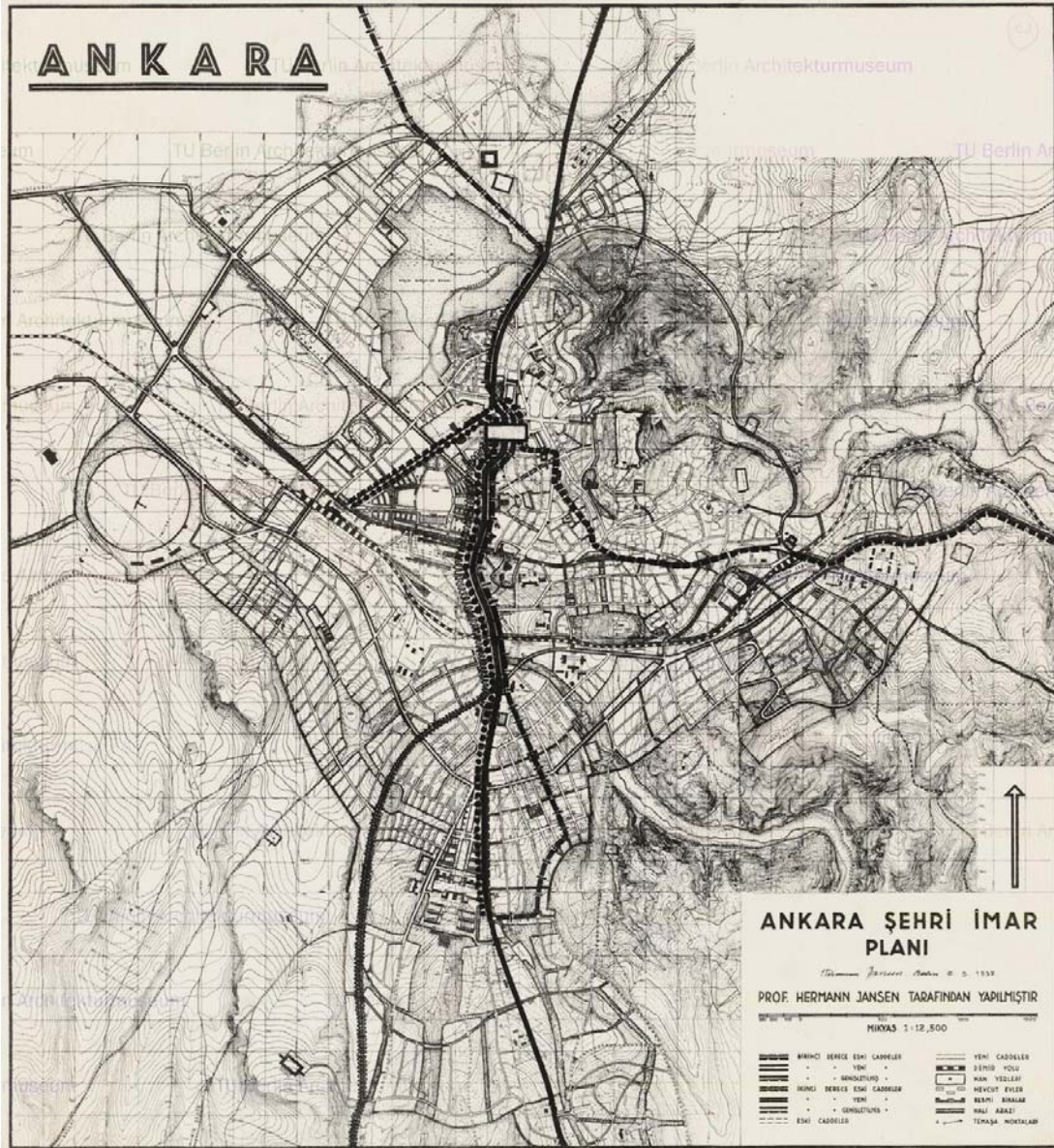
40 metrelik bulvar üzerinde de evvelce asgari 4 katlık bina yapılmasına kayıt konmuştu. Jansen projesinden sonra da bu bulvarın iki tarafında yalnız üç kat üzerine bina yapılmasına mecburiyet konmuştur. Ve numune olarak ta askeri mahfel binası inşa edilmiştir.”

Resim 4.4. Bakanlıkların Şekillenmesi [Hakimiyet-i Milliye, 22 Mart 1934]

Yenişehir’de yapılacak yapıların ne şartlar altında yapım izni alabileceği konusunda detaylı bilgiler verirken, Yenişehir ve Eski Şehir’de açılan yollar ve yapılacak düzenlemeler ile bilgiler de veren Burhan Arif Bakanlıklar bölgesinin yapılaşması ile ilgili olarak da şunları aktarmıştır [Burhan Arif, 1933]:

“Havuzbaşındaki dairevi meydan mürur ve ubur cihetinden mahzurlu olduğundan Jansen peojesinde üç köşe bir çatal şeklinde tadil edilmiştir. Ve bu üç köşenin bir dil’ını de yapılmakta olan emniyet abidesi ve bunun arkasında sırasile dizilecek olan hükümet devairi teşkil eder.”

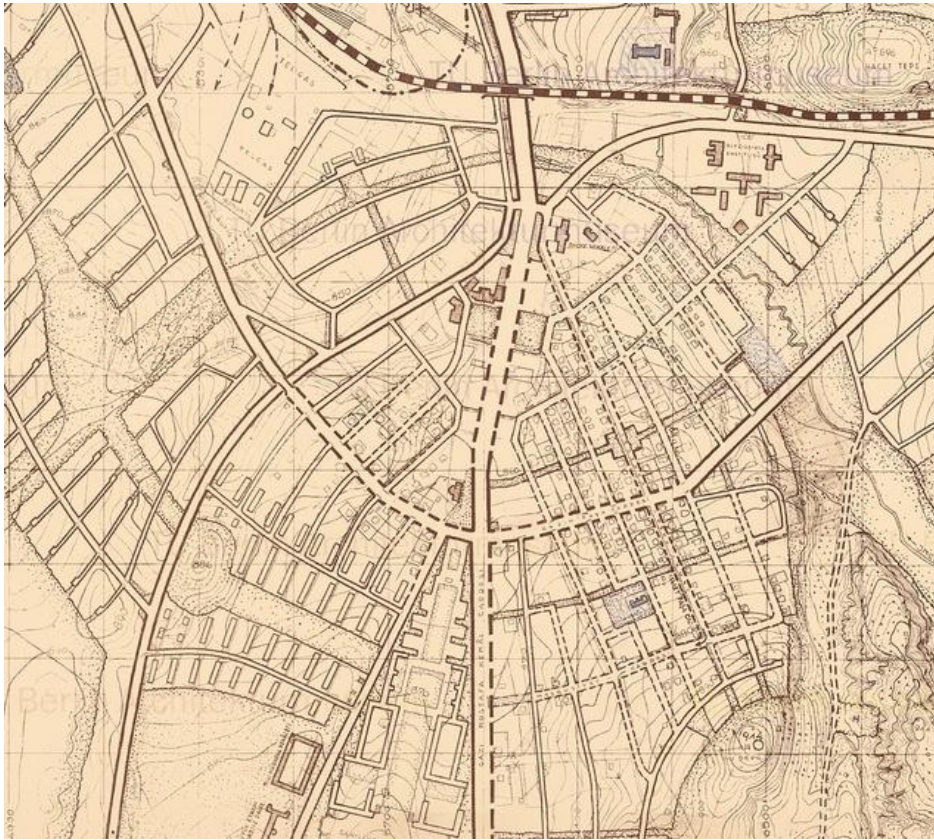

Şekil 4.7. Jansen’in Ankara Şehri İmar Planı, 1932 [Berlin Teknik Üniversitesi Mimarlık Müzesi Arşivi env. no: 22698]

50 yıllık ve 300 000 kişiyi temel alarak hazırlanması istenen Jansen planı 1932 yılında onaylanır. Fakat plancının hazırladığı açıklama raporuna göre plan 150 000 kişi düşünülerek yapılmıştır. Buradan şöyle bir sonuç çıkarılabilir; plancı Ankara için düşük yoğunluk, kalabalık olmayan bir nüfus ve orta ölçekli bir kent önermekte iken

yönetici kadro yoğunluğu daha yüksek, kalabalık ve büyük bir kent istemektedir. Plancı ve yönetici arasında oluşan bu yoğunluk anlaşmazlığı sürerken kentin nüfusu beklenenden de önce hızlı bir şekilde artmaya başlamıştır ve Jansen'in şiddetle karşı durduğu rant oluşumuna önlem alınmamasından dolayı arazi fiyatları hızlı bir şekilde artmış ve yapılaşma imar sınırı dışına çıkmıştır [Tankut, 1993].

Erken cumhuriyet döneminin kentsel söylem ve üretimleri devrimci kamusal alanın bir uzantısıdır. Bölgelemelerle kendisini gösteren çağdaş kent planlaması, İstasyon-Ulus-Sıhhiye-Kızılay aksında oluşturulmaya çalışılan kentsel koridor, doğayla bütünleşmeyi sağlayan yer-kent katmanlaşması, toplumun kentsel hayata katılmasını sağlamak için tasarlanan açık kamusal alanlar planlamada yer alan önemli unsurlardır. Önerilen kamusal mekanlar, kurucu kadronun kurgulamak istediği ideolojik haritanın maddeselleşebilmesi için önemli bir araçtır [Sargın, 2009a].

Şekil 4.8. Jansen'in Ankara Şehri İmar Planı Yenisehir bölgesi, 1932 [Berlin Teknik Üniversitesi Mimarlık Müzesi Arşivi env. no: 22688]

Cumhuriyetin idealleri Ankara'nın fiziksel, sosyal ve kültürel yapısında vücut bulmuştur. Birçok özelliği ile yeni kurulan cumhuriyet kurgusunun arkasındaki düşüncelerin somutlaşması başka bir deyişle cumhuriyetin kentsel yaşama dair 'tahayyüllerinin' somutlaşmasıdır. Bu bağlamda 'Ankara yeni cumhuriyeti kuranların ütopyalarının somutlaştırılmaya çalışıldığı bir sahne'dir demek yanlış olmaz [Adam, 1985].

Mekan toplumsal olgulardan aykırı düşünülemez ve planlanma sürecinde kamusal olanın mekansal, sosyal ve siyasi anlamda yeniden örgütlenmesini gerektirir. Bu görüş çerçevesinde başkent planlanması tasarım sürecine yeni boyutlar kazandıran ve mekansal çeşitliliğe imkan sağlayan önemli bir politik anlatı olarak düşünülebilmektedir [Sargın, 2002]. Ankara'nın imarı ile ilgili çalışmalar bu dönemin en önemli çabalarıdır ve üzerine en çok yoğunlaşılan alandır. Bundan dolayı 1950 yılına kadar imar faaliyetleri denilince akla ilk gelen Ankara'nın imarı olmuştur. Ankara şehirselleştirme kurgusu ve bu kurgu içerisinde oluşturulmuş söylemsel yapısı ile tüm Türkiye kentlerine örnek teşkil edecek şekilde planlanmak istenmiştir.

Ankara'nın imarı sıradan bir kasabanın modern bir başkente dönüşmesinin hikayesidir demek yanlış olmaz. Yokluktan ve yoksulluktan gelen ve tüm dünyanın izlediği ve merakla beklediği bir hikayedir, kimilerine göre de bir hayaldir. Fakat cumhuriyetin kurucu kadrosu ve Ankara halkı tıpkı Kurtuluş Savaşı'nda gösterdikleri gayret, çaba ve inanç ile bağımsızlıklarının zaferini inşa etmişlerdir. Ankara'nın imarı Türk'ün başarılarının kentsel mekana yansımalarıdır, modernleşme projesinin kağıt ve düşünce üzerinden sıyrılarak vücut bulmasıdır.

4.3. Vekaletler Mahallesi'nin ve Güvenpark'ın Kurgulanması

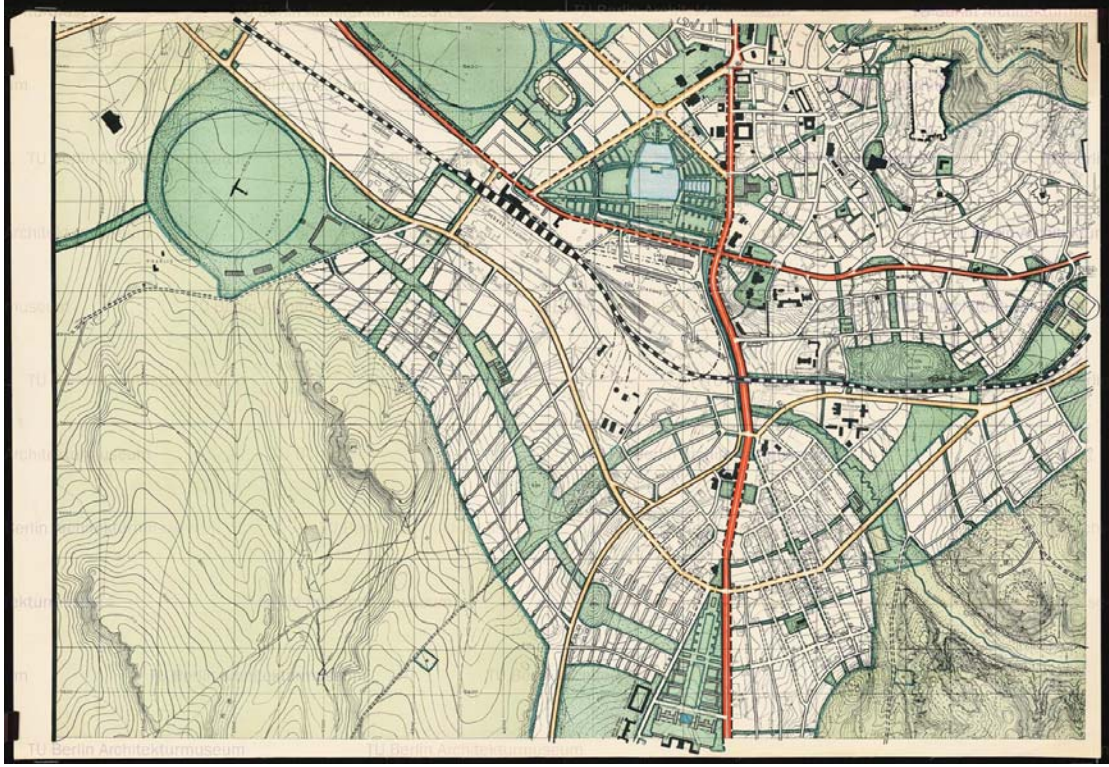
Hemen hemen tüm kentlerde simgeye dönüşmüş caddeler, sokaklar, meydanlar ya da yapılar vardır. Bu simgesel mekanlar sadece o kentte yaşayanlar tarafından değil tüm ülke insanları hatta yabancılar tarafından da bilinir. Çünkü bu mekanlar bir şeylerin simgesi olma durumundadır ve geçmişle ilgili anılarla yüklüdür; insanların birbiriyle kaynaşip topluma dahil oldukları, etkileşim halinde oldukları, ortak anıların,

ideallerin, ülkülerin ve coşkuların paylaşıldığı alanlardır. Cumhuriyet Ankara'sında da planlı imar çalışmalarının odak noktasını ve ana omurgasını bu türden simgesel mekanlar oluşturmaktadır. Buralar ülkenin ve milletin geçirdiği evreleri ve kazanılan başarıları belleklere işlemek ve daima orada kalmasını sağlamak üzere özellikle üzerinde durulan ve korunan mekanlardır.

Ulus-devletin Türk kimliği adı altında yeni bir siyasi yapı oluşturmaya çalışmasında ve modern ulusun inşasında Ankara başkent olarak kent planlamasında ön plana çıkmış, bununla beraber siyasi ve ideolojik bir proje olarak hızla gelişmeye başlamıştır [Yırtıcı, 2010]. İdeolojik bir proje olarak başlatılan başkent planlamasının yanında cumhuriyetin ideali, batı aydınlanmasını tüm yönlerine uyum süreci içerisinde köklü sosyal bir değişim yaşatmaktır. Ulusal kimlik oluşturulması açısından tarihsel bağlamla birlikte, 'modern imgesinin' sosyal hayata kattığı yeniliklerin benimsenmesi de önemli bir olgudur. Bahsedilen bu yeni yaşamı kurgulamak üzere başkent Ankara'ya taşınması modern devlet imgesi oluşturmak açısından önemli bir durumdur. Ulus-devlet geleceği için seçilen kavramları imgeleme yoluyla ulusal kimliği yapılandırırken, bu kimliğin yeniden üretilmesi sürecini vurgulayacak pratikler de oluşturmalıdır [Yalım, 2002].

Cumhuriyetle beraber kültürel ve sosyal reformlarla gündelik yaşamın dönüşümü sağlanırken fiziksel dönüşüm ise planlı imar çalışmaları ile olmuştur. Yeni kurulan ulus-devletin amacı eskiyi dönüştürmek değil, eskinin yerine tamamen yeni olanı getirmek yani kökten bir değişim gerçekleştirmektir. Ankara'nın başkent olarak seçilmesi de bu amacın ilk adımı olarak değerlendirilebilir. Bu radikal kararlar beraber öncelikle Ankara'nın modern başkent olabilmesi için 'anahtar sözcük' olan planlı imar için planlama çalışmaları başlatılmıştır [Korkmaz, 2009]. Tankut'a göre planlı imarın iki ana hususu bulunmaktadır. Birincisi, "fonksiyonel bir kentsel çevre, başka bir deyişle yeni siyasal modelin daha önceden bilinmeyen yeni fonksiyonlarını başarılı bir biçimde barındıran bir kentsel çevre"dir. İkinci husus ise "kentsel estetik sergileyecek bir kentsel çevre, bir başka deyişle kentin içinde yaşayanlarda yoğun duygular yaratan bir kent imajı"dır. Kentsel estetiğin oluşturulabilmesi için yeşil alan planlamasının, sokakların ve meydanların birbirini destekleyecek şekilde

kurgulanmasının, anıt ve heykel gibi sanatsal öğelerin kullanımının önemi bir katkısı vardır [Tankut, 1998].

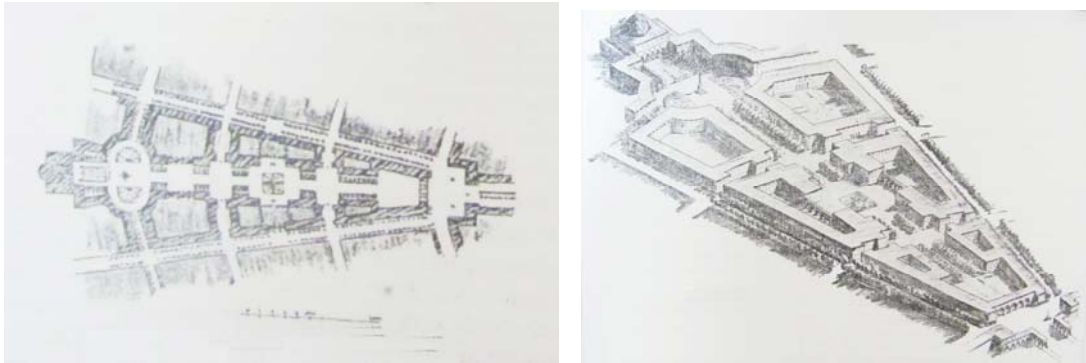
Şekil 4.9. Jansen'in Ankara Genel Planı, 1932 [Berlin Teknik Üniversitesi Mimarlık Müzesi Arşivi env. no: 22642]

Cumhuriyetin kurucu kadroları yeni bir ulus kimliği oluşturabilmek için kolektif bellek ve ulusal bir bilinç oluşturmak amacıyla temsili bir kamusal kurgulamak, bu kamusalı da düzenlenen kent meydanları ve içerisinde yer alan anıt heykellerle vurgulamak istemiştir. Kentin omurgasını oluşturan aks boyunca sıralanan meydanlar ile ulusal mücadelenin kazanılması, yeni bir ulus devletin elde edilmesi ve bu süreçler içerisinde yeni devletin idealleri doğrultusunda oluşturulan misyon ve ideolojinin kentin ve kentlinin belleğine kazınmasında önemli bir oluşum olmuştur.

Osmanlı'nın başkenti İstanbul'a karşı Ankara yeni bir başkent olarak kurulurken, Ankara'nın eski yüzü de reddedilmektedir. Ankara içerisinde planlanan Yenişehir ise 'yeninin içinde yeni' olarak tanımlanmakta, kurgulanan Vekaletler Mahallesi (Bakanlıklar Üçgeni) ise bu alanın çekirdeği olarak şekillenmektedir. Burada yeni

kurulan devletin ve başkentin temsiline uygun tek yapılarla değil kentsel anlamda bütünlük içeren bir kamusal mekân oluşturma çabaları söz konusudur [Gurallar, 2009]. Başkentin odağı olarak Yenişehir, genç ulusun iradesini ve ideallerini temsil eden ve aynı zamanda hem yeni idare şeklinin hem de yeni bir yaşam biçiminin mekanı olan bir kentsel kamusal mekandır. Böylece imgelenen yaşam tarzının ve söylemsel olarak kurgulanmış siyasal modelin mekansal olarak vurgulanması gerçekleşmiştir [Batuman, 2002].

Tekeli'ye göre yapılan düzenlemeler içerisinde Yenişehir'e prestij kazandıran oluşum 'Bakanlıklar Sitesi' olmuştur. Bu site içinde bireylerin dolaşmasına izin veren, tek elden tasarlanmış simgesel bir alandır. Yeni rejimi ve onun ideolojisini yansıtan yapısal kurgusu ile temsili bir mekan oluşturulmuş ve çekiciliğin buradan sağlanması düşünülmüştür [Tekeli, 2001]. Çekiciliğin merkezi olarak da bir anıt ile taçlandırılan ve yoğun anlamlar yüklenen Güvenpark kentin landmarkı olarak ulus-devletin ideolojik anlatısına dönüşür ve devamında gelen yönetsel merkez dönemin hakim mimari üslubu ile donatılır.

Şekil 4.10. Lörcher'in Vekaletler Mahallesi tasarımı [Cengizkan, 2004]

Vekaletler Mahallesi Ankara'nın ilk planı olan Lörcher Planı ile şekillenmiştir. Ulus'tan gelen ana aks Kızılay Meydanı'nda (Lörcher Planı'nda Cumhuriyet Meydanı) kesilmekte ve ikiye ayrılarak devam etmekte burada oluşan üçgende ise devletin idare merkezi bulunmaktadır. Ayrıca yine Lörcher Planı'na göre bu üçgen alan içerisinde yayalaştırma yapılmış, kamunun kullanımına açık kentsel mekanlar üretilmiştir. Böylece bu mekanların günlük yaşamın bir parçası ve yönetici kadronun

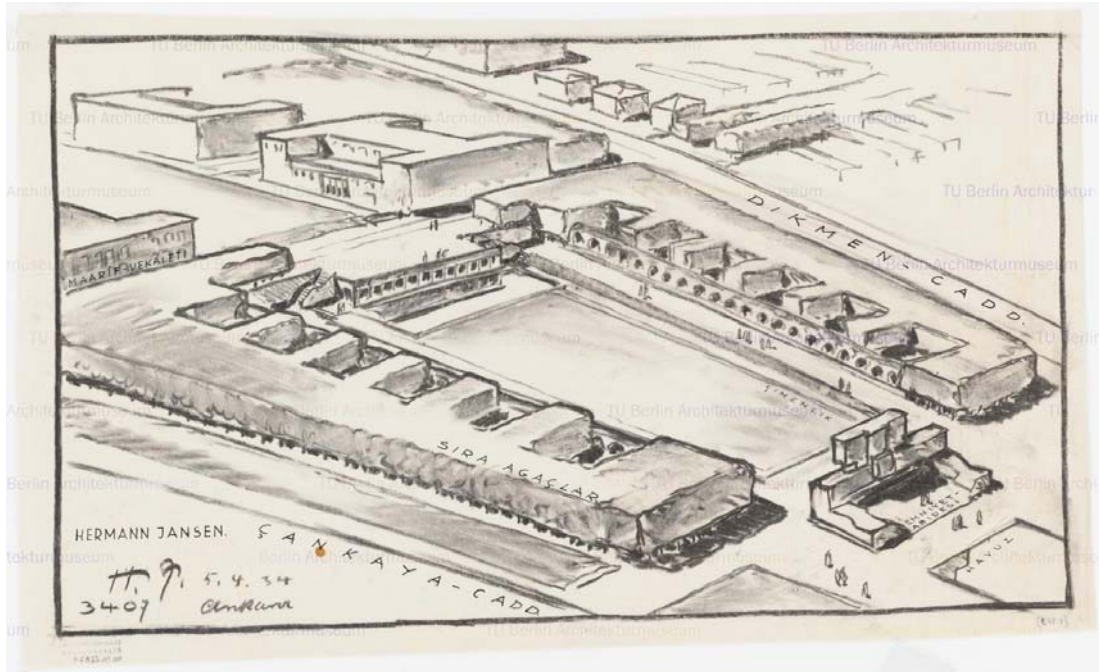
Şekil 4.12. Jansen'in Yönetim Bölgesi Perspektif, 1933 [Berlin Teknik Üniversitesi Mimarlık Müzesi Arşivi env. no: 22867]

Lörcher Planı ile ilk oluşumu başlatılan bu alan, Jansen Planı'nda da değişmez kurgu olarak tanımlanır ve bu alana özel bir önem verilir. Planın yapılmasından önce Holzmeister bazı yapılarını inşa etmiş ve alanın şekillenmesinde ilk adımı atmıştır. Jansen'in plan çalışmaları devam ederken Vekaletler Mahallesi içerisinde birçok yapıya imza atan Holzmeister de bu bölge için eskiz çalışmaları yapmıştır. Jansen ve Holzmeister'in karşılıklı etkileşimi ve yaptığı çalışmalar sonucu Vekaletler Mahallesi'nin yeşil bir alanla başlaması konusunda uzlaşma sağlanmıştır. Jansen Holzmeister'in yaptığı çalışmaları ve kurguyu göz önünde bulundurarak üçgeni üst ölçekte şekillendirmiştir. Üçgen ilerleyen zamanlarda Güvenpark olarak anılacak yeşil bir alanla başlamakta, üçgenin ana aksını oluşturan 'Zafer Yolu' ile devam etmekte, Vilayetler Meydanı ile Meclise ulaşmaktadır [Gurallar, 2009]. Gurallar'ın vurguladığı gibi bu mekansal dizilim kentliye birtakım mesajlar içeren Güven, Zafer, Vilayetler gibi isimlerle anılmaktadır. Üçgenin başlangıcında yer alan 1935 yılında

tamamlanan, kaidesi Holzmeister tarafından, heykelleri ise Anton Hanak ve Josef Thorak tarafından tasarlanan Güven Anıtı ise bu mesajları pekiştirir niteliktedir.

Şekil 4.13. Jansen'in Yönetim Bölgesi Çalışması, 1934 [Berlin Teknik Üniversitesi Mimarlık Müzesi Arşivi env. no: 22863]

Şekil 4.14. Jansen'in Yönetim Bölgesi perspektif eskizi, 1934 [Berlin Teknik Üniversitesi Mimarlık Müzesi Arşivi env. no: 22871]

Vekaletler Mahallesi (Bakanlıklar Üçgeni) imparatorluk dönemlerinde olmayan, cumhuriyetle birlikte gelen yeni yönetiminin fonksiyonlarını üstlenecek yapılarla donatılmış bir mahalledir. Belirli bir eksenin iki yanında sıralanmış bu yapıların yükseklikleri beş katı geçmemekte ve böylece genel silueti üç veya dört kat olan Ankara silueti ile bütünleşmektedir [Tankut, 1993]. Güven Anıtı'ndan başlayarak TBMM girişine kadar olan bir aks üzerinde bakanlık yapıları sıralanmış simetrik bir düzenin hakim olduğu Vekaletler Mahallesi, 1930lu yıllarda devletin gücünü simgeleyen, otoriter görünümlü, anıtsal olarak görünmeye çalışan yapılar topluluğudur, simgesel bir kentsel mekandır.

Bütün imar faaliyetleri içerisinde öncelikle devletin yönetim ve denetimi için gerekli kurum ve kuruluşları barındıracak yapıların sağlanması istenmekte idi. 30lu yıllarda özellikle Almanya ve İtalya'da başlayan gelişimin etkisi ile devlete ve kamusal kullanıma ait yapıların ve alanların 'birinci derecede tebarüz' ettirilmeye özen gösterilmiştir [Ural, 1974]. Yavuz (1994), cumhuriyet yönetiminin otoriteyi temsil etmesi amacıyla kamu yapılarına karakter atfettiğin ve kullanılan gri rengin de otoriteyi artırdığını söylemektedir. Devlet yapıları 'sade ve tevazulu' olmasıyla

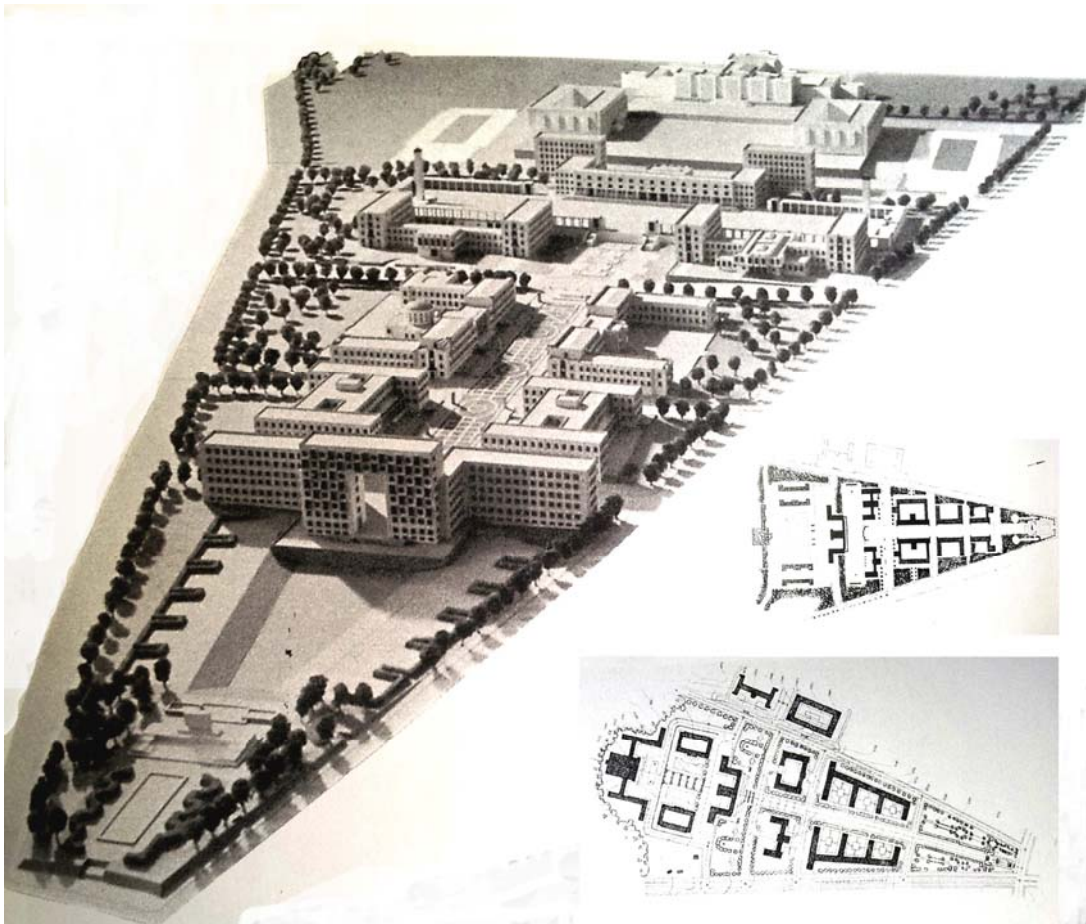
birlikte ‘ciddi ve vakarlı’da olmalıdır. Kamu yapıları dış düzenleri kadar iç düzenleriyle de bu söylemi destekler niteliktedir [Cantek, 2003]. Kurumlar için döneme hakim tarzda simetrik olarak planlanmışlardır, yüksek giriş kolonları ile de cepheye anıtsal bir görünüm verilmek istenmiştir. Bu simgesel yapılara paralel olarak modern kente uygun çevre düzenlemesi yapılmıştır. Bu anlamda yapılan yeşil alan düzenlemeleri, parklar ve fidanlıklar en olumlu ve çağdaş oluşumlardır. Eski görünümünden kurtarmak ve cumhuriyet modernliğini vurgulamak amacıyla iki yanı ağaçlandırılmış kaldırımlı ve parke döşeli geniş yollar bu oluşum çerçevesinde yaygınlaştırılmıştır [Batur, 1983].

Resim 4.5. Vekaletler Mahallesi’nden görünüş [Vekam Arşivi, env. no: 2858]

Hermann Jansen’in yaptığı tasarımlar ve çizimler Vekaletler Mahallesi’nin genel yerleşimini ortaya koymaktadır fakat gerçekleşen duruma göre oradaki gerçek yapı konumlarına ve bugünkü daha homojen yapılaşmaya karar verenin Holzmeister olduğu ortaya çıkarmaktadır. 1933-35 yıllarında Vekaletler Mahallesi’nin Vilayetler Meydanı üzerine üretilen eskizler, 1934 de çeşitli iç sokak görünüşlerini olgunlaştırmak için yapılan eskizler, 1933-35 arasında yaptığı Vekaletler Mahallesi için yapılan çalışma maketleri Holzmeister’in ve Jansen’in, yapıları tek başına ve birbirinden farklı nesnelere olarak değil de bir bütünün parçaları olarak algıladıklarını

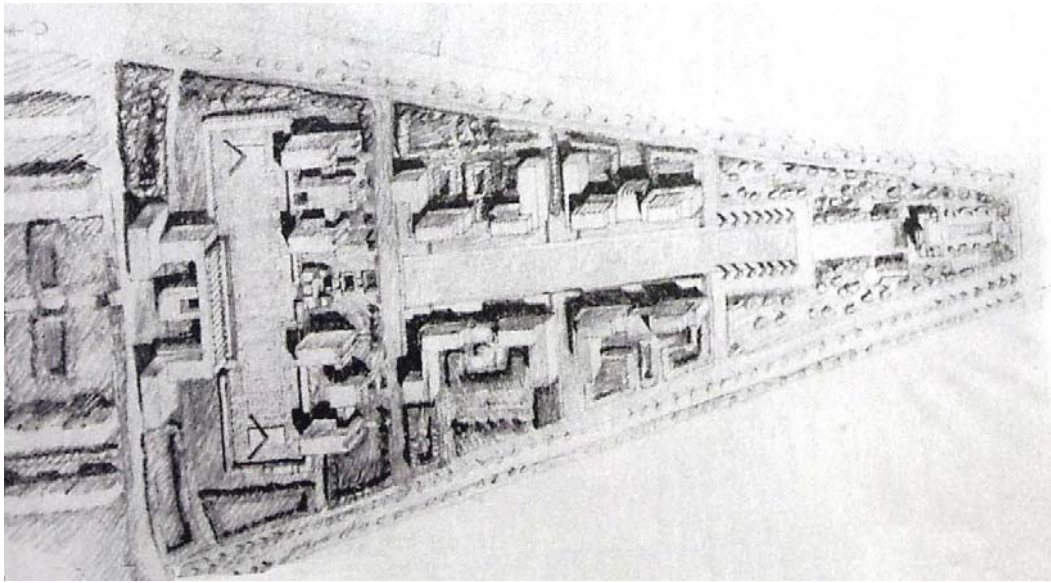
ve tasarladıklarını ortaya koymaktadır [Cengizkan, 2002]. Holzmeister yapılaşmaya karar vermenin yanında kamanın kuzeyinde bulunan ileride ismi Güvenpark olacak yeşil alanı da tasarlamış, kama içerisinde geçen aksel uzantı ile birleştirmiş ve burada bir anıt yapılması fikrini de çalışmaları ile gündeme getirmiştir. Burada böylece yönetim ile halk arasında yumuşak bir geçişe izin veren kamusal bir alan oluşturulmuş ve aktarılmak istenen ideolojinin ve anlamsal kurgunun içselleştirilmesine olanak vermiştir.

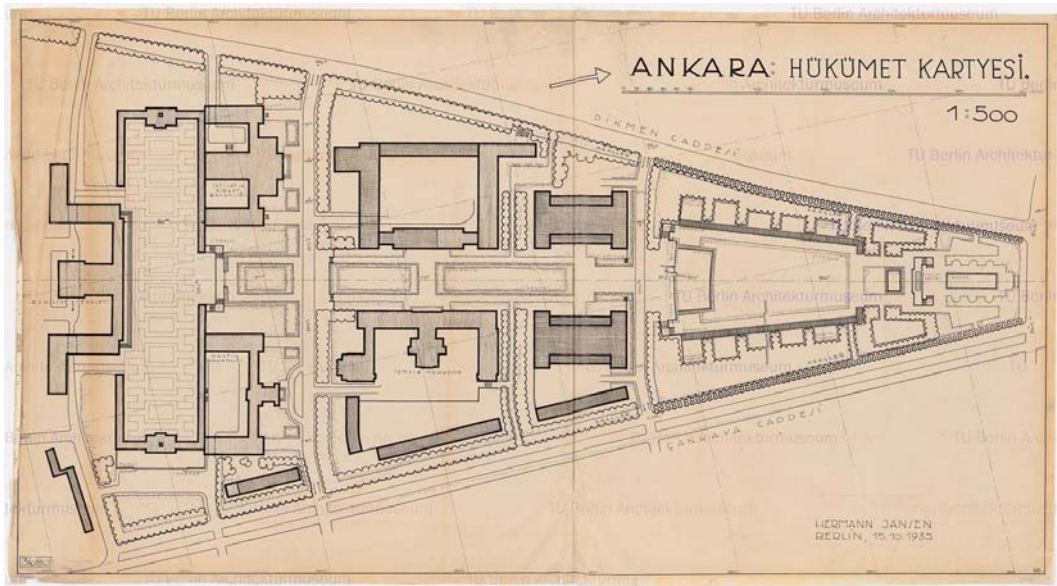
Resim 4.6. Holzmeister'in Yönetim Bölgesi çalışmaları [Balamir, 2010]

Bakanlıklar bölgesinin en kuzeyinde yer alan Güvenpark Cumhuriyet Ankara'sının kentsel olarak tasarlanması bakımından önemli bir yere sahiptir. Yeşilin yönetsel merkez tasarımı içinde çok önemli bir yeri vardır. Hermann Jansen 'Garden City' ilkeleri doğrultusunda yaptığı çalışmaları ile, 1923-1950 Ankara'sının fiziksel eleman olarak yeşille ilişkisini çok iyi kurmuştur [Cengizkan, 2002]. Meydanlar, bulvarlar,

kent parkları bireylerin bir toplum oluşturabildiği mekanlar olarak şehircilik uygulamalarının odağıdır, toplumsallaşmanın ve dinlenmenin birlikte gerçekleştirildiği mekanlardır. Bunlar kentin herhangi bir yerinde değil, en merkezi yerlerinde konumlandırılmıştır. Kent parkları ve diğer kamusal mekanlar yoluyla gündelik yaşam yeniden biçimlenmektedir.

Şekil 4.15. Holzmeister'in Yönetim Bölgesi eskizi, 1933 [Balamir, 2010]

Şekil 4.16. Jansen'in Hükümet Kartyesi Planı, 1935 [Berlin Teknik Üniversitesi Mimarlık Müzesi Arşivi env. no: 22863]

Kamusal mekanların varlığı cumhuriyet ideolojisi ve onun temsiliyeti bağlamında önem kazanmaktadır. Türkiye'nin başkentinde diğer Batılı devletlerin başkentlerinde olduğu gibi modern sokaklar, geniş bulvarlar ve çağdaş yurttaşlar ile yeni bir zaman ve yeni bir düzen yaşanmalıdır. Bunun gerçekleştirilebilmesi için modern yaşamı birebir karşılayan mekanlar üretilmelidir [Kılınç, 2002]. Kamusal alanlar kent kültürünün en net görülebileceği ve yeniden üretilbileceği alanlardır. Bu alanların niteliğinin korunması kentin sosyo-kültürel sürdürülebilirliği açısından son derece önemlidir.

İdeolojiler kalıcılık amaçladıkları toplumlarda mekanlara anlamlar yükleme yolu ile bu ideolojileri benimsetme çabalarına girerler. Ulus Meydanı, ulusal mücadelenin kazanıldığı ve cumhuriyetin kurulduğu bir kamusal alan olarak ele anılırsa, Sıhhiye ve Kızılay Meydanları da cumhuriyetle gelen ideolojinin kurumsallaştığı, beden bulduğu, bağımsız devlet olmanın temsil edildiği bir alan olmuştur ve bunu vurgulamak için temsili yansıtan kentsel kamusal alanlar oluşturulması planlamada önemli bir yer tutmuştur. Başkent'in odak noktası olan Yenışehir'de de tıpkı buna benzer bir anlam yükleme ve yeni bellek kurgulama çabaları olmuştur. Yenışehir ve Yenışehir içinde Hükümet Mahallesi ulusun iradesini ve ideallerini temsil edecek, bununla beraber hem yeni rejimin hem de yeni yaşam biçiminin mekanı olacaktır. Yeni idare şeklinin temsili ve yeni yaşam tarzının örneklerinin imgelendiği alan ise Bakanlıklar üçgeninin kuzey ucunda bulunan Güvenpark ve Güven Anıtı olacaktır. Kızılay Parkı'na alternatif olarak üretilen Güvenpark içerisinde vurgulanmak istenen modern hayat tarzı üretilecek ve halkın zihnine yerleştirilecektir. Bu alanın seçimi tesadüf değildir, çünkü bu alan eski ile yeninin kesiştiği belki de birleştiği bir düğüm noktası niteliğindedir. Jansen Planı çerçevesinde Güvenpark ve Kızılay parkı birbirlerini destekleyen ve devlet ideolojisini yansıtan, bu ideolojinin getirdiği bir takım rollerin tariflendiği bir sahne görevi görmüştür.

Resim 4.7. Yenişehir'in havadan görünümü, 1953 [Vekam Arşivi, env. no: 529]

4.4. Park ve Anıtın Dönem İçindeki Anlamı ve Toplumsal Yaşantıdaki Yeri

Ankara yeni kurulan devletin hem modernleşmesinin hem de cumhuriyet ideallerinin vitrini olarak kurgulanmış, hem fiziksel hem de söylemsel olarak inşa edilmiştir. Bu bağlamda ele alınan başkent Ankara modernleşmenin sahnesi olmuş, hem nesne hem özne olarak aktif rol oynamıştır. Ankara içerisinde ideolojilerin ve uygulanmaya çalışılan projelerin mekansal kurguda temsil edilebilmesi için oluşturulacak mekanlarda söylemsel inşa öncelikli amaç olmuştur. Yapılan düzenlemelerin ve tasarlanan mekanların arkasında bir takım mesajlar içermesi düşünülmüştür ya da tasarlandıktan sonra buralara anlamlar atfedilmiştir. İdeallerin, ideolojinin ve modernitenin mekanlar aracılığı ile topluma yayılabilmesi için söylemsel inşası da fiziksel inşası kadar gereklidir, eş zamanlı ve paralel olarak ilerlemelidir.

Kentler ve kentlerdeki kentsel kamusal mekanların gelişimi modernliğin gerektirdiği koşulların kurgulanması için iyi bir araçtır. Kent içerisinde meydana gelecek yaşam bireylerin gündelik yaşamını oluşturacak, buralarda meydana gelecek etkinliklerini

biçimlendirerek sosyal ve kültürel anlamda gündelik yaşamın içine dahil olmayı ve modernite projesini yaşatabilmeyi sağlayacaktır.

Habermas (1983), modernite projesinin amacının özgür ve üretken bir biçimde çalışan birçok bireyin katkı sağladığı bilgi birikiminin, insanlığın özgürleşmesi ve gündelik yaşamın zenginleşmesi için kullanılan bir araç olarak görmektedir. Modernite ile birlikte gelen aydınlanma düşüncesi ilerleme fikrini benimsemekte ve gelenekten kopuşu aktif biçimde desteklemektedir [Harvey, 1997]. Cumhuriyetle beraber gelen idealler doğrultusunda uygulamaya çalışılan modernite projesi yapılan devrimlerin içselleşebilmesini ve modern bir toplum oluşturmayı hedeflenmiştir. Modern toplumun temelinde de geleneksel olmayan bilimsel bir bakış açısına sahip, ilerlemeyi kendisine hedef etmiş, çağdaş bireyler bulunmaktadır.

Bozdoğan'ın deyimiyle 'Kemalist rejim', toplum mühendisliği ve yönü yukarıdan aşağıya olan modernleşme hareketleri ve devrimci öncülleri ile yüksek modernist inancı kurucu ideolojilerden birisi olarak benimsemektedir. 1930larda oluşturulmaya çalışılan Türk kültüründe modernizm ideolojik bir biçimde sahiplenilmiş ve bu ideoloji Türk deneyimlerine özgü bir şekilde yorumlanarak ulusallaştırılmıştır [Bozdoğan, 2002]. Tanyeli'ne göre Türkiye'deki asıl modernleşmeyi, kentsel yaşam biçimindeki modernleşme oluşturmaktadır. Çünkü asıl modernleşme, geleneksel yaşam ritminin yerine, saat ve takvime dayalı modern yaşam ritminin geçmesi ve yeni yaşam pratiklerinin, alışkanlıklarının kazanılmasıyla gerçekleşmiştir. Ankara ise bu modernleşmenin gerçekleştiği ilk kent konumundadır [Tanyeli, 1997].

Certau, gündelik yaşamı bireyin faaliyetleri olarak değil de yaşam pratikleri yani işleri yapma biçimleri olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda ele alındığında gündelik hayat içerisinde belirleyici olan bireyler değil yaşam içindeki ilişkiler olmakta, ilişkilerin birbirini etkilediği bir kesişim noktası olarak ele alınmaktadır. Certau, gündelik yaşam pratiklerinin rasyonel bir biçimde düzenlenmiş ve denetim altına alınmış zaman ve mekan bütünleşmesine dönüştüğünü, bu pratiklerin kalıcılık sağlaması için birtakım sembolik zaman ve mekan düzenlemeleri gerektiğini söylemektedir [Certau, 1988].

Pred, mekan üzerindeki iktidar ilişkilerini keşfedebilmek için gündelik hayatın temel araç olduğunu söylemektedir. Çünkü ona göre bireylerin gündelik hayat içerisinde izledikleri ‘patika’lar ‘yer duygusu’ hakkında fikir sahibi olmayı sağlamaktadır. Bu bağlamda iktidar ilişkilerinin gündelik yaşam ayrıntılarının disipline sokma amacı vardır denilebilir [Cantek, 2003].

Gündelik yaşam zamana ve mekana bağlı olarak, toplumdaki değişimlerden etkilenerek oluşmaktadır. Gündelik yaşamı tanımlamak öncelikli olarak bu oluşumu tanımlamayı gerektirmektedir. Toplumsal bir sistemin işlerliği gündelik yaşamın sürekli olarak kendini tekrarlamasına bağlıdır. Toplumsal mekan ve zaman gündelik yaşam pratiklerinin değişmesi ile dönüşür [Tekeli, 2000]. Buradan yola çıkarak gündelik pratikleri dönüştürerek ya da olması istenilen şekilde kurgulanarak zamanın akışında ve mekanın anlamında değişiklikler yapılması mümkündür.

Lefebvre’ye göre gündelik hayat döngülerden oluşur ve daha geniş döngüler içine girer. Gündelik hayat hem bir alan hem de bir ara istasyondur, bir aşamadır ve bir atlama tahtasıdır, gereksinmeler, iş, zevk; ürünler ve yapıtlar; edilgenlik ve yaratıcılık; araçlar ve amaçlar gibi anlardan oluşur, olanaklar bütünü gerçekleştirilmek için kendisinden yola çıkmanın kaçınılmaz olduğu diyalektik bir etkileşimdir [Lefebvre, 1998]. Gündelik yaşamın bu alışılmış ve rutinleşmiş özelliği, onu önemsiz ve sorunsuz göstermekte; verili temel bir gerçeklik olarak ele alınmasına neden olmaktadır. Temelde gündelik yaşam, bireyi oluşturmakta ve dönüştürmektedir. Fakat aynı zamanda toplumdaki değişimlerden de etkilenmekte, ekonomik yenilikler, politik olaylar, ideolojik değişimler gündelik yaşamın dokusunu değiştirmektedir. Bu değişimler, toplumsal işleyişin aldığı genel biçimlenmeye göre yavaş ya da hızlı, evrimsel ya da radikal olabilmektedir [Tekeli, 2000].

Cumhuriyetin başkentinin imarı, kurucu kadronun devrimlerinden birisi olarak, Atatürk’ün çağdaşlaşma ilkesinin bir cins somutlaşması olarak düşünülebilmektedir. Ulus-devletin sıfırdan inşa edilen modern başkenti sıradan bir kent değildir. O ülkenin tüm şehirleri arasında lider olmayı üstlenen kenttir ve umutların simgesi, beklentilerin aynası olma misyonunu yüklenmiştir. Bu misyonları ile ulusal canlılığın

ve sürekliliğin bir güvencesi durumundadır. Bu kentte yönetim, siyaset, ticaret, sanat ve bilimin önde gelenleri buluşmakta, önemli kararlar vermekte ya da alınan kararları etkilemektedir [Tankut, 1993].

Planlı bir imar modern yaşama dekor olabilecek mekanlar üretilmesine imkan verir. Dekor olacak bu mekanların organize edilebilmesi için devrimle beraber gelen kavramlardan olan halkçılık ve çağdaşlık ilkelerinin birlikte uygulanması gerekmektedir bu yolla çağdaş uygarlık düzeyinde bir kent kültürü oluşturulabilmektedir [Tankut, 1993]. Ankara 30lu yıllarda açılan bulvarlar ve modern tarzda inşa edilen binaları ile küçük Anadolu kasabası görünümünden sıyrılıp modern ve yeni devletin ideallerini temsil eden bir kent görünümüne kavuşmuştur. Fakat bu değişimler sosyal yaşantının değiştirilmesi için yeterli olmamıştır. Yapılan devrim niteliğindeki değişikliklerin halkın gündelik yaşantısı içerisine adapte edilebilmesi için kentsel kamusal alan düzenlemelerine ihtiyaç vardır. Böylece halk cinsiyet, ırk, statü ayrımı gözetmeksizin bir arada bulunup sosyal deneyimlere sahip olacak ve cumhuriyetin olmasını istediği modern birey oluşacaktır [Uludağ, 1998]. Bu konudaki beklentiler üst seviyededir ve böyle olması için yoğun çabalar sarf edilmektedir. Hayata geçirilmek istenen proje kapsamında modern hayat ve bu hayat içerisindeki modern bireyler öncelikli problem alanıdır. Bu konuda Burhan Asaf'ın 1929 yılında yazdığı yazı çabayı açıklar niteliktedir [Burhan Asaf, 1929]:

“Yeni Ankara kendi hususiyetleriyle teçhiz edeceği insanı, binalarının harcı kurumadan çıkaracaktır. Yeni caddelerinin, yeni meydanlarının, yeni abidelerinin arasında, yakın bir günde, yani insanın bir mal sahibi emniyetile, dolaştığını göreceğiz. Bu insan işte, medeniyet camiasının içinde yaşayan medeni bir milletin medeni bir şehrinde –şehrin medeni hayatını, yolda mektebe giderken öğreneceği için nefes alırken bile medeni...”

Resim 4.8. Güvenpark'ta gezinti [Aydın ve ark, 2005]

Ankara'nın başkent olmadan önce ve başkent olduktan sonraki sosyal ve mekansal durumları incelendiğinde ikisi arasında ciddi bir fark olduğu gözlemlenir. Devlet cumhuriyeti kurma sürecinde geleceğe dair tasarımlar ve resmi ideolojinin yaygınlaşması, kendini yeniden üretmesi için toplumsal ve mekansal birtakım düzenlemelerin sistemli bir şekilde yapılmasını desteklemiştir. Kentte yaşayan farklı sosyal kesimler gündelik yaşam içerisinde kendilerini hem nesnel hem de ideolojik olarak yeniden üretirler. Bu sosyal grupların oluşturduğu imgeler yeniden üretim mekanizmalarının işleyişinde belirleyici rol oynamaktadır. Bu imgelerden fiziksel olanlar sosyal ve kültürel yaşam için altlık olacak mekanların planlanmasında kullanılır [Adam, 1985]. Güvenpark'da kurgulanan sosyal yaşantının bireyler arası etkileşim yolu ile yaşatılabilmesi, geliştirilebilmesi ve yaygınlaştırılabilmesi amacıyla bu kurguya altlık oluşturması için tasarlanmış bir kentsel mekandır. Güvenpark, Gençlik Parkı, Kızılay Bahçesi gibi bilinçli olarak düzenlenmiş mekanlar yapılan inkılapların vücut bulması açısından modern kent planının vurgu mekanlarıdır demek yanlış olmaz.

Resim 4.9. Güvenpark, 1930lar [Vekam Arşivi, env. no: 1446]

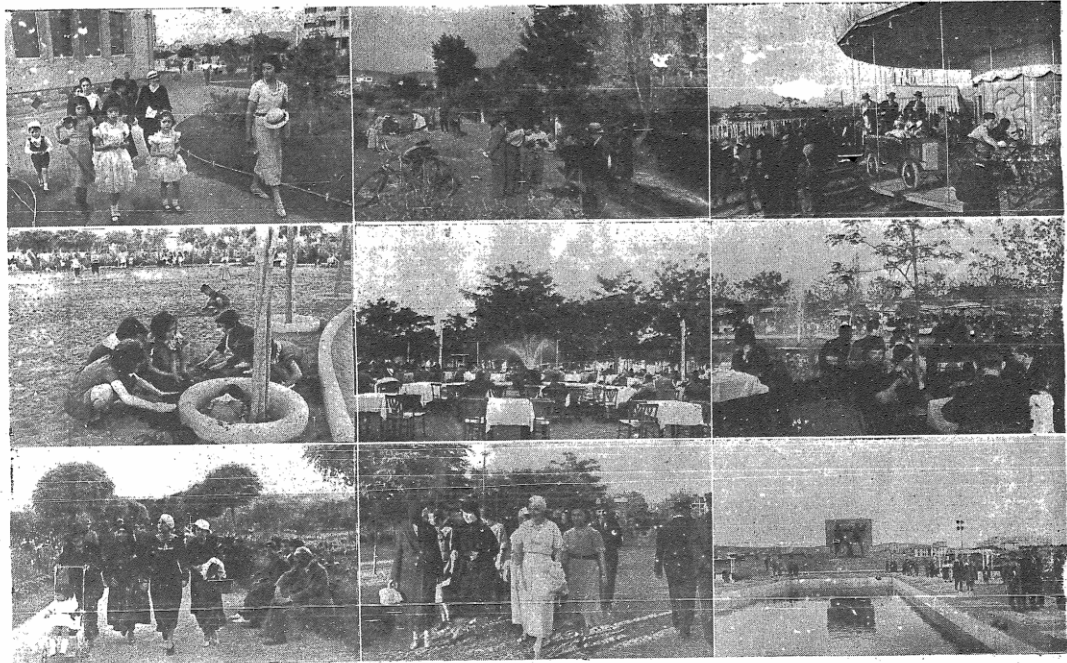
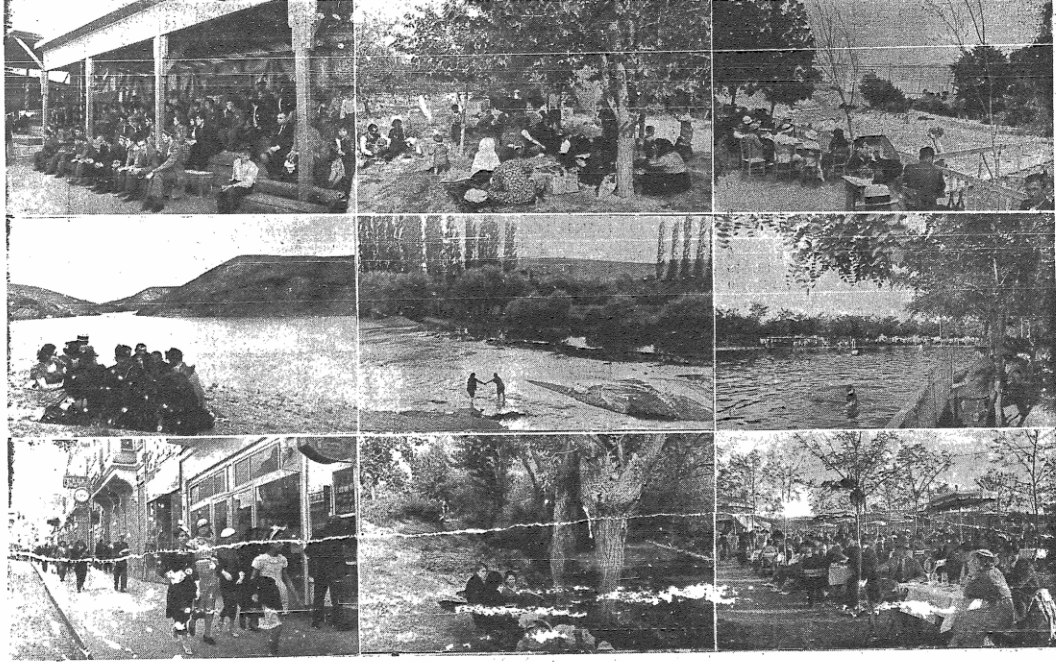
Ankara planlanması sırasında çeşitli meydanlar düzenlenmiştir. Bu meydanlar kurgulanmış ve konumları itibari ile birbirinden farklı özellikler gösterecekler de bir dönüşüm göstergesi olarak ele alınabilmektedirler. Dönüşüm sırasında farklı boyutlarda çeşitli değişimler geçirmişlerdir. Bu değişim sadece isimlerinin ve mekansal özelliklerinin değişimiyle sınırlı kalmamış sosyal açıdan da iktidarın tasarımı ve kullanan halk kitlesi arasındaki ilişkiyi anlatır nitelikte olmuştur.

Mekanın toplumsal süreçlerin bir ürünü olmanın yanında, aynı zamanda da bu süreçlerle birlikte ortaya çıkan gücün taşıyıcısı konumunda olduğunu belirten Lefebvre, toplumsal varoluşların mekansal varoluşlara bağlı olarak kendilerini mekan üzerine yansıttığını öne sürmekte ve bununla birlikte de, bu varoluşların orada güçlenerek mekanı yeniden ürettiğini belirtmektedir. Sosyal pratikler aynı zamanda da mekansal pratikleri ve anlamları dönüştürmektedir [Lefebvre, 1991].

Cumhuriyet'ten önce Ankara'da eski kent, yaşantının kendi içinde gerçekleştiği büyük ve kapalı bir mekan konumundadır. Gündelik yaşam, ev içlerinde, avlularda ve yakın mahallelerde geçmektedir. Kent içinde bir yerden bir yere gitmek, avlular ve mahalle içindeki sokaklar dışındaki açık mekanlarda bulunmak, Ankaralıların

büyük bir kısmı özellikle de bayanlar için günlük faaliyetler arasında yer almamaktadır [Bilgen, 1985]. Uludağ'ın belirttiği gibi Ankara'da başkentlikten önceki dönemlerde rekreasyon olanağı kısıtlıdır. Rekreasyon alanı olarak gösterilebilecek yerler yaylalar ve bağ evleri ile sınırlıdır. Kent içinde ise kadın ve erkeğin bir arada bulunup eğleneceği tek yer ise ilk Meclis Binası'nın karşısında yer alan Millet Bahçesi'dir. Kentin dışındaki mesire yerleri ise Hatip Çayı, İncesu Deresi ve Kayaş bahçeleri iken 30lu yıllarda ise Çubuk Barajı bu yerler listesine eklenmiş ve yoğun ilgi ile karşılanmıştır. 'Ankara'nın Boğaziçi'si olarak adlandırılan bu mekan Ankaralıların rekreasyon faaliyetleri için sıkça uğradıkları alanlar arasında ilk sıraları almıştır. Bunlara ek olarak Çiftlik içerisinde bulunan Marmara ve Karadeniz havuzları ise bir bozkır kasabası olan yeni başkent in su ve tatil ihtiyacını büyük ölçüde karşılamaktadır. Kent içinde ise Ulus'taki Millet Bahçesi'nden sonra Yenışehir'de de Güvenpark ve Kızılay Bahçesi bireylere rekreatif faaliyetlerde bulunma imkanı sağlarken, bulvar civarında bulunan birkaç kahve ile restoran ve sinema farklı bir deneyim sunmaktadır. Buralarda zaman geçirmek, parklarda oturup çocukların oynamasını seyretmek Ankara'da yeni oluşmaya başlayan modern kesimin gündelik rutinleri arasına girmiştir [Uludağ, 1998]. Jansen Planı'na göre geniş bahçeli az katlı evleri ve yaya yolları ile kesişmeyen ağaçlıklı bulvarıyla tanımlanan, Vekaletler Mahallesi'nin konut cephesini oluşturan alanda bulunan Güvenpark ve Kızılay Bahçesi bol yeşilli ve havuzlu tasarımları ile kentlinin gündelik hayatına girmiş, burada hayal edilen modern hayatın kurgulanması için itina gösterilmiştir.

Ankara'da ilk pazar azadı

Dünkü ilk pazar azadı dolayısıyla bütün Ankara kızları ve bebeklere üskümüşü. Fotoğraf arkadaşlarımızın, Orman Çiftliğinde, Çubuk Barajında, Komutay-şehir ve Kızılay bahçelerinde, Mustafa'ya ve şehir sokaklarında çektiği yukarıdaki resimler bu tarihli günü saptamaktadır.

Resim 4.10. Ankara'da pazar gezintisi [Ulus, 3 Haziran 1935]

Resim 4.11. Yenişehir'de akşamüstleri [Ulus, 10 Haziran 1938]

Kamusal kullanımlar için düzenlenen alanların şekillenmesi ve bunların içerisinde sürdürülmesi istenen yaşam resmiyetten uzak bir şekilde kurgulanmamaktadır. Yapılan her sosyal ve toplumsal projenin kentsel ölçekte mekansal bir karşılığının olması, giderek batılı anlamda kamusal mekanların biçimlenmesi ve geniş kapsamlı bir imar programı aracılığıyla cumhuriyetin en hızlı biçimde kurumsallaşması istenmiştir. Anıtsal yapılar, kentsel kamusal alanlar gündelik yaşamdan önce resmi ideolojinin yeniden üretimine yönelik olarak tasarlanmış alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tasarlanmış alanlardan birisi olan Vekaletler Mahallesi'nin kuzey ucunda bulunan Güvenpark'ın kurgusundaki temel amaç sadece bir simge olması değil yeni ulus-devletin tüm ideallerini, ideolojilerini, ihtiyaçlarını karşılayabilecek ve bunlara uygun yaşam biçimini yansıtacak bir kentsel mekanlar olmasıdır. Park bize rejimin ideolojisini, toplumun ruhunu yani kısacası cumhuriyetin modern başkenti olan Ankara'nın o yıllardaki genel manzarasını anlatmakta yardımcı olacaktır.

Resim 4.12. Kızılay Parkı ve Güvenpark, 30ların sonu [Vekam Arşivi, env. no: 223]

Güvenpark, halkın kullanımına açık Kızılay bahçesine bir alternatif olarak düşünülmüştür. Kızılay Bahçesinde meydana gelen kentsel hayatın yönetici kesimle buluşabilmesi ve etkileşim halinde olabilmesi için yumuşak bir geçiş olması açısından önemli bir mekandır. Kurucular modern hayatın gerektirdiği biçimde giyinip, buralarda halk ile bütünleşmiş ve çağın gereklerini halka aktarmak için rekreatif faaliyetlere katılmışlardır. Bu park eski şehir ile yeni şehri bağlayan, kentin ana omurgasını oluşturan aksın yeni şehrin kalbi olan yönetsel merkeze bağlanmasını sağlamaktadır. Yeni şehrin başlangıcından bakıldığında bile algılanabilecek şekilde konumlandırılmıştır. Parkın içerisinde tamda bu aksı karşılayan yerde konumlandırılan anıt ise hem bu mevcut düzenin güvenlik güçleri tarafından korunacağı imajı yaratırken, hem de haşmetli yapısı ve figürlerin sert duruşları ile halkın üzerinde güçlü bir otoritenin bulunduğunu vurgular niteliktedir.

Resim 4.13. Kızılay Parkı ve Güvenpark, 1940 [Cangır, 2008]

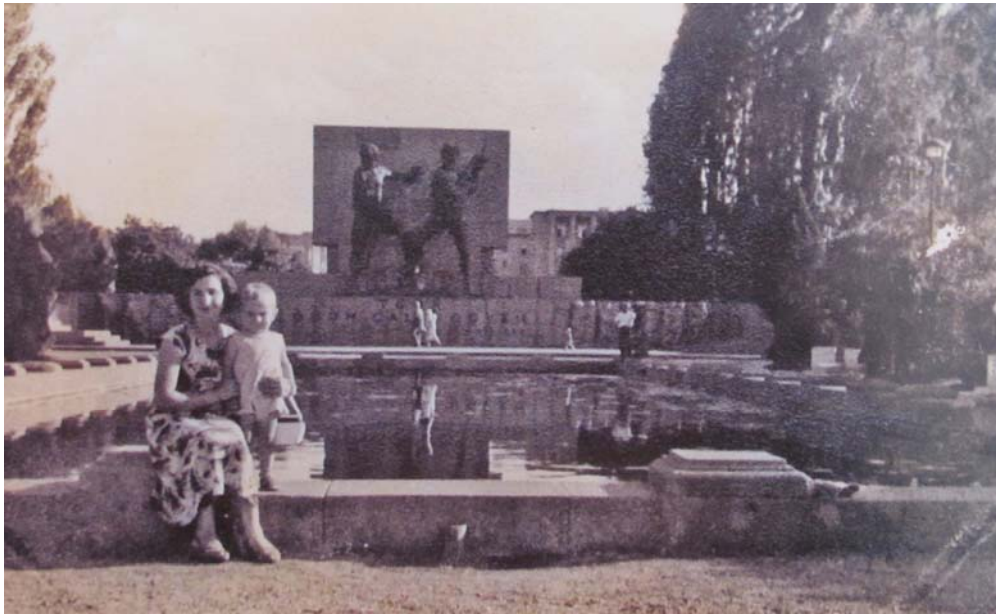
Bu bağlamda bakıldığında, tasarlandığı zamanlarda Atatürk Bulvarı üzerinde bulunan ve modern yaşamın sahnesi olarak düşünülen yerlerin başında Kızılay Bahçesi ve Güvenpark bulunmaktadır. Buralarda sosyal hayata dahil olmak yeni dönemin neredeyse gereklerinden biridir. Buralara özel anlamlar yüklenir ve itina ile

korunur, burada geçen hayata dahil olmak bir ayrıcalık sayılırdı. Bu durumu Beki L. Bahar (1995) şu şekilde dile getirmiştir [Aydın ve ark., 2005]:

“Atatürk Bulvarı’nda, okul yolun da tek bir seyyar satıcı göremezdiniz.... Ankara’da sokakta oynadığımı hiç anımsamıyorum. Oysa Atatürk Bulvarı’nda yaya kaldırımları asfalt geniş tertemizdi. Civarda oturan bir Alman hanımın temiz itinalı giyinmiş çocuklarını yalın ayak gezdirecek kadar...”

Doğan Aksan (2001) ise Yenişehir’i küçük bir Avrupa şehri olarak tanımlamakta ve o günlerdeki durumu şu şekilde anlatmaktadır [Aydın ve ark., 2005]:

“O yıllarda Yenişehir, sonraları gördüğüm, küçük Avrupa şehirlerine çok benzeyen, artık iyice düzenlenip temizlenmiş bir semttir. Yaz geceleri, ellerinde gitar ve akordeonlarla gençlerin Güven Anıtı bahçesinde şarkılar söylediklerini, sabahları saat sekizden önce satıcıların bağırarak gürültü yapmamaları için, Sıhhiye’deki demiryolu köprüsünden Kızılay tarafına geçmelerinin önlendiğini anımsıyorum.”

Resim 4.14. Güvenpark, 1940 [Cangır, 2008]

Kızılay’da gezmek, dinlenmek, halka açık bahçesinde çocukların oynamasını seyretmek, Güvenpark’ın içinde kısa bir gezinti yapmak ve anıt önünde fotoğraf çektirmek halkın önce gelen gündelik rutinlerinden birisi olmuştur. Anılarını ‘Bir Dönem, Bir Çocuk’ kitabında toplayan Altan Öymen cumhuriyetin kurulduğu ilk

zamanları ve takip eden yılları anlatmış ve döneme ışık tutmuş, döneme hakim olan düşünce yapısını ve yaşam tarzını anlamamıza yardımcı olmuştur. Küçükken sık sık gezmeye gittiği Kızılay ve Güvenpark'ı, Yenişehir'i Öymen anılarında şöyle yazmıştır ve o zamanlarda neler hissettirdiğine şu şekilde değinmiştir [Öymen, 2003]:

“... Kızılay durağında iner, Kızılay Bahçesi'nde ve 'Emniyet Parkı'nda gezerdik. Kızılay Bahçesi'nin yerinde bugün, altı dar üstü geniş, yani yer çekimiyle inatlaşır gibi görünen, ama koltuk değneği gibi bir sütuna dayanarak duran -bence- acayip bir bina var. O zamanlar orası ağaçlı, çiçekli, çimli, havuzlu bir bahçeydi. Halka açıktı. Kızılay binası bahçenin içindeydi. Üç katlıydı. Cephesinde büyük bir Kızılay amblemi vardı. Gene bahçenin içinde, Kızılay'ın tekelindeki 'Afyonkarahisar Madensuyu'nu satan bir büfe vardı. Madensuyu özel musluklardan doğrudan doğruya bardağa konularak verilirdi Ama şişe içinde de satılırdı. Kızılay Bahçesi'nin dört yol ağzına bakan kapısından çıkılınca 'Emniyet Parkı'na geçilirdi...”

Jansen Planı'nda yeşile önem verildiği, halkın kamusal hayata katılabilmesine imkan sağlayan kentsel mekanların düzenlenmesine olanak verilmiştir. Bu yeşil alanlar hem kentin nefes alabilmesini sağlayacak hem de kentliye rekreatif faaliyetlere katılabilmek olanağı verecektir. Düzenlemelerde kentsel yeşiller önemli bir mekansal kurgu olmuştur. Çünkü bu mekanlar halkın sosyal hayata dahil olacağı ve bir etkileşim içinde olacağı mekanlardır. Kurucu kadronun modern başkentte olmasını hayal ettiği modern yaşam bu mekanlarda geçmelidir. Öymen'in anılarındaki anlatımlarda bunu vurgular niteliktedir [Öymen, 2003]:

“Jansen'in planında Yenişehir'in yeşil bir şehir olmasına özen gösterilmişti. Ana caddelerin ve sokakların hepsinin ağaçlandırılması öngörülmüştü. Ayrıca özel evlerin ve apartmanların da bahçeleri olacak ve bu bahçeler sahipleri tarafından zorunlu olarak ağaçlandırılacaktı. Halka açık bahçelere, parklara da geniş yer ayrılmıştı. 'Emniyet' veya şimdiki adıyla 'Güvenlik Parkı' bunlardan biriydi... Bizim oraya ilk gidişlerimizde, parkın ortasındaki anıtın inşaatı tamamen bitmemişti. Üstündeki iskelelerde çalışma devam ediyordu. Ama parkın ağaçları, çiçekleri dikilmiş, havuzu doldurulmuştu.”

Atay ise Güvenpark'ta gezdirdiği misafirlerinin gözlemlerini duyduğu gurur ve mutluluk ile yapılanların nasıl karşılandığını yazısında şu şekilde anlatmaktadır [Atay, 1935]:

“Dün gece, birkaç kişi, İstanbul’dan gelen bir arkadaşımızla, Çankaya caddesinde dolaştık. Güvenlik Anıtının bahçesinde, havuz, mermer ve tunçlar arasında, ‘- İşte tam bir Avrupa parçasındayız!’ dedik... Karşıda Kızılay’ın temiz bahçesi, uzakta güzel ve toplu devlet yapıları, büyük caddede sıra ağaçlar: En son, en yeni, en güzel bir Avrupa şehri burada gördüğümüz şeyin büyüyüp genişlemesinden başka nedir?... İstanbullu arkadaşımız içini çekti, İsviçre’den yeni gelen dostumuz, ‘-Şimdi Ankara’da bulunduğuma inanmıyacağım geliyor!’ dedi.”

Resim 4.15. Güvenpark ve Bakanlıklar, 1940 [Vekam Arşivi, env. no: 1428]

Yeni oluşturulan ulus-devletin gücünü, varlığını, yaptıklarını ve yapmak istediklerini temsil eden bir anıt ile beraber düşünülüp temsiliyet bağlamında daha anlamlı bir kurguya dönüşen Güvenpark kentin ve kentlinin nefes alabileceği bir alan olmanın yanında temsiliyetinde mekanı olmuş bir takım mesajlar ile donatılmıştır. Yurtman dönemindeki Güvenpark’ı şu şekilde anlatmaktadır [Yurtman, 1994]:

“...Güvenpark’ı ve Bakanlıklar o günün koşullarına göre yeterli idiler ve kent içine iyi yerleştirilmişlerdi. Parka birkaç yönden giriş vardı. İsterseniz Bakanlıktaki işlerinizi bitirir, çimenler, ağaçlar arasından anıtın arka yüzünü dolaşarak, havuzun kenarından Kızılay’a çıkardınız. İki yandaki caddelerden de parka gidebilirdiniz. Parkın duvarları vardı. Fakat o duvarlar da size bir şeyler anlatmak için yapılmıştı sanki. Birincisi, Ankara taşı kullanılmıştı. Bu çok güzel ve pembe renkli taş size Ankara’nın her türlü zenginliğe sahip olduğunu anımsatırdı. Sonra duvar alçacıktı. Parktaki güzelliği gizlemez, herkesin yararlanabileceğini söylerdi. Merdivenler

(Kızılay tarafında birkaç geniş basamak vardı), havuz, havuzun çevresindeki geçitler ve iki yanındaki oturulacak yerler beyaz mermerdendi... Oturduğunuz zaman karşınızda, geceleri ışıklandırılan, bazen ortadan, bazen yanlardan su fişkırtan havuzu görürdünüz. Başınızı çevirince de anıtı. Anıt, havuzunkine benzemeyen bir öykü anlatırdı. Granitti, önünde tunç figürleri vardı. Granit ile tunç, ve onların sert, güçlü işleniş biçimleri size altında yazılı olan sözü vurgulardı. ÖĞÜN, ÇALIŞ, GÜVEN. Anıtın arkasında akasya dolu bir alan vardı. Yollarına çakıl döşenmişti. O zamanlar Berlin, Avrupa'nın en düzenli, en güzel kenti idi. Ankara da ondan geri kalmazdı. ...”

Cumhuriyet ideolojisi ile ulusal ideallerin harmanlandığı ve bunların imgeler, simgeler ve birtakım mesajlar ile donatılıp somut bir veri olarak işlendiği kentsel mekan olarak Güvenpark tüm bunların temsil edildiği bir alan olmuştur. Bilsel Güvenpark'ı “...kendi adıyla anılan meydanı hafif kırık bir açı ile kucakladığı, ‘Güven Parkı’nın, Anıt’ı önündeki fiskiyeli havuzu, yeşil varlığı ve tüm gösterişiyle var olduğu...” sözleri ile bireylerin gözünde en prestijli mekanlardan birisi olduğunu vurgulamıştır. Ankaralıların 1925-1930 yılları arasındaki gündelik rutinleri arasında ‘Havuzbaşı’ adını verdikleri, taşıdıkları çanaktan sular dökülen bronzdan yapılmış bir Barok bir heykel grubunun çevrelediği havuz etrafında gezinti yapmak, oturup dinlenmek ya da konserler dinlemek gibi modern yaşantının getirdiği aktiviteler bulunmaktadır [Bilsel, 1997]. Jansen Planı uygulamaları sonrasında havuz kaldırılmış onun yerine Güvenpark ve Kızılay Bahçesi düzenlenmiştir fakat buralarda yapılan aktiviteler yeni yapılan kentsel alanlarda devam ettirilmiştir.

Jansen Planı çerçevesinde Kızılay Meydanı, Vekaletler Mahallesi'nin son noktasını oluşturan Güvenpark ile karşısında yer alan Kızılay Binası ve onun parkı tariflenmiş bir sahnedir. Ulus-devletin getirmek ve tabana yaymak istediği yeni yaşam kalıplarının kurucular tarafından halka yayılmasına zemin hazırlayan mekanlardır. Bu kentsel kamusal alanlar iktidarın ideolojisinin halka benimsetilmesi için kurgulanan alanlardır. Yapıldığı dönemlerde politik bir alan olmasının yanında sosyal yaşamın da odağı olmuş Güvenpark yeni kurgulanan yaşam tarzının aktörleri olan bireylerin yeni bir çerçeve içerisinde oluşturulmaya çalışılan kolektif belleği paylaşarak toplumsal bir kimlik kazandıkları ve ortak bir kültür oluşturdukları, ait olma duygusunun oluşmasına katkı sağlayan önemli bir alandır. Anıtı ile beraber

tasarlanıp kentlinin hayatına katıldığı günden itibaren sosyal yaşantının modernleşmesine hizmet etmiş, etrafındaki yapılar ve duyarlı peyzaj dokusu ile önemli bir toplumsal ve tarihsel olgu olarak varlığını sürdürmüştür. Tasarlanmasının arkasında her ne kadar ideolojik bir temsil bulunsa da esas itibariyle oluşturulmak istenen toplumsallığın nasıl olmasının istendiğini gelecek kuşaklara aktarmayı sağlayan bir köprü görevi görmüştür.

4.5. Temsiliyetin Mekanı Güvenpark, Temsiliyetin Simgesi Güven Anıtı

Lefebvre'nin sosyal mekanın üretimi ile tutarlılık kazanan bir olgu olarak gördüğü ideolojinin Althusser'e göre bir şeyleri temsil etme gücü vardır. İdeoloji bireyleri toplumda egemen olan üretim ilişkilerine bağlayan, yaşanan ilişkileri üreten ve onu anlamlandırma pratiklerini düzenleyen bir olgudur. İdeolojiler kalıcılık amaçladıklarında kalıcı olmayı düşündükleri alanın sınırlarını çizerek burada oluşmasını düşündükleri toplumsal yaşantının mekanını üretirler ve ideolojilerini ürettikleri mekanlar üzerinden bireylere aktarırlar. İdeolojinin temsil etme gücünün yansıtıldığı üretilen mekanlarda yaşayan bireyler, mekan üzerine yansıtılan bir takım simgelerle donatılmış bir sahne gibi düşünülebilecek kente dahil olup, onu yaşarlar, buralarda toplumsal ilişkilerini düzenleyip gündelik hayata dahil olurlar. Gündelik hayatın geçtiği bu mekanlarda yapılan analizler sonucunda mekan üzerinde hakim olan iktidar izlerini keşfedebilmek mümkündür.

İnsanların gündelik hayatını geçirdikleri kentsel mekanlar modernite ile birlikte modernliğin özel alandan kamusal alana çıkarttığı bireyler için bir sosyal barınak oldukları gibi modernliği ifade eden göstergelerin, işaretlerin, simgelerin ifade bulduğu birer sahneye dönüşürler. Daha önce özel alanların sağladığı 'aidiyet, güven, bağlanma' hissini modernite ile bu mekanlar üstlenir ve gündelik hayatta meydana gelecek etkinlikler, etkileşimler bu mekanlarda gerçekleşir [Aytaç, 2007]. Modern yaşam tarzı, tanımlanmasının bir gereği olarak siyasal bir niteliğe sahip olma durumundadır ve bunu yaşayacak bireylerde siyasal bir modeldir. Hayal edilen yaşam tarzı ve söylemsel olarak kurgulanmış model, imgelerle donatılıp söylemsel olarak inşa edilmiş mekanlarda birbiri ile etkileşime girdiklerinde bireysel

deneyimler meydana gelir. Bu bireysel deneyimler sosyal bir gerçekliktir ve toplumsal yaşama adapte edildiği zaman ideolojik bir bağlam olarak kentsel kamusal alanları tarifler [Batuman, 2002].

Yeni kurulan ulus-devletlerde devletin ideolojisinin, misyonunun ve modern toplumun oluşum sürecindeki hedeflerinin bireylere aktarılması önemlidir. Sıfırdan başlanarak kurulan bu devletlerde bireylerin yaşadıkları ve anlamlandırdıkları toplumsal çerçeve değiştirilir ve bu yolla iktidarın benimsediği ideoloji bir takım semboller ve simgeler kullanılarak bireylere aktarılmak istenir. Bu gibi durumlarda bireyler için yeni oluşan çerçeve içerisinde bir öğrenme süreci başlar. Mekana yansıtılan bu simgeler aracılığı ile zihinlerinde bir harita oluşturur ve bunu belleklerine kazırlar. Aktarılmak istenen ideoloji bu yolla bireylerin zihinlerinde yer ederek toplumsal bir haritaya dönüşür. Bu harita geçmişe atıfta bulunarak, gelecek için yazılan tarihe de yol gösterici olur.

Cumhuriyetin kurucu kadrosu bireylerin kafasında ulus-devletin ideallerini ve misyonunu aktarabilmek amacıyla oluşturmak istediği zihinsel haritayı kent planlarını oluşturarak kurgulamak ister. Kent haritasında özellikle bireylerin gündelik hayata dahil olabilecekleri kentsel kamusal alanlarda bir takım imgeler ve simgeler aracılığı ile yapılacak yeniliklerin ve yeni kurulan devletin ideallerinin içselleştirilmesi sağlanmak istenir. Bu bağlamda kent planlarında kentsel kamusal yeşil alanlar bu amaca hizmet etmesi düşünülen mekansal kurgular olmuşlardır. Bireylerin toplumsal yaşama katılıp ortak bir zihin haritası oluşturmalarına imkan veren ve karşılıklı etkileşim içinde olmalarını sağlayan mekanlar üretilmiş olacaktır. Bu mekanlar anlatılmak istenenin vurgular nitelikte isimlerle nitelendirilmekte ve içlerine yapılan anıtlar ile yapılmak istenenin vurgusu artırılmak istenmektedir. Bu kurgulanan alanlar ulus-devletin ideallerinden birisi olan modern başkentler için simgesel bir rol üstlenip, devletin gücünü ve sürekliliğini temsil eden alanlara dönüşür. Sıfırdan başlanarak kurulan modern ulus-devletlerde kimlik inşası ve toplumsal birliğin sağlanması için kentsel kamusal alanlar temsiliyet gücü olan araçlar olarak düşünülmüş ve bunun için tasarlanmışlardır.

Düzenlenen kentsel kamusal alanlar bir temsiliyet oluşturmalarının yanında modern başkentte modern yaşamın girdilerini sunan yerler olması açısından da önemlidir. Buralarda bireyler etkileşim halinde olacağı ve toplumsal hayata dahil olup modern yaşamı içselleştirecekleri için modern kurgunun gerektirdiği bir takım estetik değerlere de sahip olması gerekmektedir. Tankut, ‘kentsel estetik’ olgusunun çeşitli ‘vektörleri’ bulunduğunu söyler ve bunları şöyle sıralar: “yeşil alan örgüsü, duyarlı peyzaj, sokak ve meydanların eşgüdümü, anıt ve heykellerin ve diğer sanatsal verilerin çevreye katılımı, son olarak da insanlara zevk veren bir mimari”. Bu kentsel estetiğin kurucusu olan vektörlerin arasında bir sinerji ve bütünleşme olması gerektiğini vurgulayan Tankut, “kentsel estetik sergileyecek bir kentsel çevre, başka bir deyişle, kentin içinde yaşayanlarda yoğun duygular yaratan bir kent imajı; öyle ki bu yoğun duygular hazdan gurura uzansın ve kentlileri kentsel çevre ile özdeşleştirerek ona sahip çıksın” sözleri ile bu durumu tanımlar [Tankut, 1998].

Resim 4.16. Yenişehir genel manzara, 1953 [Vekam Arşivi, env. no: 528]

Lynch (1960), bireylerin kentsel çevre ile ilgili imgelerinin oluştururlarken çevreden belirli elemanları seçme eğiliminde olduklarını öne sürmüştür. Bireyler kentsel mekanları algılamak ve bunları zihinlerine imge olarak yerleştirirken bu seçtikleri elemanları kullanmakta, kentleri bu imgeler yolu ile zihinlerinde haritalandırmaktadır. Böylece kentsel mekan ya da daha geniş anlamı ile kent ve içerdiği anlamlar bireyin zihninde depolanmak ve gerektiğinde hatırlanmak üzere kaydedilmektedir. Lynch (1960)'in kentsel imge/ımağ öğeleri olarak tanımladığı unsurlardan odak noktaları ve landmarklar bellek oluşturmak üzere kullanılan imgelerdendir. Modern başkentte kurgulanan kent planında Güvenpark önemli bir odak noktası olarak ele alınabilir. Parkın bulunduğu Yenişehir resmi olan ile sivil olanın birleştiğı önemli bir stratejik noktadır. Bu düğüm nokta resmi hayat ile sivil hayatın karşılaştığı, yüzleştiğı hatta etkileşim içinde olduğu alanlar olarak düşünülebilir. Aynı zamanda ulus-devletin oluşum/kurulum sürecini soyut olarak anlatan ve bulvar boyunca dizilen kentsel imgelerin sonucusu ve yapılan çalışmaların sonuç ürünü konumundadır. Kurtuluş Savaşı'nın ve bağımsızlık mücadelesinin resmedildiğı Ulus Meydanı ve anıtı ile başlayan imgeler dizisi bağımsızlığın ve zaferin simgelendiğı Zafer Meydanı ve Zafer Anıtı ile devam etmiş, yeni kurulan ulus-devletin idare ve yönetim merkezi, aynı zamanda modern hayatı simgesi olan Güvenpark ve Güven Anıtı ile son bulmuştur. Daha öncede bahsedildiğı gibi Güven Anıtı ile birlikte Güvenpark yeni kurulan devletin yönetim biçimini ve iradesini, gelecek ideallerini topluma aktarmak, yeni bir kimlik oluşturmak ve bu yeni kimlik üzerinden yeni bir bellek kurgulamak üzere tasarlanmış bir kentsel/kamusal alandır.

Değerleri toplum tarafından belirlenmiş olan dönüm noktaları yani diğeri bir söyleyişle 'kentsel işaretler (landmarks)' zamanın akışını bölücü ve düzenleyici bir etkiye sahiptir. Bu dönüm noktaları başlattıkları bir dizi olay ve hareketi kendi etrafında kurgularken, bir süre sonra bu olaylar tek bir hadise veya kişilikle temsil edilerek hatırlanmaya başlanır [Yalım, 2002]. Kentsel işaretler referans noktalarıdır. Mekânda çevresinden farklılaşan bir öğe olarak karşımıza çıkar. Bunlar bir anıt, anıtsal yapı ya da işaret olabildiğı gibi bu imgelerin çevrelediğı alanlarda olabilir [Lynch, 1960]. Güvenpark odak noktası olmanın yanı sıra Ankara için, ulus-devletin temsili ve oluşturulan yeni kimliğin referans noktası olmuştur. Güvenpark ve onu

çevreleyen Yenişehir başkentini en önemli mekanları, yani daha net bir ifadeyle kalbi olmuştur. Güvenpark ve Güven Anıtı yeni devletin, devletin idare birimlerinin bulunduğu Vekaletler Mahallesi'nin 'simgesi', Yenişehir'in 'landmark'ı, modern hayatın referans noktası olmuştur. Zaman içerisinde meydana gelen hızlı göç, bu sebeple meydana gelen mesken ihtiyacını gidermek için yaşanan apartmanlaşma ve hızlı kentleşme gibi sebeplerden dolayı park kurgulandığı yıllardaki anlamını yitirmeye başlamıştır. Meydana gelen müdahaleler sonucunda yeni bir anlam ve kimlik kazanma sürecine girene kadar ulus-devleti simgeleyen bir öge olmayı sürdürmüştür.

Ulus-devletler bir taraftan geçmişini seçici olarak kurgularken diğer yandan da değerlerini yeniden üretecek olan toplumsal belleğin toplumsal pratiklerle etkin tutulduğu bir yapılanma sürecine girerler. Toplumsal yaşantı içerisinde hayat bulması istenen ve yeni rejim ile beraber gelen bir takım ifadeler öncelikle kamusal alanda ifadesini bulurlar sonra bu kamusal alanda toplumun içselleştirebileceği bir takım sembollere dönüştürülerek algılanabilir duruma getirilirler [Yalım, 2002]. Mimari yapılar özellikle de anıtlar kamusal mekanda vurgulanmak istenenin temsili biçimleri olarak toplumsal hayata dahil edilir ve soyut bir kavramsal ifade iken bir anlatıya dönüşüp somutlaşırlar.

Güvenpark etrafındaki yapılar, barındırdığı anıt ve içerdiği duyarlı peyzaj ile önemli bir takım toplumsal ve tarihsel olgular içermektedir. Düzenlenmesinin arka planında ideolojik bir duruş barındıran bu kentsel peyzaj ögesi toplumsal belleğin, kimliğin ve kültürün oluşmasına önemli bir kurgudur. Yeni ulus-devletin ideallerinin ve ideolojisinin mekansal temsilidir. Güvenpark'a temsil mekanı özelliğini veren bir takım olgulardan bahsetmek gerekirse bunu üç farklı türde incelemek mümkün olacaktır. Öncelikle Güvenpark'ın temsili mekan özelliği kazanması içinde konumlandığı Vekaletler Mahallesi vasıtasıyla olmaktadır. Mahalle içerisinde bulunan idari binalar Güvenpark'a cephe vermesinden ve bu mahallenin girişi gibi konumlandırılmasından dolayı birtakım simgesel anlamlar içermesi düşünülmüşlerdir. Parkın temsil mekanı özelliği kazanmasını sağlayan ikinci olgu ise içerisinde yer alan soyut anlamlar içeren, bunu aktarırken somut bir anlatıya dönüşen

ve bireylere birtakım mesajlar veren bir anıt ile taçlandırılmış olmasıdır. Üçüncü olgu olarak da parkın Tankut'un da bahsettiği gibi yeşil alan örgüsü ile donatılması ve duyarlı bir peyzaj düzenlemesine sahip olmasıdır denilebilir. Yeşil alan düzenlemeleri arzulan modern hayatın yaşatılması ve bireylere benimsetilmesi açısından bilinçli olarak tasarlanmış kentsel kurgulardır.

4.5.1. Kamu binalarının cephe oluşturması ve parkın bağlamı

Lörcher Planı ile temelleri atılan Vekaletler Mahallesi Jansen Planı'nda da devam ettirilen bir oluşum olarak varlığını sürdürmüştür. Bilindiği gibi Cumhuriyet Türkiye'sinde devletin temsili, kimlik oluşturulması sürecinde önemli verilerden birisi olmasından dolayı kamu yapıları ve bu yapıların bulunduğu alan üzerinde durulması gereken bir kentsel oluşumdur. Bölge içerisinde bulunan idari yapılar tek başına birer temsil aracı olmaktan ziyade kentsel açık alanları ile birlikte bölge olarak başkentte oluşması istenen yeni kimliğe ve kurgulanan ideolojiye katkı sağlaması amacıyla tasarlanmışlardır [Yeşilkaya, 2008]. Mahalle içerisinde bulunan idari binalar döneme hakim mimari anlayışı yansıtır ve bir şeylerin ifadesi olurken beraber bulunmaları ve kentsel bir alan oluşturmaları bakımından kamusalığın oluşması için birtakım çağrışımlar içermektedirler.

Erken Cumhuriyet döneminde modern mimari ilerlemenin ifadesi olarak benimsenmiştir. Mahalle içerisinde yer alan yapıların yabancı mimarlar eli ile modern tarzda yapılmasına özen gösterilmektedir. Uygulanan modern mimari ile beraber modern yaşam kalıplarını da beraberinde getirecek bir model olarak algılanmakta ve ulusal kimlik devlet otoritesi ile özdeşleştirilmektedir [Yalım, 2002]. Mahalle içerisinde inşa edilen yapılar dönemin mimari, kültürel ve estetik değerlerini temsil eder nitelikte tasarlanmışlardır. Bakanlık yapılarında planlarda simetri, cephelerde ise insan ölçeğini aşan düzenlemeler hakimdir. Yüksek kolonlu girişler, anıtsal ölçekli merdivenler, meydan düzenlemeleri ve meydanlarında yer alan anıtları ile otoriter bir görünüş sergilemektedir. Ayrıca yapılarda gri rengin hakim olması da yapılara ciddi bir tavır vermektedir.

Resim 4.17. Yargıtay Binası, Holzmeister (1933-35) [Vekam Arşivi env. no:1672]

Resim 4.18. Milli Müdafaa Binası, Holzmeister (1928-31) [Vekam Arşivi, env. no: 1463]

Resim 4.19. İç İşleri Bakanlığı ve avlusu, Holzmeister (1930-34) [Vekam Arşivi, env. no: 614]

Tüm tarihsel dönemlerde mimarlık bir inancın, gücün ya da bir egemenliğin temsili için bir araç olarak kullanıldığı söylenebilir. Bu temsiliyet sadece ait dönemin, yerin ve toplumun ideolojisini anlatmaz, o toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik değerlerinin simgesi olarak da işlev görür [Uludağ, 2009]. Temsiliyetin bir aracı olarak düşünülen idare yapılarının, milli savunma yapılarının ve memur evlerinin inşası dönemin önemle üzerinde durulan meselelerinden birisi olmuştur. İnşa edilen yapıların “milli mimari” tarzında yapılması için büyük çaba gösterilmiş, devlete ait yapılar “birinci derecede tebarüz” ettirilmiştir. Yapılan inkılapların ve getirilen yeniliklerin gelecek kuşaklara aktarılabilmesini sağlamak amacıyla idari binaların anıtsal bir görünümde olmalarına özen gösterilmiş, “taş kaplamalı, masif etkili, sütunlar, direkler, silmeler gibi ebedi esas unsurlara” yer veren düzenlemeler ile devleti ve otoritesini temsil etmesi istenen bir anlayışla inşa edilmesi istenilmiştir [Ural, 1974]. Devlet yapılarının projeleri ve yapım aşamaları halka yayın organları ile aktarılmış, çeşitli yorumlar yapılmıştır. Zeki Sayar ‘Resmi Binalarda Otorite İfadesi’ başlıklı yazısında resmi binaların nasıl olması gerektiğini şu şekilde ifade etmiştir [Ural, 1974]:

“Devlete ait binaların, mimarı üslubu olsun olmasın, mutlaka bir karakter taşıması lazımdır...Resmi binaların devlet otoritesini temsil etmesi fikri başka memleketlerde de üzerinde durulan bir meseledir”

1935 yılında yayınlanan Bayındırlık İşleri Dergisi’nde bulunan bir yazıda ise şu ifadeler yer verilmiştir [Ural, 1974]:

“Yurdun her köşe ve bucağında yapılmakta olan resmi binaların, Türk rejiminin yüksek ifadesini taşıyabilmesi için bunların memleketin kuvvetli den adamlarını, mimarlarını toplayabilecek bir heyet tarafından kontrolü gerekmiştir. Bellidir ki milletlerin tarihi taşla yazılır. Bunun için bir rejimin büyüklüğünün ifadesi kitaplardan ziyade o devrin abidelerinde okunur. Kemalist rejimin büyüklüğünü de gelecek nesillere, bugün yapılmakta olan binalar ve abideler ifade edecektir. Bu itibarla her yeni kurulan bir bina yeni yapılan bir abide her halde bugünün yüksek Türk ruhunu anlatmalı ve taşmalıdır.”

Resim 4.20. Bakanlık Binaları, 1950 [Vekam Arşivi, env. no: 532]

Vekaletler mahallesinin tasarlanmasında Jansen ve Holzmeister yapıları tek tek çevreden yalıtılmış yapılar olarak değil de bir bütünün parçaları gibi düşünmüşlerdir. Güvenpark'taki anıt düzeninden bakanlık yapıları arasında kalan kentsel alanın kurgusuna kadar her şey bir bütünlük içinde ve birbirini tamamlar nitelikte düzenlenmiştir [Cengizkan, 2002]. Sıhhiye'den başlayan aks önce Güven Anıtı ile karşılaşmakta, yeşil içinde devam ederek 'Zafer Yolu' olarak anılan üçgenin simetri eksenini oluşturan yaya arteri ile bir mekansal dizilim gerçekleşmekte ve Vilayetler Meydanı ile devamlılığını sürdürmektedir. Aks Büyük Millet Meclisi ile sona ermektedir. Bu mekansal dizilim kentin ana omurgasını oluşturan aksın devamlılığını sağlamanın yanında güven, zafer gibi bir takım mesajları da bünyesinde barındırmaktadır [Gurallar, 2009]. Bireylere birtakım mekansal deneyimler sunan bu dizilimin iki tarafına sıralanmış idare yapıları ise üç-dört katlı olarak döneme hakim olan kübik tarzda düşünülmüş, dış mekan düzenlemeleri, dik köşeleri ve yüksek kolon dizileri ile klasik bir anıtsallık oluşturmaya çalışılmışlardır [Cengizkan, 2002]. Daha öncede belirtildiği gibi bu düzenlemelerin başlangıç noktasını oluşturan Güvenpark devlet ile halkı karşılaştırabilmek için yumuşak bir geçiş alanı olmuştur.

Devlet yapılarının bir arada olması ve ciddi bir duruş sergilemesi her ne kadar bireyler üzerinde devletin gücünü hissetmesine ortam sağlasa da Güvenpark bu ciddiliğin bir nebze kırılmasını ve bireyleri devlete yaklaştırmayı sağlamıştır. Ayrıca Yenişehir'in geneline hakim olan bürokratlar ve üst düzey yöneticiler için kurgulanmış bahçeli evler de Güvenpark'a cephe vermesi ve fon oluşturması açısından bir görsel olarak temsiliyet kazanmasında rolü vardır denilebilir. Bu yapılarda yaşayan bireyler modern yaşamı aktaracak olan aktörlerdir ve parkın aktif kullanıcılarıdır.

4.5.2. İdeolojik sembollerle yüklü anıtın söylemi

Yapımı 1935 yılında tamamlanan Hanak'ın başlayıp Thorak'ın nihayetlendirdiği simgesel anlamlar yüklü olan Güven Anıtı yeni devletin gücünü temsil etmekle beraber Atatürk'ün ilerlemek için bir girdi olarak gördüğü sanat ve kültürün ürünü olmuştur. Toplumsal bellekte ve zihin haritasında önemli bir imge olan Güven Anıtı ihtişamı ve içerdiği anlamlarıyla parka anıtsal bir anlam katmaktadır ve parka ismini vererek onu temsil etmek istediği şeyin mekanı yapmaktadır.

Anıtlar, heykeller, heykel grupları ve buna benzer öğeler ideolojik semboller olarak, ulus-devletin temsili mekanlarını vurgulamakta kullanılırlar. Bunlar ulus-devletin simgeleşmesinin nasıl oluştuğuna bağlı olarak kültürel zenginliği, modernleşme yolundaki potansiyel ve arzuyu, üretkenliği, cesareti temsil etmesi için kullanılırlar. Bu anıtlarda en çok kullanılan figürler ise ulusun kurtarıcısı, savaş meydanlarını hatırlatan kurgular, üretimi anlatan imgeler, aydın gençleri simgeleyen figürler olabilmektedir. Bu amaçla ve bu figürler kullanılarak kurgulanan anıtlar genelde egemen ideolojinin o mekanı kullanan kişilere kendini hatırlatması ve geçmişin nasıl kurulduğunu göstermesinin bir yolu olarak düşünülebilir. Lefebvre'nin vurguladığı gibi "anıtlar, iktidar ilişkilerini bedenselleştirir ve görünür hale getirir", toplumsal ve tarihsel mekanı haritalandırmaya yardımcı olur. Anıtların her birisi bulunduğu mekana çağrışımsal anlamlar yükler ve o 'yer'e ait olur, yakın çevresine dokunulmazlık ve kutsallık kazandırır [Cantek, 2003].

“Anıt, idealize edilmiş imgelerin bir söylem oluşturmak üzere bir araya getirildiği, şimdinin perspektifinde geçmişin seçici olarak hatırlandığı fiziksel bir yapıdır.” Anıtın görsel algılama yolu ile imge olabilme özelliğinden dolayı bellek üzerinde doğrudan ve güçlü bir etkisi olması ile birlikte etrafında tanımlı bir eylem alanı oluşturarak kamusal bir mekan tanımlamaya da olanak sağlar. Anıtın tanımladığı bu kentsel kamusal alan sadece ulusun kendi kimliğini temellendirdiği bir alan olmanın yanında, geçmişe dayanarak gelecek için bir temsil olarak belleğin oluşumunda önemli bir girdi oluşturmaktadır [Yalım, 2002].

Anıt, heykel ve meydanlar iktidar göstergeleri ve sosyal etkileşimin, kültürel aktarımın olması gereken yerler olarak düşünülmüştür, bundan dolayı da planlamalarında bu kriterler ön plana alınarak düzenlemeler yapılmıştır. Bu bağlamdaki düzenlemelere ilk olarak Tanzimat Dönemi’nde hükümet konaklarının önlerine yapılan halk bahçelerini örnek olarak gösterebiliriz. Cumhuriyet döneminde ise bu düzenleme anlayışı valilik kaymakamlık gibi kurumların önlerine şehir parkları düzenlemek ve içlerinde Atatürk büstü bulundurmak şeklinde geleneksel bir hareket haline getirilmiştir. Hakimiyet-i Milliye Meydanı ve meydana yapılması planlanan heykel bu geleneğin ilk ve en net örneğidir [Aydın ve ark., 2005].

Milli mücadeleyi temsil eden figürler yeni devlet ideolojisinin temel malzemeleri olarak çeşitli şekillerde vücut bulduğu kent mobilyası olarak kullanılmıştır. Su da medeniyetin ve bereketin sembolü olarak havuz ve fiskiye formunda, kurak kentin yeni planlanan şehirlerinde belirgin öge olarak özellikle meydanlarda kullanılmıştır [Cantek, 2003]. Lörcher Planı’nda havuzbaşı olarak nitelendirilen ve bireylerin kamusal hayata dahil olup etkileşim içinde oldukları yer daha sonra Holzmeister’in tasarımları doğrultusunda son şeklini alan Jansen Planı ile değiştirilmiş, havuz Güvenpark içerisinde anıtın önünde daha farklı bir formda kullanılarak bu bağlamda anlamsal devamlılık sağlanmıştır.

Güvenpark’taki Güven Anıtı bulunduğu mekana kimlik kazandıran ve hakim ideolojiyi vurgulayan bir şehir mobilyasıdır. Anıtın ön yüzünden bulunan erkek figürlerinin ürkütücülüğü, halka güven aşılamanın yanında korku da salmaktadır.

İktidarın gücü düşmana yönelik olduğu kadar, topluma da yöneliktir [Cantek, 2003]. Batuman, anıt ile iktidarın tehditkar bakışının Yenişehir sakinlerinin gündelik hayatları üzerine düştüğünü söylemektedir [Batuman, 2002a].

Resim 4.21. Güven Anıtı ön cephe [Vekam Arşivi, env. no: 1443]

Park içinde yapılacak anıt tasarılarından iki yıl sonra Holzmeister aracılığı ile projeye ilgilenmek üzere ünlü heykeltıraş Anton Hanak davet edilmiştir. Proje kapsamında anıtta ‘polis ve jandarma’ temalarının vurgulanması istenmiş ve “vazifeleri uğruna canlarını feda eden yeni kuvvetleri ve vazifesini ifa eden Mustafa Kemal’i halka yakınlaştırması” ana teması üzerine kurgulanması düşünülmüştür. “Türkiye Cumhuriyeti’nin üstünde yükseldiği sarsılmaz temelleri”, “genç Türkiye Cumhuriyeti’nin düzen ve güvenliğini”, “Türk halkının saadetine giden yolun her bir taşını kontrol eden kusursuz yapı işçilerini”, “Türk halkının onu gelecekte de takip edecek kudretini” anlatan bir anıt yapması istenmiştir. Buna karşılık Hanak, “bir yanardağdan fişkıran, asla soğumayan bir lav içinde ışıldayan genç ve yaşlı Türkiye’yi temsil edecek iki dev tunç figür” yapmayı önermiştir. Dev tunç figürler “savunma iradesi içindeki askeri kuvvetleri ve Türk halkının iyilikseverliğini ve kutsallığını” simgeleyeceğini, Anıt’ın diğer yüzünde ise aile teması ile köylü,

sanayici, zanaatkâr, sanatkâr ve bunların koruyucusu olarak Gazi'nin tasvir edileceğini bildirmiştir [Ertuna, 2005].

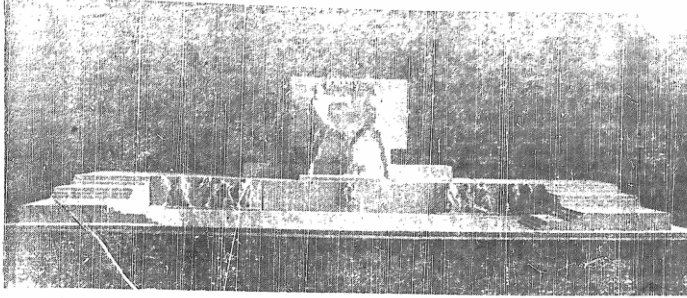

Resim 4.22. Güven Anıtı arka cephe [Vekam Arşivi, env. no: 1448]

Anıt yapılması gündeme geldiği ilk günden beri halk tarafından merak edilen ve ilgiyle takip edilen bir konu olmuştur. Anıtın nasıl olacağına dair edinilen bilgiler gazete yolu ile halka aktarılmaktadır. Hakimiyet-i Milliye'nin 2 Aralık 1929 (s.2) tarihinde yayınlanan sayısında yer alan “Zabıta Abidesi Nasıl Olacak?” başlıklı haberde anıtla ilgili şu şekilde bir detay verilmiştir: “Abidede halkın, cemiyetin hücresi olan aile ile temsili düşünülmektedir. Ortada sükun ve saadet içinde yaşayan bir aile ve etrafında da bunların o saadetini temin için bir taarruza karşı koyan ve cürüm yapanlarla mücadele eden jandarma alegorik gruplarla temsil edilecektir.” Haberdan de anlaşılacağı üzere anıtın anlatısında başlardaki unsur toplumun temeli olan aile ve ailenin güvenliğidir. 1932 yılına gelindiğinde ise anıt yine emniyet güçlerine adanmakla birlikte sadece polis ve jandarmayı temsil etmek yerine ordu da dahil olmak üzere tüm güvenlik güçlerine adanması düşünüldüğünden ‘emniyet’ yazısı da eklenmek istenmiş ve bu yolla anıtın adı ‘Emniyet Abidesi’ olarak değiştirilmiştir. 24 Ekim 1932 (s.5) tarihli Hakimiyet-i Milliye’de verilen “Emniyet Abidesi Nasıl Olacak?” başlıklı yazıda Hanak’ın çalışmaları ve heykeller hakkındaki bilgiler detaylı bir şekilde verilirken, anıta ait maketlerde görsel olarak sunulmuştur:

Emniyet Abidesi Nasıl Olacak?

PROF. HANAK ABİDENİN BİR ÖRNEĞİNİ GETİRDİ. BU ÖRNEĞİ DAHİLİYE VEKİLİ BEYGÖRECEKTİR.

"Emniyet Abidesi,, nin ön yüzü.

Yenişehirde yapılmakta olan Emniyet Abidesi, nin kaidesi bir ay içinde bitecektir.

Abidenin üzerine konacak olan heykel ve kabartmaları yapacak olan heykeltıraş Prof. Anton Hanak ve mimar Prof. Clemens Holzmeister şehrimize gelmiştir.

Dahiliye Vekilimizin memleketin emniyet ve rahatının temin edenleri çalışmalarını takdir maksadıyla ortaya koyduğu bu eser, hughün gerekten pek güzel bir abide olarak meydana çıkmaktadır.

Prof. Hanak

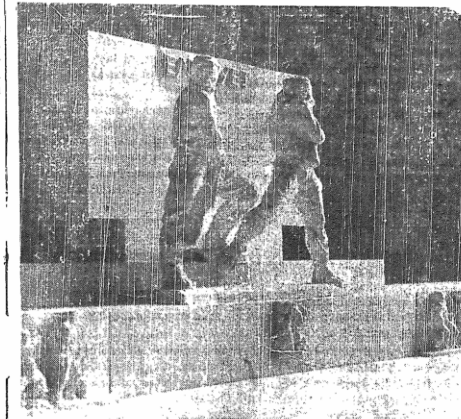
Profesör Hanak abidenin üzeri ne koyacağı heykellerle kabartmaların alacağı şekli gösteren bir örnek yapmış ve bunun resimlerini vermiştir.

Profesör, bu tekliflerini Dahiliye Vekili Beye gösterecek, beğenilen kısımları kalacak, daha güzel olması için belki değişiklikler yapılacaktır. Abide lark metre uzunluğunda baştan aşağı Ankara taşından ya-

pılmış bir büyük kaidenin üzerindedir.

İki taraftan merdivenle çıkılan bu kaide iki metre yüksekliğindedir. Kaidenin üstünde üzerine "Emniyet,, kelimesi yazılı altı metrelik

millletin koruyucusu Gazi Mustafa Kemal ve etrafında vatandaşları vardır. Mustafa Kemal burada milletini korur bir vaziyette kabartma olarak canlandırılmıştır. Kaidenin iki tarafındaki kabart-

Abidenin üzerine konacak iki büyük tunç heykel.

bir duvar vardır, ön yüzde bu duvarın önünde altı metre boyunda iki temsilî heykel vardır. Tam Türki tipini canlandıracak olan bu iki heykel, Türk milletinin müdafaa kuvvetini temsil etmektedir. Bu heykeller profesörün teklifinde ginyiktir. Belki de bunların çıplak yapılması konuşulacaktır. Bu temsilî heykeller tunçtan dökülecektir.

Bunların altında "Cümhuriyet,, temsil eden bir şekil vardır. Kaidenin ön yüzünün iki tarafında yedişer metre genişliğinde kabartmalar vardır. Bunlar polisler jandarmam her türlü tehlikeye göğüs gererek milletin emniyeti için nasıl çalıştıklarını göstermektedir.

Abidenin öbür yüzüne gelince, Emniyet havası içinde yaşayan ve çalışan Türk milleti, abidenin öbür yüzünde görülmektedir. Ortadaki duvarın bu yüzünde

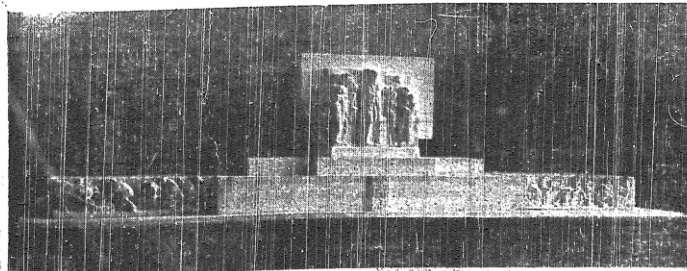
malarda emniyet içinde işi gücü ile uğraşan millet görülmektedir. Bir tarafta çiftçi sürüyor, ekiyor ve biçiyor. Diğer yanda işçileri, ilim ve sanat adamları çalışıyor.

Abidenin önüne ve arkasına havuzlar ve etrafına bahçe yapılacak tır.

Herkesin alâka ile beklediği bu abidenin alacağı son şekil bu tekliflere bakılarak meydana konacak ve şüphesiz en güzeli olacaktır.

Hindistan Sevenleri Konferansı

Cenevre, 23 (A.A.) — Hindistan dostları beynelmül konferansı 15 memleket mümessillerinin iştirakiyle Cenevrede toplanmıştır. Konferans uzak şark ve bilhassa Hindistan vakaları hakkında doğrudan malumat elde ederek Avrupa'ya bildirmek için daimi bir beynelmül bir komite teşkil etmiştir.

"Emniyet Abidesi,, nin arka yüzü.

Hanak sadece insan ölçeğini aşan bir ölçüde anıt yapmanın ötesinde, klasik anıt anlayışından farklı olarak daha sanatsal, ‘ritim’ duygusu ile daha görkemli ve yoruma dayalı, soyut imgeler yolu ile somutlaştırma öneren, sembolik anlamları olan bir anıt yapma çabası içinde çalışmalarını sürdürmüştür. Hanak, sonsuzluğa miras bırakmak ve bir başyapıt meydana getirebilmek için var gücüyle üzerinde çalıştığı anıtın kavramsal çerçevesini ‘Türkiye Cumhuriyeti’nin Asya’daki başkenti Ankara’nın yeni yönetim bölgesi için Emniyet Anıtı’ başlıklı notunda şu şekilde çizmektedir [Ertuna, 2005]:

“Halka seslenen, gelecek için yön gösteren bir işaret olmalı,

Anıtın hem derinlerde yatan içeriği hem dışarıya seslenen biçimi ‘yeni Türkiye Cumhuriyeti bu esaslar üstüne inşa edilmiştir.’ olmalı,

Bin yıllık yaşlı Türkiye’nin sembolü ve muazzam bir güçle Türkiye’ni sarsılmaz temelleri üstünde doğrulan genç Türkiye’nin sembolü.

Mekandaki organik yapıyı hissettim –halk ve onun önderi arasındaki- Eskinin yanında- ya da üstünde yeni inşa etmek halkın ve önderinin büyük vazifesi...”

Hanak tarafından tasarlanan ve Hanak’ın ölümü üzerine Thorak tarafından devam ettirilen anıt 1934 yılında törenle açılmıştır. Anıt’ın ön yüzünde iki erkek figürü bulunmaktadır. Birisi yaşlı diğeri genç olan bu iki dev figür soyut bir anlamda genel olarak haklın güvenliğini sağlayacak silahlı kuvvetler ile yaşlısı ve genci ile her kesimden ülkeyi savunacak vatandaşları da temsil etmiştir. Alt kısımlarda bulunan rölyeflerde ise her kesimden Türk haklı, onları koruyan güvenlik güçleri anlatılmıştır. Anıtın ön kısmında bulunan ‘Türk, Öğün, Çalış, Güven’ sözü ise daha sonra bu anıtın ‘Güven Anıtı’ olarak anılmasına vesile olmuştur [Aydın ve ark., 2005, Ertuna, 2005].

Bozdoğan’ın milliyetçi dönemin en paradigmatic anıtı olarak anılabileceğini söylediği, yeni Ankara’nın kalbi olarak nitelendirilen Güven Anıtı Nazi sanatının etkilerini yansıtır niteliktedir. Bir yönündeki kabartmada etrafı dört çıplak gençle çevrili Atatürk’ü gördüğümüz duvarın diğer yüzünde ise haşin ifadeleri olan ve insana anıtsal bir his veren iki serbest figür yerleştirilmiştir [Bozdoğan, 2002]. Arka

yüzde bulunan dört erkek figürlerden Atatürk'ün sağ tarafında bulunan el ele tutuşmuş olan figürler heykelin tamamlanmasından iki yıl sonra Thorak'ın 'Kameradschaft' adlı heykelin prototipi olmuş ve Nazi sanatının önemli eserler arasında yerini almıştır [Batuman, 2002a].

Resim 4.24. Thorak'ın 'Kameradschaft' adlı heykeli [www.europeana.eu, 2013]

Güvenlik güçlerine adanacak bir anıt-heykel olarak düşünülen Emniyet Abidesi'nin ana fikrinde Cumhuriyet'in kurmak istediği toplumun çekirdeğinin oluşturacak modern aile bulunmaktadır. 1 Kasım 1934'te açılan (Ertuna'ya göre 28 Ekim 1934'te açılan ve 1 Kasım 1934'te Gazi'nin ziyaret ettiği) anıtın ana fikrinin değiştiği ve soyut figürlerle 'korunma' içgüdüsüne vurgu yaptığı gözlemlenmektedir. 1935 İller ve Belediyeler Dergisi'nde yayınlanan imzasız yazıda anıtlı ilgili şöyle bir açıklama bulunmaktadır [Aydın ve ark., 2005]:

“Yaşlı adamınki sakin bir müdafaadır. Halbuki gencinki atılğan bir müdafaadır. Bunlardan ilki, bugünkü olgun nesli temsil ediyor. Delikanlı, gelen genç nesilleri, bunların yan yana duruşları ve 'güvenliği' beraber temsil etmeleri ise, nesiller arasındaki sürekli ve sonsuz bağlılığı, yurdun ve ulusun sonsuzluğunu gösteriyor. Figürler sayesinde merkezi olarak verilen 'güvenlik' fikrini, ön ve arka taraftaki

kabartmalar tamamlamaktadır. Bu kabarmalarda çalışan yurttaşları koruyan polisler ve jandarmalar görüyoruz. Çalışmak, yurttaşın hem hakkı hem ödevidir. Fakat bunu yapabilmesi için, devletin onun çalışması üzerine kanat açması lazımdır. Yurttaşın da canı gibi, çalışmasının karşılığı da emniyet altında bulunmalıdır. Bunu da devlet, polis ve jandarma teşkilatı sayesinde başarmaktadır.”

Önce Zabıta Anıtı olarak düşünülen daha sonra ismi Emniyet Anıtı’na çevrilen anıt-heykel ise henüz toplumsal yapının gelişmediği, sadece birkaç resmi kurum ile konut inşaatının olduğu Lörcher Planı’nda Cumhuriyet Meydanı, Jansen Planı’nda Kurtuluş Meydanı olarak anılan alanda yapılması düşünülmüştür. Daha sonraları Hilal- Ahmer Müdüriyeti binasından dolayı Kızılay Meydanı olarak anılacak olan bu meydana yapılmasının nedeni kurulması planlanan Devlet Mahallesi’nin orda bulunması ve onun vurgulayıcısı olması düşüncesidir. Bu anıt-heykel içerisinde bulunduğu parkla beraber ‘medeni-şehirli yaşam’ın odağı olacaktır ve bu insanlara rekreasyon olanağı sağlayacaktır [Aydın ve ark., 2005].

4.5.3. İdeolojinin temsili olarak peyzaj

Kentsel yeşil alanlar cumhuriyetin erken dönemlerinde yönetici kadronun ideolojisini ve ideallerini yansıtan prestijli mekanlar olarak kent kurgusunda önemli bir yere sahip olmuşlardır. Kent içerisindeki bu yeşil alanlar yeni bir kentsel kimlik kurgulamak, bireylere kentli olma bilinci aşılacak ve yeni bir toplumsallık oluşturabilmek amacıyla. Bu düzenlenen alanlar Ankara’nın bozkır kasabası görünümünden sıyrılıp modern bir görüntüye kavuşması, bireylerin rekreatif ihtiyaçlarını gidermeye çalışırken sosyalleşmenin ve kent yaşamına katılıp kenti olmanın da gerçekleştirilebilmesi için kent planlamasında önem verilen kurgular olmuşlardır. Kurgulanan bu mekanların tasarım ve inşa edilme süreçlerinde gösterilen özen kullanılması sırasında da gösterilmiştir.

Erken Cumhuriyet döneminde modern yaşamın imgelerinin üretileceği mekanlar olması bakımından düzenlenmiş yeşil alanların kentsel peyzajda önemli bir yeri vardır. Bu mekanlar hem kentsel yaşamın modern ülkelerdeki standartlarda olduğunun gösterilmesi açısından hem de boş vakitlerde dinlenme gezinme

faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine olanak verilmesi bakımından kent düzenlemelerinde dikkat edilen bir unsurdur. Bu düzenlenmiş alanlar kullanılarak cumhuriyet ile gelen modern yaşam imgelerinin somutlaştırılarak bireyler üzerinden gözlemlenebilir hale gelmesi sağlanmıştır. Modern yaşamın getirdiği gündelik hayat pratikleri ulus devletle özdeşleştirilmiştir [Yalım, 2002]. Temsili bir kamusal kurgulamak ve bu kamusalığı da bu mekanlar üzerinden aktarmak için kent içerisindeki yeşil alanlar birer sahne olarak düşünülmüştür. Amaçlanan ve hayal edilen modern yaşam bu mekanlarda bireylere aktarılacak ve sürdürülmesi sağlanacaktır. Modern yaşamın öznesi olacak bireyler bu mekanlarda bir araya gelerek toplumsal bir birlik oluşturacaktır.

Resim 4.25. Güvenpark, 1940lar [Vekam Arşivi, env. no: 899]

Lörcher Planı'nda temelleri atılan, Jansen Planı'nın odak noktasını oluşturan Bakanlıklar Üçgeni'nin doğal uzantısını oluşturan Güvenpark ve Güven Anıtı diğer örnekler gibi kimlik ve bellek oluşturma, cumhuriyet kadrosunun benimsediği ideoloji ve misyonun aktarılması açısından mekansal kurguda önemli yer tutan bir kentsel kamusal alandır. Sargın'ın deyişi ile Güven Anıtı; "modernist planlama kavramlarını, geleceğe yönelik kentsel gelişme stratejilerini belirlemek adına kullanan Kemalist İnkılap'ın, sivil olmaya yatkın yüzünü temsil eder". Jansen'in

planlaması, Holzmeister'in önerisi, Anton Hanak tasarımı ve Josef Thorak'ın işbirliği ile geliştirilen anıt ideolojinin kentsel mekanda vücut bulması adına önemli bir değere sahiptir. Yenişehir'in içerisinde bir 'landmark' gibi konumlandırılan anıt ve içinde bulunduğu park kısa bir sürede halk ile iktidar sahiplerinin buluştuğu, modern hayatın simgesi olan ikinci önemli meydan görevini üstlenir. Bu alan artık ulus-devletin idare merkezini yansıtanın yanında modern hayatın simgesi olan bir gezinti alanına, sosyal bir alana dönüşür. Güven Anıtı ve onu çevreleyen kentsel park güneyinde konumlanan yönetim binaları, yönetici kadro için yapılan Saraçoğlu Mahallesi ve modern hayatın temsili yüzü olacak kişilerin ikamet edeceği Yenişehir yeni kentin, yeni idarenin, yeni yaşamın mekansal kurgusu olmuştur [Sargın, 2002].

Resim 4.26. Yenişehir ve Güvenpark, 1940 [Cangır, 2008]

Güven Anıtı'nın yeşil bir alan içinde konumlandırılması onu kentin gündelik trafiğinden uzaklaştırırken; gezinti, dinlenme ve kutlamaların gerçekleştiği kamusal bir sahneye dahil eder. Cumhuriyet anıtlarından birkaç tanesi dışında birçoğu kentin ana arterlerine yerleştirilmiştir ve bunlar ulusal liderin gündelik kent mekanındaki temsili varlığını hissettirmeye olanak vermektedir. Kent yaşamında etkin rolleri

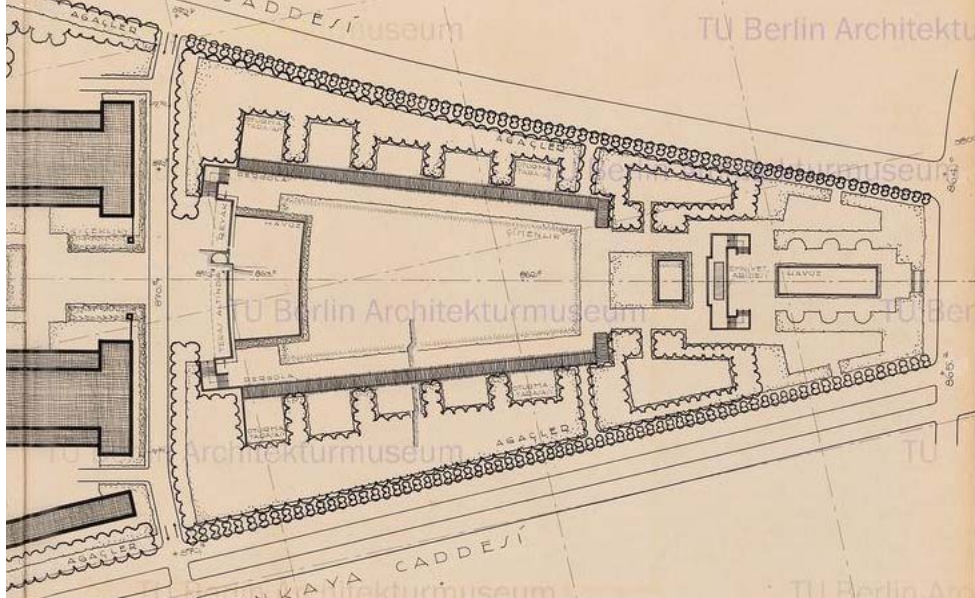
bulunan anıtlar içinde yer aldıkları kent parçası ile tasarlanırlar ve böylece kamusal alanlara yapılan mekansal müdahalenin bir parçası olurlar [Erkmen, 2010].

Cumhuriyetin idealinde toplumsal etkileşimin sağlanabileceği, bireylerin kent yaşamına katılabileceği rekreasyon alanları ve onların hedeflediği değişim vardır. Bahsedilen değişim sadece kentsel alana yapılan müdahale değil, o mekanda kurgulanmasını istedikleri modern kent yaşamının oluşmasıdır. Gerçek modernleşme ancak kentlinin toplumsal hayata katılması, gündelik hayatının ve sosyal yaşantısının değişmesi ile mümkün olacaktır. Bu bağlamda kentsel mekanların kurgulanması kamusal kültürün gelişmesine ve gündelik hayatta yerini alabilmesine imkan veren modernleşme projesinin önemli olgularından bir tanesidir [Uludağ, 2010]. Güvenpark kentsel kamusal alana ideolojinin vurgulanması ve temsil edilmesi bakımından simge olarak tasarlanmış kentsel mekanın ve bu bağlamda kamusal hayatın, sosyal, fiziksel ve kültürel dönüşümünün başarılı örneklerinden birisidir. Aynı zamanda bize Atatürk Cumhuriyetinin yeni toplumsal mekanını, rejimin ideolojisini ve toplumun ruhunu yansıtabilecek sınırlı sayıda eserden birisidir.

4.6. Dönemler İçerisinde Güvenpark

Ankara modern bir başkent olarak kurgulanırken yönetici kadro ideolojisini aşılama, devrimi ve devrimle gelen düşünce sistemini bireylere benimsetme ve çağdaş bir toplum oluşturma amacıyla başkent içinde yeni plan doğrultusunda ve bu amaçlar göz önünde tutularak kurgulanan mekanları bir araç olarak görmüştür. Bu kurgu içerisinde kamusallığın ve toplumsallaşmanın oluşturulabileceği mekanlar olarak düşünülen kent parklarına özel bir önem verilmekte, yapılmasına itina gösterilmektedir. Yapılan düzenlemeler doğrultusunda kentin omurgası olan bulvar ve kurgunun kalbi olarak düşünülebilecek olan Vekaletler Mahallesi öne çıkan mekanlardır. Bu mekanların kesişim belki de birleşim noktası olarak tasarlanan Güvenpark bulunduğu yer, içerdiği anlamlar ve yüklendiği misyon ile önemli bir odak noktasıdır. İdeolojinin taşıyıcı konumunda olan bu kent parçaları her dönem göz önünde olan, kullanılan ya da değiştirilen/değiştirilmek istenen alanlar olmuşlardır.

Çizelge 4.1. 30lu yıllarda Güvenpark

 <ul style="list-style-type: none"> • Güvenpark, 1936 [Vekam Arşivi, env. no: 897] 	<ul style="list-style-type: none"> • Düzenli • Temiz ve yeşili bol • Az katlı evler • Geniş taçlı ağaçlı bulvar • İdealler doğrultusunda şekillenen kentsel hayat • Güven Anıtı'nın açılması
 <ul style="list-style-type: none"> • 30larda Güvenpark'ın için tasarlanan plan (Jansen) [Berlin Teknik Üniversitesi Mimarlık Müzesi Arşivi env. no: 22866] 	

30lu yıllarda Kızılay düzenli, temiz, yeşil ve az katlı bahçe içinde evlerin bulunduğu nezih bir ortamdır. Bu yıllarda Yenişehir yaya yolları ile kesişmeyen geniş taçlı

ağaçlı bulvarı, Vekaletler Mahallesi'nin konut cephesini oluşturan düzenli yerleşimleri, Güvenpark, Kızılay Bahçesi ve Zafer Parkı ile yeşili bol bir alandır. Yenişehir'in yeni sakinleri akşamüzerleri buralarda yürüyüşe çıkar, parklarda dinlenir ve yapılan etkinliklere katılıp sosyal hayatın gereklerini yerine getirmektedirler [Batuman, 2002]. Kentlilerin en çok uğradıkları ve modern tarzda bir gündelik hayatın sürdürüldüğü mekanlar Kızılay Parkı ve ona hem bir alternatif hem de rakip olan Güvenpark'tır.

Resim 4.27. Kızılay Parkı ve Güven Anıtı, 1945-46 [Vekam Arşivi, env. no: 1108]

1930lu yıllardan 40ların ilk yarısına kadar olan dönemde Kızılay yönetim yapılarının faaliyete geçmesi, Bulvar üzerinde villaların yerlerine üç-dört katlı yapıların yapılması ile daha canlı bir hale gelir ve bu hareketlilik Kızılay Parkı etrafında hareketli bir ortam oluşturur. 1935 yılında Vekaletler Mahallesi'ne bakan yüzü de tamamlanan anıtlarla birlikte bu simgesel mekan görkemi ve düzeni başkentin referans noktalarında birisi olur. Anıt okul gezilerinin ve Ankara'ya gelenlerin başlıca ziyaret yeri, Güvenpark ise gençlerin eğlenmek için buluşmaya başladığı, Yenişehir sakinlerinin akşamüzerleri dolaşmaya çıktığı hayal edilen modern kurgunun yaşandığı bir mekan olarak ön plana çıkar. Fakat bu durum çok sürmez. Çok partili

hayata geçilmesi ile birlikte başta Yenişehir bölgesi olmak üzere Güvenpark ve çevresi hem ciddi bir dönüşüm sürecine girer, hem de sembolik anlamlarında değer kaybı meydana gelir. Değişen ve gelişen ekonomi ile birlikte Ankara hedeflenen sınırları fazlasıyla aşmıştır [Batuman, 2002].

40ların sonlarına doğru gelindiğinde Yenişehir’de pastane, kitapçı ve sinema gibi mekanların açılmaya başlaması ile birlikte bölge sembolik odak niteliğini kaybetmeye ve bir alışveriş bölgesi olarak şekillenmeye başlamıştır. Planlamanın ilk yıllarında bu bölgede ticari nitelik içeren yerlerin açılması kesinlikle onaylanmazken zamanla işyeri açmak daha kolay ve meşru hale gelmiştir [Aydın ve ark, 2005]. Kızılay Ankara’nın ticaret merkezi olması yanında kent halkının zaman geçirdiği kafeleri, lokantaları, pastaneleri, sinemaları vb mekanlarıyla sosyal, kültürel ve ekonomik merkezi de olmuştur.

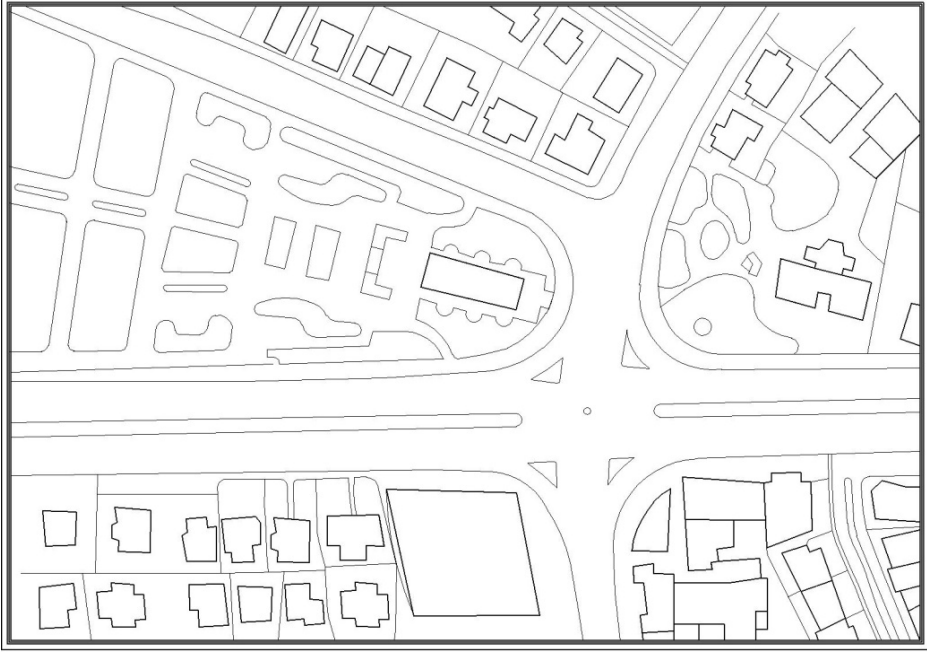

Resim 4.28. Yenişehir 1950li yıllar [wownturkey.com, 2011]

Çizelge 4.2. 40lı yıllarda Güvenpark

 <ul style="list-style-type: none"> • Güvenpark, 40lı yıllar [Vekam Arşivi, env. no: 1427] 	<ul style="list-style-type: none"> • Yapı yüksekliklerinin artması • Yönetim yapılarının faaliyete geçmesi • Nüfusun artması ile daha aktif bir kentsel yaşam • Eğlence, buluşma, gezinti yeri
 <ul style="list-style-type: none"> • 40lı yıllarda Güvenpark 	

Çizelge 4.3. 50li yıllarda Güvenpark

 <ul style="list-style-type: none"> • Güvenpark, 50li yıllar [wowturkey.com, 2011] 	<ul style="list-style-type: none"> • Yenişehir'in iş merkezi kabul edilmesi • Ticari alan • Piyasa yeri • Belli meslek gruplarının işyeri açma izni • Yeni bir imar planı • Kat yüksekliklerinin artırılması
 <ul style="list-style-type: none"> • 50lerde Güvenpark 	

1952 yılında alınan kararlarla Kızılay kentin iş merkezi olarak kabul edilmiştir. Bu karara göre bitişik nizamda apartman yapımına izin verilmiş, bunların zemin ve bodrum katları pasaj olarak düzenlenmesi düşünülmüştür. Ayrıca apartman katlarında da belli meslek gruplarının kullanımına izin verilmiş, otel yapımına ve özel şirketlerin acenta açmasına müsaade edilmiştir [Batuman, 2002]. Bu oluşumla birlikte yap-sat süreci ortaya çıkmış ve binalar yıkılıp yerine daha yüksekleri yapılmaya başlanmıştır. Bu süreç ile birlikte Yenişehir (Kızılay) mesireye gider gibi gidilen bir gezme yeri olmaktan çıkıp, şehrin en itibarlı alışveriş ve piyasa yeri olmuştur [Aydın ve ark, 2005]. Yenişehir'in çehresi ile birlikte kullanıcıları da değişime uğramıştır. Yenişehir artık modern yaşamı üretecek ve sürdürececek bireylerin sosyal ortamı, nezih çevresi olmaktan çıkmış, her kesimden insanın uğradığı ticari bir alan haline gelmiştir. Buna bağlı olarak da Güvenpark eski görkemini yitirmiş, kurgulanmasında içeren simgesel anlamlarını kaybeder duruma gelmiştir.

50li yılların ortalarından itibaren plansız gelişmiş izlenimi bırakan ve hızlı nüfus artışına maruz kalan başkent için yeni bir imar planı yapılması kaçınılmaz olmuştur. Bu nedenle 1955 yılında uluslararası bir yarışma açılmış ve yarışmayı kazanan Yücel-Uybadin planı 1957 yılında onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Planda “yayıma yoluyla değil de yerinde yükselerek” yani kat artışı öngörerek kentin büyümesi önerilmektedir. Ayrıca Vekaletler Mahallesi'nde yeni işlev ve gereksinmelerin yer bulamaması sebebiyle bu alana yakın bir alanı bu yerleşkeye dahil etmişlerdir [Cengizkan, 2005]. Planın uygulamaları çerçevesinde artan trafik yükünü karşılayabilmek amacıyla Atatürk Bulvarı'nın ve Ziya Gökalp Caddesi'nin genişletilmesi ile Kızılay Parkı küçük bir kurum bahçesi niteliği kazanmış, Güvenpark alanından da kayıplar olmuştur [Çağlar ve ark., 2006]. Ayrıca uygulamaya koyulan bu imar çerçevesinde Güvenpark ve çevresindeki yapı yüksekliğinin ve yoğunluğunun artmasına izin verilmiştir. Bu kararlar birlikte zaten anlamını yitiren bir bölge olma durumuna gelen park ve çevresi daha da algılanamaz hale gelme ve yüksek yapılar arasında 'landmark' olma özelliğini yitirme süreci hızlanmıştır. Park çevresinde hızla yükselen yapılar ve değişen kullanıcı kitlesi ile parkın kullanım biçimi değişmiştir. Artık yeni sosyal ve mekansal pratiklerin

geliştiği parkın ilk yıllarındaki anlamı da değişmiş, üzerine yüklenen simgesel anlamı daha fazla sürdürmemiştir.

1957 yılı içinde yarışmaları düzenlenen bitirilmeleri daha sonraki yıllara rastlayan iki proje daha gündeme gelmiştir. İlki geniş bir park alanı oluşturan Kocatepe'nin yapılaşmasıdır. Kent içerisindeki önemli ve açık bir yeşil alan olan bu mekanda bir cami (1967-1987) inşa edilmiş ve yeni bir 'nirenđi yapı' elde edilmiştir [Cengizkan, 2005]. Batuman bu yapının yeni kurgulanan ideolojik kompozisyonun dini unsuru karşılayacak bir parçası olarak değerlendirmektedir ve kentsel omurga olarak nitelendirilen bulvara ve onu karşılayan Anıt'a alternatif bir bakış açısı oluşturduğuna işaret etmektedir. Diğer proje ise "sermayenin gücünü ifade etmek ve modernite fikrini teknolojik gelişmeyle çakıştırmak için tasarlanan" 1965 yılında inşaatı biten Emek İřhani¹'dir [Batuman, 2002]. Türkiye'nin ilk gökdeleni olarak anılan Emek İşhani hem ölçeği hem de cephesi ile parkın algılanabilirliğini kırmış ve onu bastırarak yeni bir kentsel imge olarak ön plana çıkmıştır.

Resim 4.29. Yenişehir 50-60 yılları arası [www.ergir.com, 2011]

¹ Yapı Emek İnşaat tarafından 1959-1965 yılları arasında inşa edilmiştir.
Kaynak: <http://www.emekinsaat.com.tr/tr/proje/emek-kizilay-ishani>

1960 yılında ülkede baş gösteren siyasal gerilim ve iktidar karşıtı toplumsal eylemler Kızılay'ın ve özellikle Güvenpark'ın hem mekansal hem de siyasal anlamlarını değiştirmiştir [Batuman, 2002]. 60 Mayıs'ında 'Harbiyelilerin yürüyüşü, Menderes'in öğrenciler tarafından tartaklanması ve 555K buluşması hep anıtın bir ucunu belirlediği kamusal alanda gerçekleşmiştir.' [Ertuna, 2005]. Mayıs ayında yapılan müdahaleden sonra halk 'devrim'i yine bu kamusal alanda kutlamıştır. Önceleri sosyal ve kültürel merkez olma görevini Ulus'tan devralmış olan bu kamusal alan siyasal görünüm mekanı olma özelliğini de devralmış görünmektedir. Böylelikle mekan sadece gündelik hayat sonucu ortaya çıkan pratiklerin değil kimliklerin, sloganların, düşüncelerin ve temsil biçimlerinin üretildiği bir araç olarak dönüşüm yaşamaktadır [Batuman, 2002]. Protestoların ve gösterilerin mekanı olarak yeni bir görevini Kızılay Meydanı ile beraber üstlenen Güvenpark olağan zamanlarda yine insanların ağaçlar altında nefes aldığı, dinlendiği mekan olarak kullanılmaktadır. 60lı yıllarda kazandığı bu yeni misyonunu günümüzde hala sürdürmektedir. Güvenpark birçok eylem, basın açıklaması ve yürüyüş için bireylere bir platform oluşturmaktadır.

Resim 4.30. İhtilal zamanları Kızılay Meydanı [www.ergir.com, 2011]

Çizelge 4.4. 60lı yıllarda Güvenpark

- Güvenpark, 60lı yıllar [İşçen Arşivi]

- Türkiye'nin ilk gökdeleni
- Ticari fonksiyonun artmasından dolayı daha geniş kitlelerin uğrak yeri
- Kafeler, pastaneler, sinemalar
- İnsan ve araç trafiğinin artması

- 60larda Güvenpark

Kızılay 60-70 yılları arasında nezih bir ortamdır. Orta ve üst sınıfın insanları buralarda dolandır, gençler buralarda piyasa yapar, seçkin restoran ve kafeler burada bulunurdu. Burada piyasa kelimesine dikkat çekmek gerekirse, piyasanın olduğu yerlerde insanlar daha bakımlı ve daha özenli olur. Böylece Kızılay'ın piyasa yapma yeri olduğu yıllarda daha nezih olduğunu söylemek mümkündür. Bu zamanlar henüz Bakanlıklar Sitesi'nin tahrip edilmediği, Güvenpark'ın park olma özelliğini koruduğu yıllardır. Fakat zamanla konut alanları boşalıp, boşalan alanlar ticaret alanı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu sürecin başlamasıyla Kızılay'a daha çok insan gelmeye başlamış, koşuşturma ve insan trafiği artmış, nezihliğin yavaş yavaş kaybolması ile birlikte Kızılay artık sosyalleşme mekanı olmaktan çıkmıştır [Tekeli, 2001]. Buna bağlı olarak artan toplu taşıma ve diğer trafik yükü parkın meydanla ve cadde ile olan ilişkisini değiştirmiştir. Hızın ve yoğunluğun arttığı bu dönemde parkın çeperleri de dönüşmüştür.

1970 yıllara gelindiğinde ise Güvenpark ilk yıllardaki anlamından birçok şey kaybetmiştir. Artık parklarda gezinen ve oraya modern hayatı yansıtan kesim alternatif olarak üretilen bölgelere doğru kaymaya başlamıştır. 1975 yılında Güvenpark'ın önemli bir kısmı otobüs durağı haline getirilmiş, daha sonra buna dolmuş durakları da eklenmiştir. Böylece bir dinlenme ve eğlenme mekanı olan bu park kent merkezine giriş kapısı haline gelmiştir [Batuman, 2002]. Bu oluşumla birlikte park eğlenme, dinlenme mekanı olmaktan çıkarak, ulaşımın aktığı trafiğin yoğunlaştığı karmaşık bir alan haline gelmiştir. Güvenpark ile birlikte kamusal alanın sahnesi olan Kızılay Parkı sürekli kırılarak önce bir çiçek bahçesine dönüşmüş, yılın sonlarına doğru Kızılay Binası'nın yıkılması ve önündeki yeşil alanın yok edilmesiyle otopark olarak kullanılmaya başlanmıştır [Çağlar ve ark., 2006]. Bu süreçte Güvenpark'ın köhneme süreci daha da hızlanmıştır. Böylece toplumun belleğini oluşturan çerçeve değiştirilmiş, dolayısı ile oluşturulan yeni çerçeve ile ulus-devlet belleğinde unutmalar meydana gelmiş, yeni bir bellek(sizlik) oluşma süreci hız kazanmıştır.

Çizelge 4.5. 70li yıllarda Güvenpark

 <ul style="list-style-type: none"> • Güvenpark, 70li yıllar [İşçen Arşivi] 	<ul style="list-style-type: none"> • Yenişehir'in aktif ticari alan rolü üstlenmesi • Artan araç ve insan trafiği • Yılın ikinci yarısından sonra otobüs/minibüs duraklarının işgale başlaması • Yılın sonlarına doğru Kızılay Binası'nın yıkılması
 <ul style="list-style-type: none"> • 70lerde Güvenpark 	

Kentin belleğinin kurgulanmasında çerçeve oluşturan, anıtları ile simgesel özellik kazanmış ve bireylerin toplumsal bir birlik oluşturabilmesine platform olmuş kamusal alanların köhneleşme/yok olma süreci 80ler ve sonrasında yoğun olarak gündeme gelmiştir. 80li yıllardan başından itibaren Güvenpark ve daha geniş alanda Kızılay sosyal ve fiziksel olarak çeşitli dönüşümlere maruz kalmıştır. İktidarın ve sosyal hayatın, yeni ile eskinin odak noktası olan bu kentsel mekan yapılan düzenlemeler ve alınan kararlarla trafiğin yoğun olduğu bir kavşağa dönüşmüştür.

1979 yılında yıkılan Kızılay Binası'nın yerine yapılması düşünülen yapı için 1980 yılında bir yarışma açılır. Kızılay yöneticilerinin Emek İşhanı'nını geçecek ölçekte bir yapı talebinin ısrarı olsa da yapı 14 katlı olarak tasarlanmıştır. Zemin katında açık bırakılan alan düzenlemesi kamu kullanımına açık bırakılmış gibi görünse de herhangi bir sosyal etkinlik canlandıramamakta sadece yapıya kontrollü giriş sağlamanın ötesine geçememektedir [Batuman, 2002]. Kaba ve iri kütlesi, çevresine göre ölçeksiz ve uyumsuz olan bu bina Emek İşhanı ile başlayan süreci bir adım daha ilerletmiştir. Emek İşhanı yapımıyla Güvenpark ve Güven Anıtı simge, sembol olma, yapılan yüksek katlı apartmanlar ile de görsel olarak algılanabilme özelliğini dolaylı olarak da zihinde imgelenebilme niteliğini yitirmiştir. İlk yapıldığı yıllarda neredeyse Sıhhiye'den algılanan, başkent ve yeni devletin simgesi olan bu park yüksek katlı yapıların arasında kalmış, sağından solundan kırılarak da niteliksiz bir alan haline dönüştürülmüştür.

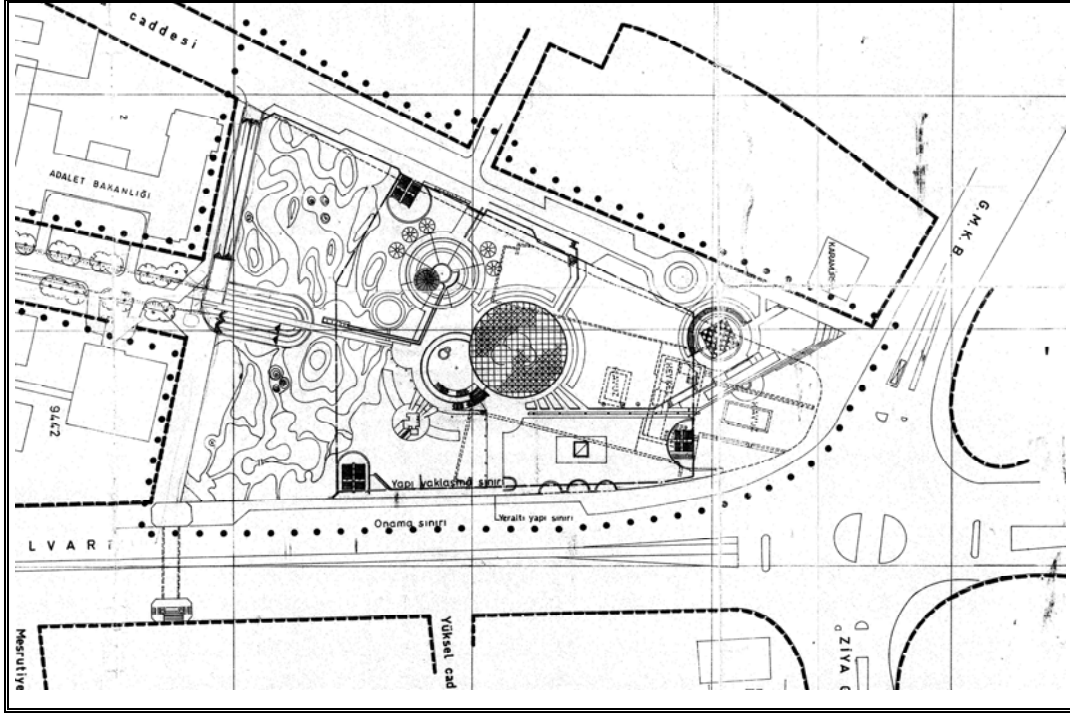
Çizelge 4.6. 80li yıllarda Güvenpark

 <ul style="list-style-type: none"> • Güvenpark, 80li yıllar [İşçen Arşivi] 	<ul style="list-style-type: none"> • Kızılay Binası yerine yeni yapı projesi • Güvenpark için yer altı otopark projesi • Otobüs/minibüs işgalinin daha kalıcı olması • Güvenpark'ın Rekreasyon alanı olarak değil geçiş alanı olarak kullanılması • Kızılay Parkı'nın tamamen ortadan kalkması
 <ul style="list-style-type: none"> • 1980lerde Güvenpark 	

Yıllar içerisinde bir çok değişime uğramış ve kurgulandığı zamanlara oranla yeşil alan oranı yok denecek kadar aza indirgenmiş parkı doğrudan hedef alan, anlamsal ve mekansal kurgusunu tamamen yok etmekle eşdeğer olabilecek diğer bir girişim ise Güvenpark Restorasyon Projesi olmuştur. 1984 yılında görüşülüp yarışma açılması kararlaştırılan proje (Ek-1) Mimar Sezar Aygen tarafından tasarlanmıştır ve 1986 yılında tamamlanıp idareye teslim edilmiştir (Ek-2). Proje açıklama raporunda [Aygen, 1990] Güvenpark'ın ve Anıt'ın tarihsel önemine vurgu yapılmış, anıtın yapılacak Kızılay'ın bir kavşak niteliği kazanmasından ve ileride yapılacak binadan dolayı algılanamadığını belirtmektedir. Bu nedenle Güven Anıtı'nın yeri değiştirilmiş kavşağı karşılayacak şekilde konumlandırılmış, Anıtın arkasına bir amfi tiyatro yerleştirilmiştir. Güvenpark için “sade, açık, sarı, yeşil ve yaya bölge dengeli bir görünüm imkanları çoğaltılmış çözümler” sunulduğu raporda yer alan bir diğer maddedir. Önerilen projede Güven Plaza, Seğmen Plaza ve Çocuk Plaza olarak adlandırılan üç yaya meydanı ve onları birbirine bağlayan yollardan bahsedilmektedir. Bu meydanlar başkentlilerin aktivitelerine ayrılmıştır. Projenin en can alıcı kısmı ise parkın alt kotlarının bir kat aktivite ve iki kat otopark olarak düzenlenmesidir. Yer altı çarşısı ve kapalı otopark fikrinin kendilerine ait olmadığını belirtmekte fakat gerekliliğine inandıklarını belirtmektedirler. Böyle bir düzenleme parkın yeşil alan örtüsünün tamamen tahrip olması anlamına gelmektedir. Proje kapsamında Güvenpark'ın özgün tasarımına müdahale edilmekte, alt kotlarda kurgulanan yapılaşma ile de yeşil dokunun geri dönülmez şekilde tahrip edilmesine zemin hazırlanmaktadır.

Bu proje ile dar kapsamda düşünüldüğünde sadece parka yönelik yapılmış bir dönüştürme işlemi olarak görülmekte ve parkın kalan yerlerinin de rant alanına dönüştürülmesi düşünülmüştür. Daha geniş bir çerçeveden bakmak gerekirse bu cumhuriyetin ilk yıllarında kurgulanmış olan yeni kimliğin ve buna bağlı olarak oluşturulan kentsel/kamusal belleğin silinip yerine yeni bir belleğin oluşturulmasına ortam hazırlayan bir kurgu olarak düşünülebilir. Zaten proje kapsamında özellikle anıtın yerinin değiştirilmesi ulus-devletin kolektif belleğine doğrudan yapılan bir müdahaledir. Ayrıca yapılan yeraltı düzenlemesi de parkın yeşil alan dokusunda geri

dönülemez hasarlar oluşturacağından ve anıt niteliği kazanmış ağaçların yitimine neden olacağından uygulanamamıştır, uygulanması kentli tarafından istenmemiştir.

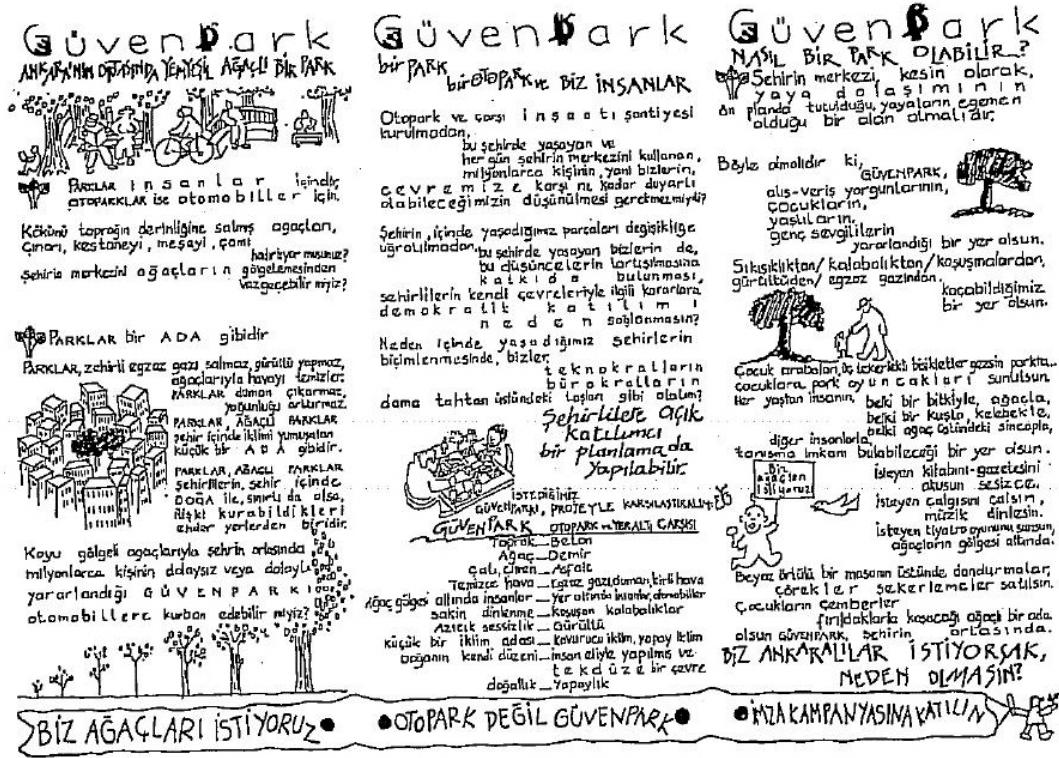

Resim 4.31. Sezar Aygen'in Güvenpark Restorasyon Projesi [Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi]

Resim 4.32. Aygen Projesi maket [Mimarlık, 1987]

Projede en çok eleştiriyi kapalı otopark düzenlemesi almıştır. 83/84 yılları arasında oluşmuş olan ‘Çevre Duyarlılığını Yayma Grubu’ konuyla yakından ilgilenmektedir ve projenin durdurulması için “Otopark değil Güvenpark!” sloganı ile bir kampanya başlatır [Erim, 1988]. Grubun başlattığı imza kampanyası devam ederken Aydan Erim, Akın Atauz ve Mehmet Adam bir dilekçe hazırlayıp 1987 dava açmıştır. Toplanan 60bin imza kent için yapılan önemli bir toplumsal harekettir. Süreç dönemi içinde gazetelerde de geniş her alır ve gelişmeler, verilen tepkiler gazete sayfalarında yerini alır (Ek 4-5). Toplanan imzalar ve açılan dava sonucunda mahkemenin yürütmeyi durdurma kararı vermesi (Ek-3) ile proje bir süreliğine rafa kaldırılır.

Resim 4.33. Güvenpark imza kampanyası [Erim, 1988]

Alanda önerilen diğer bir proje ise Metro hattı ile Ankaray hattının kesiştiği alanda istasyon biçiminde bir düzenleme yapılmasıdır. 80li yılların sonlarına doğru yapılması için çalışmalar başlatılmış olup, inşasına ancak 90lı yılların ilk yarısında başlanmıştır. Meydanın alt kotlarında ulaşım ve alışveriş amaçlı bir düzenleme yapılır [Batuman, 2002]. Bu projenin hayata geçirilmesi ile Güvenpark alanından

kırılmalar devam etmiş, park yüklendiği anlamları taşıyamaz duruma getirilmiştir. Metro inşaatı süresince park alanı tam anlamıyla bir şantiye alanına dönüşmüştür. Metro durakları giriş ve çıkışları ve havalandırma bacaları park alanında büyük beton alanlar meydana getirmiş, park içinde ciddi bir bozulmaya neden olmuştur. Güvenpark bu süreç sonunda yine odak noktası (kavşak noktası) olarak zihinlerde yer almaya başlamıştır. Fakat burada değişen anlamlar olmuştur. Yapıldığı yıllarda idari alan ile modern hayatın temsili mekanının odak noktası, sıfırdan kurulan devletin ve yeniden oluşturulan başkentin belgesi iken günümüzde araç ve insan trafiğinin yoğun olduğu bir kavşak durumuna gelmiştir.

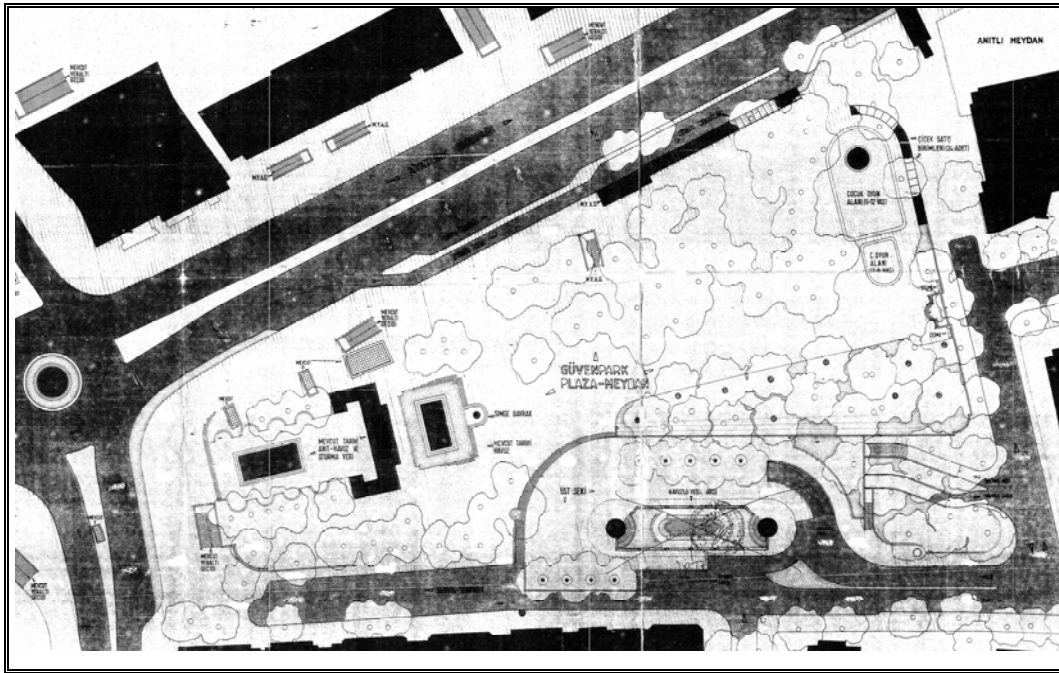
Resim 4.34. Güvenpark şantiye alanı [wowturkey.com, 2011]

Çizelge 4.7. 90lı yıllarda Güvenpark

 <ul style="list-style-type: none"> • Güvenpark ve Kızılay Meydanı 90lı yıllar [wowturkey.com] 	<ul style="list-style-type: none"> • Güvenpark'ın bitmeyen şantiye görünümü • Güvenpark için yeniden bir yer altı otoparkı projesi • Sert zemin miktarında artış • Kızılay Binası yerine yapılacak yapının inşası • Metro giriş/çıkışlarının, havalandırmalarının işgali
 <ul style="list-style-type: none"> • 1990larda Güvenpark 	

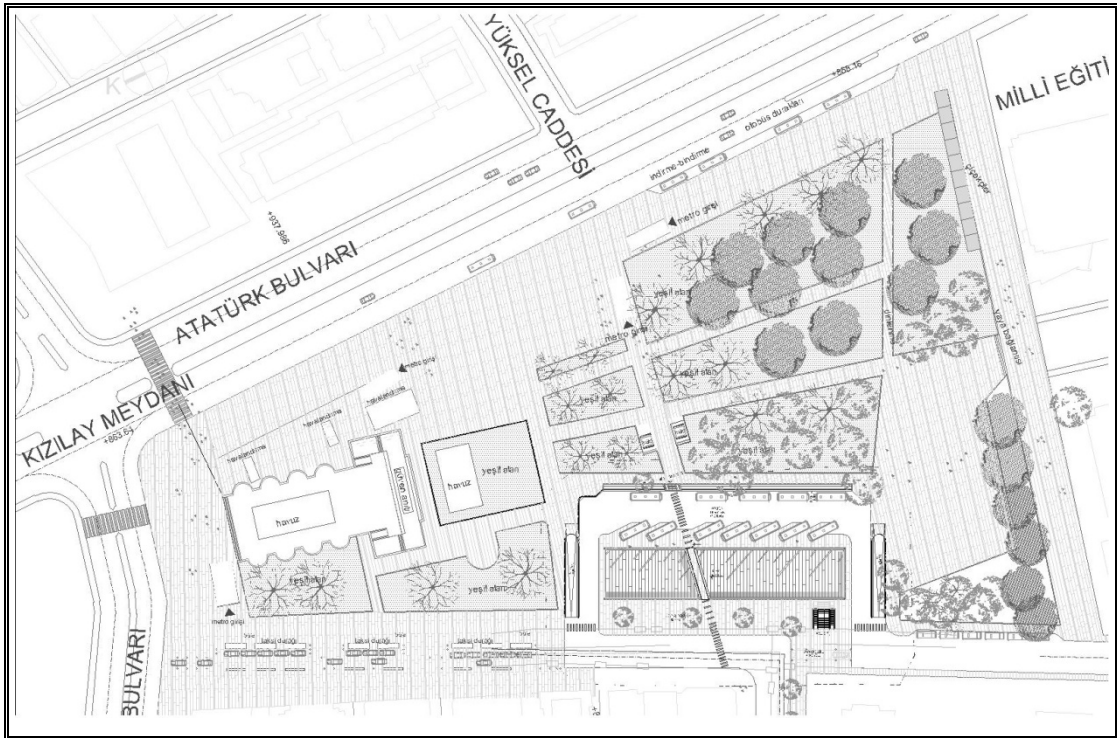
80li yılların son yarısında gündeme gelen ve yoğun bir tepki ile karşılanan, açılan davalar ve toplanan imzalar ile rafa kaldırılan Güvenpark'ı otopark yapma projesi

1997 yılında yine gündeme gelir. Selami Sözer'e hazırlatılan projede anıtın bulunduğu bölüm 1.derece sit alanı olarak, yapıldığı dönemde dikilen ağaçların bulunduğu alan 2.derece sit olarak belirlenirken otobüs ve minibüs terminali olarak kullanılan kısım ise 3.derecede bölge olarak belirlenmiştir. Proje kapsamında Anıt kompleksine ve tarihi özellikli yakın çevresine dokunulmamış özgün biçimde restorasyon göreceği, Anıt çevresinde yer alan bitkilerin bir bölümünün anıt özelliği kazanmasından dolayı korunmasına özen gösterileceği bildirilmiştir. Geriye kalan ve 3.bölge olarak nitelendirilen alanda sit özelliği gösteren bir eleman bulunmadığı için kademesiz olarak kuzey-güney istikametinde plaza-meydan olarak düzenlenmiştir. Yapılan düzenlemeler ile yaya trafiğine kolaylık sağlandığı, herkes tarafından her saatte kullanılabilir şeffaf bir perspektif oluşturulduğu ve Güvenpark'ın çağdaş bir görünüme kavuşturulmaya çalışıldığı rapor içerisinde yer alan tasarım kriterleridir [Sözer, 1997]. Koruma kuruluna sunulan bu projenin 'mevcut otobüs duraklarının kaldırılarak park alanına dahil edilmesi ve parkın bu alanla bütün olarak düşünülmesi suretiyle restorasyon çalışması yapılması' kararına bağlı kalarak düzeltilmesi uygun görülmüştür (Ek-6).

Resim 4.35. Selami Sözer'in Güvenpark Restorasyon Projesi [Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi]

Güvenpark'ı betonlaştırma projeleri belirli sürelerde yine gündeme gelmiştir. 2010 yılında Hilmi Güner'e trafik yoğunluğunu azaltmak ve yayaların daha rahat hareket edebilmesini sağlamak amacıyla 'Güvenpark Yer Altı Dolmuş Durakları ve Çevre Düzenleme Projesi' kapsamında öneri projeler hazırlanmıştır. Projede dolmuş durakları yeraltına alınmış, zemin kot otobüslerin ve yayaların kullanımına ayrılmıştır. Alt kotta ve zemin kotta araçların ve yayaların kullanması için durak alanları planlanmıştır. Proje park alanı dışına da müdahalede bulunmuş, bu alanlarda taksi durakları düzenlenmiş ve büfeler önerilmiştir. Ayrıca park içerisinde de otobüs durağının yakın bir alanında iki adet büfe tasarlanmıştır [Güner, 2010]. Projede var olan yeşil dokunun yok olmasına neden olacak alt kotlarda yapılaşmayı önerilirken zemin kotta da özgün tasarıma yaklaşan herhangi bir yeşil alan düzenlemesine yer verilmemiştir. Anıt'a ve havuzlara herhangi bir müdahale söz konusu olmamakla birlikte var olan sert zemin dokusuna yakın oranda bir sert zemin önerilmiştir.

Resim 4.36. Hilmi Güner'in Güvenpark Yer Altı Dolmuş Durakları ve Çevre Düzenleme Projesi [T.C. Kültür Bakanlığı Arşivi]

Çizelge 4.8. 2000lerde Güvenpark

 <ul style="list-style-type: none"> • Güvenpark, 2000li yıllar [Önen, Vekam Arşivi, 2004] 	<ul style="list-style-type: none"> • Güvenpark için yer altı otoparkı ve restorasyon projesi • Bakımsız, karışık ve geçil alanı haline gelmesi • Eski dönemlerdeki cazibesini yitirmesi • Park olarak değil, durak olarak anılması • Yerel yönetimin belirli aralıklarla yaptığı tacizler • Seyyar satıcıların kalıcı hale gelmesi
 <ul style="list-style-type: none"> • 2000lerde Güvenpark 	

Yerel yönetimlerin şehir dışında tasarladığı dinlenme ve eğlenme parkları halkın gözünde cazip bir konuma getirilmiş, cumhuriyetle özdeşleşmiş mekanların kullanımını en aza indirgenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda da bu mekanların köhneleşme süreci hız kazanmıştır. Kentli bu parkları kullanmamakta ya da transit geçiş alanı olarak kullanmakta bunun sonucunda da bir bellek yitimi söz konusu olmaktadır. Ankara dışından gelenler bir yana Ankaralı olan birçok insan Güvenpark'ın ve Güven Anıtı'nın simgesel özelliklerinden bir haber durumdadır. Park otobüs durağı ya da içinden geçilen bir alan olarak algılanırken Anıt'ın algısı da herhangi bir heykel olmaktan öteye geçemez duruma gelmiştir.

Parkı betonlaştırma projeleri belirli aralıklarda üretilmeye ve şantiye görünümü devamlılığını sürdürmeye devam ederken yerel yönetimin parka yönelik yaptığı tacizlerde devam etmiştir. Güvenpark'ta ramazanda iftar çadırları kurulmakta, halkın ilgisi parka değil çadıra çekilmekte ve parkın algısı bu yolla kırılmakta, herhangi bir yer gibi düşünülmesine zemin hazırlanmaktadır. Çadırın kurulması ile birlikte parkta bir takım satış büfeleri de türemektedir.

Güvenpark yerel yönetim tarafından her türlü etkinliğin düzenlenebileceği boş bir alan olarak algılanmaktadır. Park birçok müdahaleye ve işgale maruz kalmıştır. Bunlardan birkaç tanesini sıralamak gerekirse 2010 yılında 23 Nisan kutlamaları öncesi park alanına şişme goril maketi yerleştirilmiştir. Koyulan devasa ve sevimsiz şişme goril maketi kentli tarafından anlamsız ve çirkin bulunmuş, sosyal medyada ve basında geniş yer almış ve eleştirilmiştir. Buna benzer bir olayda 2012 yılında bir alışveriş festivali kapsamında yapılan etkinlikler süresinde yaşanmıştır. Park alanına dinazor maketleri yerleştirilmiş, etrafları ışıklandırmalar ve birtakım elemanlarla çevrilmiştir. Bunların yerleştirilme amaçları tam olarak bilinmemekle birlikte halkın ilgisini çektiği açıktır. Yerleştirilen maketler etrafına yapılan düzenlemeler ile parkın ilgi çeken yanı olmuş Anıt bunların arasında yitik kalmıştır. Yine aynı festival kapsamında park alanına platform kurmuş, konserler düzenlenmiştir. Anıt'ın tam önüne yerleştirilen platform saygısızca bir duruş sergilemiş, konser izlemek isteyenlerin heykellerin üzerine çıkarak, onların simgesel anlamlarından bir haber şekilde yapılan etkinliğe dahil olmuştur. Bu süreçte parkta hem görsel anlamda bir

kirlilik meydana gelirken zaten mevcutta var olan minibüs ve otobüs duraklarının yarattığı gürültü kirliliğine yenileri eklenmiştir.

Resim 4.37. Güvenpark'ta şişme goril maketi [www.ankaramiz.com, 2013]

Resim 4.38. Güvenpark'ta dinazor maketleri [2012]

Resim 4.39. Güvenpark'ta dinazor maketleri [2012]

Yine 2012 yılında yerel yönetim tarafından koruma kuruluna bir proje daha sunulmuştur. Balgat dolmuşlarının işgal ettiği alanın hemen ilerisinde yaklaşık olarak çevik kuvvet tarafından işgal edilen alanda Londra'da bulunan London Eye benzeri bir dönme dolap yapılması için bir öneri taslağı hazırlanmıştır. Bir turunu bir öğle arasında tamamlaması düşünülen bu kapsül şeklinde oturma alanları içeren alet ile hem kentlinin özellikle de civarlarda çalışan kesimin hem öğle arasını geçirmesi hem de bu sayede Ankara'yı kuşbakışı izleme fırsatı yakalaması amacı ile hazırlanmıştır. Proje kuruldan onay alamadığı için diğer projeler gibi rafa kaldırılmıştır.

Resim 4.40. Yapılması planlanan öneriye ait görseller [T.C. Kültür Bakanlığı Arşivi]

Resim 4.41. Yapılması planlanan öneriye ait kroki [T.C. Kültür Bakanlığı Arşivi]

Erken cumhuriyet döneminde kültürel, sosyal ve ideolojik etki oluşturması için simgesel bir mekan olarak tasarlanan, çeşitli anlamlar yüklenen, devrimin ve yeniliklerin coşkusu kente ve kentliye aksettiren, kentin omurgasını ve beynini oluşturan iki oluşum olan Güvenpark ve Kızılay Meydanı dönemler içerisinde bir çok müdahaleye maruz kalmıştır. Bir başkentin yoktan var edilme öyküsünü barındıran Kızılay Meydanı ve Güvenpark geçmişte ve günümüzde yaşanan dönemin toplumsal, kültürel ve ideolojik yapısını ortaya koyan önemli kent parçalarıdır ve ideolojik bir duruş sergilediklerinden dolayı da dönemler içerisinde değişen ideolojilerin de odağında olmuşlardır. Kızılay artık insan ve taşıt trafiğinin yoğunluğu içerisinde can çekişen bir kavşak görünümündedir. Güvenpark ve Güven Anıtı'nın çevresine yapılan bilinçsiz belki de bilinçli müdahalelerle, reklam panolarıyla, özgününe uygun olmayan gelişigüzel yerleştirilen süs öğeleriyle, özgün yapısına uygun olmayan mekansal düzenlemelerle simgesel önemini ve görsel algı imkanını yitirmiştir. Çevresinde yapılan kat artışları ve çevreyle uyumsuz yapıların sayısının çoğalması ile de Anıt'ın çevreyle olan oransal ilişkisi bozulmuş ve bakımsız bırakılması sebebi ile yapıldığı yıllardaki görkemli etkisini yitirmiş durumdadır.

4.7. Güvenpark'ın ve Güven Anıtı'nın Günümüzde Geldiği Nokta

Güvenpark gündelik yaşantı içerisinde başkentte bulunan ve cumhuriyet döneminden günümüze miras kalan önemli kentsel mekanlardan birisidir. İnsanların gündelik rutinleri içerisinde sıkça uğradığı ya da geçtiği bir geçiş alanı bazen de bir buluşma yeridir. Ankara'ya yeni gelmiş bir kişiye adres tarif ederken ismi sıkça kullanılan kent merkezindeki tek yeşil alandır. 30lu yıllarda cumhuriyetle beraber gelen modernite projesinin kültürel, simgesel ve anısal bir değeri olması sebebi ile Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 13.07.1994 gün ve 3591 sayılı kararı ile I.derece doğal sit alanı olarak tescillenmiş, koruma altına alınmıştır (Ek-7).

Hem bir simge hem de bir rekreasyon alanı olarak tasarlanan, modern yaşantının sahnesi olarak kurgulanan Güvenpark günümüzde yoğun trafik adası durumuna gelmiş, farklı dönemlerde düzenleme amacı ile yapılan müdahaleler sebebiyle geçmişteki işlevini aynı nitelik ve anlamlar ile sürdürmez duruma gelmiştir. Parkın büyük bir kısmı otobüs ve minibüsler tarafından işgal edilmiştir. Yapıldığı yıllarda Güvenpark'ın karşısında yer alan ve ona bir alternatif olan Kızılay Bahçesi de tarihe gömülmüştür. Kızılay Bahçesi'nin ortadan kaldırılması ve Güvenpark'ın bir çok müdahale sonrası tahrip edilmesi ile kentlilerin gezinti yapma ve dinlenme olanağı bulduğu, toplumsal hayata dahil olduğu kentsel yeşil miktarı neredeyse yok seviyesine indirilmiştir [Şenyapılı, 2005]. Güvenpark iktidar kurumları tarafından siyasi rant alanı olarak görülmektedir ve üzerinde çeşitli rant sağlama projeleri tasarlanmaktadır. Halkın tepkisi sonucu sekteye uğrayan bu projeler hala sık sık gündeme gelmektedir. Tekeli Güvenpark ve Vekaletler Mahallesi'nin (Bakanlıklar) durumunu şu şekilde ortaya koymuştur [Tekeli, 2001]:

“Bakanlıklar Sitesi'nin hal, pür melali... Böyle bir şey olamaz! Herkes, her bina sahibi, neyse tüzel kişiliği buna müdahale etmekte ve kendi kararını uygulamakta kendini özgür görüyor. Halbuki Holzmeister'in yaptığı bir anıt var, şimdi bakın orası neresi?... Her binaya parmaklık yapıp, parmaklıkların duvarına amblemlerini koyup sarı yıldız ile boyadılar. Bu nedir? Bu topluma karşı emrivakidir, bu gecekondulaşmadır.”

Yoğun yapılaşmanın ve bir kaosun ortasında kalan Güvenpark tasarlandığı yıllarda kentin omurgası olan aksı karşılayan –aks bir kırılma yaşayıp yerleşkenin doğusundan devam etmekte, aksın izi yerleşkenin simetri ekseninden geçmektedir- bir noktada yer alıyor ve Vekaletler Mahallesi’ni vurguluyordu. Cumhuriyet devriminin yolu olan bu bulvardan yani eski şehir ile yeni şehir arasında bir köprü görevi gören ve geçmiş ile gelecek arasında belleğin kurgulandığı ve vurgulandığı aksenel uzantı olan aksın kalbi durumundadır ve Sıhhiye Meydanı’ndan görülebilecek kadar bir görsel algıya sahiptir. Zaman içerisinde etrafındaki yapılaşmanın çoğalması ve Kızılay’ın transit trafiğe olanak veren düzenlemesi nedeniyle şimdilerde algılanamaz bir duruma gelmiştir. Engin’in anlatımında da bu durum net bir şekilde anlaşılmaktadır [Engin, 2008]:

“...bir taksiye binip Kızılay'a geliyorum. Taksiden Gökdelen'in karşısında iniyor, bir an durup çevreme bakıyorum. Meydan yine her zamanki kalabalığıyla uğulduyor. Eskiden geniş bir alana yayılan Güven Park neredeyse kaybolmuş. Havuzun fiskiyelerinden fışkıran sular olmasa görülmeyecek. Genişleyen bulvar, Metro'ya inen merdivenler ve kentin her yerini bulaşıcı bir hastalık gibi saran büyük, beton binalar arasında kalmış.”

30lu yıllardan 80li yıllara gelindiğinde Güvenpark’ın yapıldığı yıllara ait değerlerinin ve anılarının parkta yer alan yeşille birlikte aşındığını görebilmek mümkündür. Parka yakın geçmişte birçok defa parkın tamamına zarar verecek projeler yaptırılmak istenmiş bunlar yapılan girişimlerle durdurulabilmiştir. Fakat park metro çalışmalarından kurtarılamamış hem girişleri hem de altyapı çalışmaları ve ekipmanları nedeniyle tahrip edilmiştir. Bu çalışmalar sürecinde dikilişleri parkın inşa ediliş tarihine rastlayan anıt değerindeki ağaçlar özel araçlarla sökülmüş, sökenlerin deyimi ile ‘tayinleri çıkarılmıştır.’. Parkın sahip olduğu çevre düzeninin ve ağaçlarının yer değiştirmesi bazılarının da yok olmasıyla birlikte bireysel bellekte yer alan anıların ve tarihsel değerlerin kolektif belleğe aktarılmasının yolu tıkanmıştır [Cengizkan, 2002].

Güvenpark için yapılan rant kavgalarının ve projelerinin ardı arkası kesilmezken, park şu haliyle kendi kaderine terk edilmiştir. Yapıldığı zamanlardaki tarihsel

kurgusu ve mekansal dizilimi dikkate alınmadan gelişigüzel açılan yaya yollarından dolayı kurgulandığı yıllardaki anlamından ve kullanımından uzaklaştırılmıştır. Yayaların karşısına sürekli bir engel olarak çıkan ve parkın bütünlüğünü bozan metro girişleri ve havalandırma bacaları parka silinmez kötü izler bırakmıştır. Parkın peyzajının bozulması ile birlikte bireysel bellekte var olan anıların ve parkın sahip olduğu anlamlarının silinmesi ile karşı karşıya kalmıştır.

Resim 4.42. Güvenpark alanındaki metro giriş/çıkışları

Resim 4.43. Hava bacaları, bozulmuş yer kaplamaları

Cumhuriyet kadrolarının toplumsal etkileşimin merkezi olarak düşündüğü, modern hayat tarzını yaşayacak ve yayacak bireylerin birbirleriyle ve yönetimle etkileşim halinde olması için tasarlanan Güvenpark'ın bir parçası günümüzde otobüs ve minibüslerin işgali altındadır. Bu durum özgün tasarımına aykırı olmakla birlikte, parkın bütünlüğünde de ciddi bozulmalara sebep olmaktadır. Bu yasal olmayan uygulama ile parkın sert zemin miktarı artmış, otobüsler ve minibüslerin ilk ve son

durak yeri olması sebebi ile parka gelen insan sayısında artma ve bir yoğunluk söz konusu olmuştur. Sonuç olarak da çeşitli rekreatif faaliyetlerin yapıldığı bir alan olmaktan çıkmış, işe gidip gelenlerin ve toplu taşıma araçlarını kullananların geçiş alanı olmuştur.

Resim 4.44. Otobüs ve minibüs durakları

Resim 4.45. Güvenpark'ın işgal edilen alanı

30lu yıllarda nezih bir dinlenme-eğlence mekanı olan park şu anda güvenliği olmayan, seyyar satıcıların işgalinde bir alana dönüşmüştür. Ayrıca parkın bazı yerlerine yerleştirilen barakalar ve konteynırlar ise parkın herhangi bir yermiş gibi algılanmasına sebep olmakla birlikte, öneminin ve değerlerinin farkında olunmasına

engel olmaktadır. Belediyeye ait barakalar ve konteynirlara ek olarak polislin işgal ettiği alanda kamu kullanımı sekteye uğratmakta ve kullanım itibari ile parkın yapılma amacından saptırılmaktadır. Çünkü güvenlik güçlerinin bulunduğu alan yaklaşık olarak kurgulandığı yıllardaki ‘Zafer Yolu’ üzerindeki bir alana denk gelmektedir ve bu aksın izinin silinmesinde önemli bir etken olmaktadır. Güvenlik güçlerinin her geçen gün artan setleri ise parkın bireyler tarafından kullanılmasına engel olmakta ve parkın unutulmasına, köhneleşmesine sebebiyet vermektedir. Parkın bakanlıklara bakan kısmında yine bir yaya yolu üzerinde bir işgalde çiçekçiler tarafından yapılmıştır. Gecekondu benzeri dükkanlar ve çiçeklerin pislikleri ile park alanında hoş olmayan bir görüntü oluşmaktadır.

Resim 4.46. Güvenpark’ın çevresinde konumlanmış seyyar satıcılar

Resim 4.47. Park içerisinde barakalar

Resim 4.48. Güvenpark'ın çiçekçileri

Resim 4.49. Güvenpark'ı mesken edinmiş güvenlik güçleri

Resim 4.50. Özgün tasarımına aykırı olan havuz, baraka ve kentsel mobilya

Resim 4.51. Güvenpark'ta sürekli olarak bulunan emniyete ait araçlar

Resim 4.52. Olaylardan dolayı halkı engelleme amaçlı koyulan bariyerler

Cumhuriyet Türkiye'si için simgesel önem taşıyan ve cumhuriyetin sessiz tanığı olan Anıt'ın yapılmasına büyük bir itina gösterilmiş ve özel anlamlar yüklenmiştir. Devlet eli ile yaptırılan, tasarımı ve uygulaması bizzat Atatürk tarafından takip edilen Güven Anıtı günümüzde bakımsız bir halde yıpranmaya ve bozulmaya maruz bırakılmıştır. Anıt'ın kaidesinde bozulmalar meydana gelmiş, buna ek olarak insanlar tarafından da

tahrip edilmiş, üzerine yazılar yazılmıştır. Yetkililer ise bunu temizlemek yerine üzerini boyamakla yetinmişlerdir. Anıt'ın heykelleri ise kuş pislikleri içince kendi halinde bozulmaya terk edilmiştir.

Resim 4.53. Anıt'ın, kaidesinin ve çevresinin bugünkü durumu

Sıralanan tüm bu gözlem ve saptamalar parkın ne durumda olduğunu gösterir niteliktedir. Güvenlik Anıtı, sadece kurucu kadrosunun benimsediği ideallerin fiziksel ifadesi ya da heykeltıraş Hanak'ın en büyük eseri değildir. Anıt kentin yoktan var edilme sürecinin belgelerinden birisi olarak yeniden kazanılmak amacıyla uğruna mücadele edilmesi gereken simgelerden birisidir. Bu simgenin belleklerde bıraktığı iz değil bırakması gereken iz için gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir [Ertuna, 2005].

Eğer Güvenpark için bir iyileştirme, bir restorasyon çalışması yapılacaksa bu çalışma mutlaka mevcut otobüs-minibüs duraklarını da kapsayacak biçimde, özgün tasarım ilkelerine sadık kalınarak bütünüyle yeşil alan ve yaya kullanımına yönelik olarak yeniden düzenlenecek biçimde olmalıdır.

Resim 4.54. Güvenpark'ın genel görünümü

Resim 4.55. Güvenpark'ın uydu görüntüsü

5. SONUÇ

Yeni bir ulus-devletin kurulduğu, rejim doğrultusunda yeni bir ideolojinin benimsendiği ve ideolojiye uygun bir ulus inşasının hem söylemsel hem de fiziksel olarak gerçekleştirildiği bir dönem olan Erken Cumhuriyet Dönemi, Cumhuriyet Türkiye'si tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Ulus-devletin kurulması ve modernleşme Atatürk'ün ve Cumhuriyet'in kurucularının benimsediği ideolojinin ve misyonun iki temel yapıtaşını oluşturmaktadır. Bu hedeflerini gerçekleştirebilmek için öncelikle yeni rejime ve devlet yapısına uygun fiziksel çevre oluşturulması girişimleri başlamıştır. İdeallere uygun fiziksel çevrenin oluşturulmasındaki anahtar sözcük ise planlı imar olmuştur. Fiziksel çevrenin oluşturulmasında mekanlara dönemin ideolojisini ve ideallerini vurgulayan anlamlar yüklenmiş, bunlar simgeler ve semboller aracılığıyla vurgulanmıştır. Oluşturulan bu fiziksel çevrede çağın gereklerine uygun yeni ve modern bir yaşantının kurgulanması ve bu modern yaşamın aktörleri olacak bireylerin sosyal pratikleriyle birlikte mekansal düzenlemelerin hedeflenen anlamını bulması sağlanmıştır. Yaşanılan bu süreçlerin odak noktası tüm bu mekansal pratiklerin oluşturulmasına imkan verecek ve gerekli ortamı hazırlayacak kent olmuştur. Bu bağlamda yeni ulus-devletin modern başkenti ve diğer Anadolu kentlerinin öncüsü ve örneği olma rolündeki Ankara mekansal ve toplumsal değişimin gerçekleştirilebilmesine imkan vermiş, modernleşmenin sahnesi olmuştur.

Yapılan bu çalışma kapsamında Vekaletler Mahallesi (bugünkü adıyla Bakanlıklar) kurgusu üzerinden Güvenpark ve Güven Anıtı incelenmiş, bu mekanlar üzerinden bir dönem okuması yapılmıştır. Kamusal bir alan ve modernleşmenin sahnesi olma konusunda döneminin en önemli mekanlarından olan Güvenpark ideoloji, gündelik yaşam, modernleşmenin temsili olması bağlamında ele alınmıştır. İdeolojinin gündelik yaşam pratiklerini dönüştürmekteki rolü ve bunun mekansal pratikler yoluyla gerçekleştirilmesi çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmuştur. İdeolojinin kentsel mekana yansması ve bunun mekan kurgusunu etkileyip ideolojinin temsil edilmesi çalışma alanının incelenmesine kuramsal altlık olmuştur. Planlı bir kentsel kamusal alan olan Vekaletler Mahallesi'nin başlangıç noktası aynı

zamanda vurgulayıcısı olan Güvenpark'ın mekansal ve sosyal olarak modern kent yaşamını hazırlaması, kentsel hafızadaki yerinin mekansal pratikler aracılığı ile oluşması ve temsili bir mekana dönüşmesi anlatılmaktadır.

Güvenpark planlı imar çalışmalarının ve simgesel anlamlar yüklenen mekanların oluşturulması bağlamında kurgulanmış, toplumsal yaşantının değişmesinde ve hedeflenen modern yaşantının oluşmasında etkin bir rol üstlenmiştir. Karşısında yer alan ve tüm kentlinin kullanıma açık kamusal bir alan olan Kızılay Bahçesi ile birbirlerine alternatif açık yeşil alanlar olmuşlardır. Bu bağlamda Güvenpark kente fiziksel anlamda değer katarken aynı zamanda modernleşmenin ve cumhuriyet ideolojisinin bireylere aktarılmasında önemli bir kamusal alan olmuştur. Taşındığı simgesel anlamlarla birlikte, yeri ve mekansal yapısı itibari ile ideolojik bir duruş sergileyen Güvenpark değişen iktidar ile değişen ideolojilerin etkisi altında sürekli dönüşmüş ve başka anlamlar kazanmıştır.

İdeolojiler kalıcı olabilmek amacıyla kendi mekanlarını oluşturmakta ya da var olan mekanları dönüştürmektedirler. Bu bağlamda bireylerin etkileşim halinde oldukları mekanlar olması açısından kentsel kamusal mekanlara yeni anlamlar yüklenmiş ve ideolojinin temsili açısından bir araç olarak görülmüştür. Bu tür kamusal alanlar her dönem her iktidarın ilgisini çeken, halka vermek istedikleri mesajı ileten alanlar olmuşlardır. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yeni idare şeklinin temsil edildiği ve modern yaşantının sahnelendiği bir alan olarak kurgulanan Güvenpark içerisinde gerçekleşecek mekansal pratikler ile bireylerin zihinlerinde anılar ve mekana ait anlamlar oluşturulması hedeflenmiştir. Dönemler içerisinde özellikle günümüzde yapılan müdahaleler parkın içerisinde oluşacak mekansal ve sosyal pratiklerin dolayısıyla parkın anlamının değişmesine neden olmuştur. Her gelen ideoloji kendi ideolojisini baskın kılabilmek için mekana müdahalede bulunmuş geçmişteki anlamını örtmeye çalışmıştır. Bu durum Çağlar'ın deyimi ile "perdeleme" yapılması durumudur. Bu perdeleme bireylerin zihinlerine, anılarına ve mekanın anlamına yönelik olmaktadır. Böylelikle bireylerin zihinlerinde ve anılarında süreklilik içeren anlamlar kesilmiş, perdelenmiş yani örtülmüş, dolayısıyla bir unutma süreci başlatılmış olmaktadır [Nur Çağlar, kişisel görüşme, 26 Temmuz 2013].

Lefebvre dünyayı değiştirmek için mekanı değiştirmek gerektiğini söylemiş ve düşüncelerin mekana damgasını vuramıyorsa soyut olarak kalacağını ve yok olacağını vurgulamıştır. Bu bağlamda insanların mekanları deneyimlemesi ve mekana aktarılan anlamları zihinsel süreçlerden sonra imgeye dönüştürebilmesi için toplumsal pratiklere ihtiyaç duyulmaktadır. Bahsedilen perdeleme işlemleri de toplumsal pratiklerin değiştirilmesi olarak düşünülebilir. Bir mekan için kurgulanan anlamların değiştirilmesi ya da bu anlamların bilincine varılmasını engellemek için bu pratiklerin değiştirilmesi ya da bir şekilde perdelenmesi gerekmektedir. Günümüzde farklı bir ideolojiyle yerel yönetimin Güvenpark alanında yaptığı uygulamalar yeni mekansal ve sosyal pratikleri oluşturmaktadır. Park alanında yer alan metro çalışmaları, dolmuş durakları, satış büfeleri vs gibi bir takım özgün peyzajı bozan müdahaleler ve parkın içerisine yerleştirilen özgün tasarımı ile bağdaşmayan öğeler ile bir perdeleme işlemleri gerçekleştirmektedir. Yapılan bu müdahaleler ile parkın geçmişte sahip olduğu değerlerin, simgesel anlamların ve mekansal temsiliyetin bireyler tarafından hatırlanması ve gelecek nesillere aktarılması önlenmekte ve kentsel belleğin izleri silinmektedir.

Toplumların sosyal ve kültürel yapısı hatta ideolojisi aynı dönem içerisinde üretilen mimari yapılar, oluşturulan kentsel mekan organizasyonu ve kurgusu, kentsel mekanlara yüklenen anlamlar vasıtasıyla değifre edilebilmektedir. Cumhuriyet dönemi içerisinde yönetici kadro çok yönlü olarak gerçekleştirilmesi hedeflenen modernleşme projesi bağlamında toplumsal bilincin yeniden üretilmesine olanak verecek mekansal düzenlemelere büyük önem vermiştir. Temsili bir kamusal yaşamın kurgulanacağı ve modern yaşamın getirdiği gündelik yaşam pratiklerinin oluşacağı ve geliēeceği yer olarak tasarlanan Güvenpark'ta merkezi yönetim eli ile yeni başkentin kamusal yaşamı kurgulanmaya ve elitist bir kültür ortamı oluşturulmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda bu alanların düzenlenmesine ve kullanımına itina gösterilmiştir. Fakat dönemler içerisinde gelişen farklı ideolojiler farklı amaçlarla, yeni değerler, geçici düzenlemeler ve müdahaleler ile parkın fiziksel yapısını, yapıldığı yıllardaki anlamını ve simgesel değerini bozmaktadır. Her gelen yönetim parka kendi damgasını vurmak ve orada meydana gelen yaşantıyı değiştirmek istemektedir. Günümüze kadar olan süreçte yerel yönetimler eli ile yapılan bir takım

uygulamalar (Kızılay'ın ticaret merkezi olması, imar uygulamaları, otobüs-dolmuş durakları, restorasyon projeleri, festival ve etkinlikler vs.) parkın anlamında dönüşümüne yol açmakta ve olması istenen yaşam tarzının sürekliliğinde kesintiye sebep olmaktadır. Park alanına yapılan bu müdahaleler cumhuriyetin ilk yıllarında yönetici kadronun oluşturmaya çalıştığı elitist kültürün yerini popüler kültürün almasına zemin hazırlamaktadır. Zaman içerisinde fiziksel ve anlamsal değerleri silecek ya da perdeleyecek bir takım uygulamalar sonucunda değişen kullanıcı kitlesi ise bu yeni kültürün yerleşip yaygınlaşmasında etkin bir rol oynamaktadır.

Güvenpark'ın fiziksel ve anlamsal kurgusunun bozulmasındaki diğer bir etken ise yapıldığı yıllarda Güven Anıtı ile başlayıp Vilayetler Meydanı ile Meclis'e kadar devam eden ve bireylerin dolaşmasına izin veren, cumhuriyetin kurumlarının ve tarihinin yaşanabilmesine olanak sağlayan 'Zafer Yolu'nun kesintiye uğratılması hatta aslına uygun olmayan peyzaj düzenlemeleri ile izinin sürdürülememesidir. Günümüzde bu yaya aksı önce İnönü Bulvarı'nın açılmasıyla daha sonrada kamu kuruluşlarının yayaların kullanımını engelleyen düzenlemeleri ve yaya yolunu otopark olarak kullanması ile kesintiye uğramıştır. Park içerisinde gelişigüzel yapılan peyzaj düzenlemeleri, park alanında meydana gelen plansız ve izinsiz uygulamalar ve işgaller bu aksın izinde tahribatlara neden olmuştur. İzlerin silinmesi ile kentsel bellekte var olan mekansal anlamın sürekliliği de kesilmekte ve silinmeye başlamaktadır.

Yerel yönetimlerin özellikle son dönemlerde imza attığı birçok proje kent içerisinde bulunan ve cumhuriyetin sessiz tanıkları olan kent parklarının zaten başlamış olan kontrolsüz işgal ve eskime sürecini bir adım ileriye götürmüştür. Kentin yeni gelişen bölgelerinde bireylere dinlenme ve eğlence olanağı sunan parklar ve mekanlar kullanıcılara geleneksel mesire düzeninde bir peyzaj sunarken, kent içerisinde konumlanan ve cumhuriyet ideolojisi ile özdeşleşmiş modern başkent ilk kamusal parklarının rekreasyon anlamında kullanımının en aza indirgenmesine sebep olmuştur. Popüler kültürün sahnesi durumuna getirilen Güvenpark artık bireylerin dinlenmek ve eğlenmek için kullanıldığı, toplumsal etkileşimin sağlandığı ve modern yaşantının sahnelendiği kentsel kamusal alan olmaktan çıkmış içinden geçilen bir

alan durumuna gelmiştir. Bu durum kentsel belleğin sürekliliğini kesintiye uğramasına, zihinsel harita oluşumuna imkan veren imgelerin silinmesine ve parkın anlamının yitirilmesine neden olmaktadır. Fakat tüm bu olumsuzluklara rağmen hala parkın anlamının ve kurgulandığı yıllardaki mekansal değerinin farkında olan bireyler bulunmakta, parka yapılacak özgün tasarımına uygun olmayan müdahaleler karşısında tepkilerini göstermekte ve bunun uygulanmasına engel olmaya çalışmaktadır. Bugün iktidardaki ideolojinin popülist yaklaşımlarına rağmen park zaman zaman iktidar karşıtı gösterilerin de mekanı olarak kullanılmaktadır. Güvenpark ve Kızılay'ın 60larda başlayan siyasal mücadelenin kentsel sahnesi olma durumu günümüzde de devam etmektedir.

Kızılay'ın iş merkezi olması kararı ile başlayan kentsel dönüşüm parkın mekansal ve anlamsal bozulma sürecini başlatmıştır. Bu süreç parkın çevresinde yükselen çok katlı yapılarla devam etmiş, işgaller ve çeşitli rant sağlama eylemleri ile süreç hız kazanmıştır. Bu süreç parkın kimliğinin kaybolmasına ve bu alanda oluşturulmaya çalışılan kamusal belleğin silinmesine neden olmaktadır. Güvenpark artık park olarak, Güven Anıt'ı kentsel işaret (landmark) olarak ve Kızılay artık meydan olarak algılanmaktan ve anılmaktan çok uzaktadırlar. Bu bölgeler artık insanların işine gidip gelirken kullandıkları bir durak, trafiğin aktığı bir kavşak ve gündelik hayatın hızı ve temposu içerisinde gidip gelen insanları kullandığı bir geçiş alanına dönüşmüştür. Zaman içerisinde bu parka alternatif olarak yapılan parklar ve buranın park olarak kullanımının engellenmesi, temsil ettiği simgesel değerlerin silinmesi, özgün peyzajının yok edilmesi ve taşıdığı anlamının ve misyonun perdelenmesi bölgenin niteliğini kaybetmesinde önemli bir etkidir. Cumhuriyet tarihine tanıklık etmiş kentsel mekanların anlamlarını ve değerlerini kaybetmesi başkentin tarihinin yok olmasına neden olmaktadır.

KAYNAKLAR

- Adam, M., “Ankara’da Kentsel Yaşam”, *Mimarlık*, 2-3: 28-30 (1985).
- Ahmad, F., “Modern Türkiye’nin Oluşumu”, *Kaynak Yayınları*, İstanbul, 73,79 (2007).
- Althusser, L., “İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları”, Çev. Alp Tümertekin, *İthaki Yayınları*, İstanbul, 75-117, 169 (2003).
- Atay, F. R., “Ankara Sokaklarında”, 21 Mayıs, *Ulus*, 1 (1935).
- Avar, A. A., “Lefebvre’nin -Algılanan, Tasarlanan, Yaşanan Mekan- Diyalektiği”, *Dosya 17*, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 7-16 (2009).
- Aydın, S., Emiroğlu, K., Türkoğlu, Ö., Özsoy, E., D., “Küçük Asya’nın Bin Yüzü: Ankara ”, *Dost Kitapevi Yayınları*, Ankara, 379, 383, 404, 409-411, 413, 438, 545, 546, 592 (2005).
- Aygen, S., “Güvenpark Yeraltı Çarşısı ve Otoparkı Proje Açıklama Raporu”, *Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi*, Ankara (1990).
- Aytaç, Ö., “Kent Mekanlarının Sosyo-Kültürel Coğrafyası”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2): 199-226 (2007).
- Bademli, R., “1920-40 Döneminde Eski Ankara’nın Yazgısını Etkileyen Tutumlar”, *Mimarlık*, 2-3: 10-15 (1985).
- Balamir, A., “Clemens Holzmeister, Çağın Dönümünde Bir Mimar”, Ed: A. Balamir, *Boyut Yayın Grubu*, İstanbul, 288, 289 (2010).
- Barrett, M., “Marx’tan Foucault’ya İdeoloji”, Çev. A. Fethi, *Doruk Yayıncılık*, İstanbul, 16, 80, 190 (2004).
- Batuman, B., “Mekan, Kimlik ve Sosyal Çatışma: Cumhuriyet’in Kamusal Mekanı Olarak Kızılay Meydanı”, Ankara’nın Kamusal Yüzleri, Ed: G. A. Sargın, *İletişim Yayıncılık*, İstanbul, 41-76 (2002).
- Batuman, B., “Kimlik, Anıtsallık, Güven(lik); Güven Anıtı Üzerine Bir Okuma”, *Arredamento Mimarlık*, 11: 58-61 (2002a).
- Batur, A., “Cumhuriyet Döneminde Türk Mimarlığı”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, *İletişim Yayınları*, İstanbul, 5: 1380-1388 (1983).
- Batur, A., “1925-1950 Döneminde Türkiye Mimarlığı”, 75 yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Ed: Y. Sey, *Tarih Vakfı Yayınları*, İstanbul, 209-234 (1998).

Belge, M., “Türkiye’de Günlük Hayat”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, *İletişim Yayınları*, İstanbul, 3-4: 836-876 (1983).

Berman, M., “Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor”, Çev: Ü, Altuğ, B. Peker, *İletişim Yayınları*, İstanbul, 27-29 (2005).

Bilgen, H., “Ankara’da Günlük Yaşam 1928-38”, *Mimarlık*, 2-3: 17-21 (1985).

Bilsel, G., “Ankara’nın Öncü Rolü, Başkentlik Kimliği ve Kızılay Özel İlgi Odağı”, Ankara Sempozyumu Bildiriler Kitabı, *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayınları*, Ankara, 3-10 (1997).

Bozdoğan, S., “Modernizm ve Ulusun İnşası”, *Metis Yayınları*, İstanbul, 17, 18, 34, 76, 83, 306 (2002).

Bozdoğan, S., “Türk Mimari Kültüründe Modernizm: Genel Bir Bakış”, Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik, Ed: S. Bozdoğan, R. Kasaba, Çev: N. Elhüseyni, *Tarih Vakfı Yurt Yayınları*, İstanbul, 121-135 (1998).

Burhan Arif, “Ankara’nın İmarı Projesi”, *Mimar (Arkitekt)*, 02 (26): 48-49 (1933).

Cangır, A., “Cumhuriyetin Başkenti”, *Ankara Üniversitesi Yayınevi*, Ankara (2008).

Cantek, F. Ş., “‘Yaban’lar ve Yerliler; Başkent Olma Sürecinde Ankara ”, *İletişim Yayınları*, İstanbul, 13-22, 122-123, 289-290 (2003).

Cengizkan, A., “Modernin Saati”, *Mimarlar Derneği & Boyut Yayın Grubu*, Ankara, 50-54, 94, 241, 242 (2002).

Cengizkan, A., “Ankara’nın İlk Planı: 1924-25 Lörcher Planı”, *Ankara Enstitüsü Vakfı & Arkadaş Yayıncılık*, Ankara, 43, 75, 87 (2004).

Cengizkan, A., “1957 Yücel-Uybadin İmar Planı ve Ankara Şehir Mimarisi”, Cumhuriyetin Ankara’sı, Ed: T. Şenyapılı, *ODTÜ Yayıncılık*, Ankara, 24-59 (2005).

Cengizkan, A., “Türkiye İçin Modern ve Planlı Bir Başkent Kurmak: Ankara 1920-1950”, Bir Başkent’in Oluşumu: Avusturyalı, Alman ve İsviçreli Mimarların Ankara’daki İzleri, Ed: T. Lier, *Goethe Institut*, Ankara, 24-41, (2011).

Certau, M., “The Practice of Everyday Life”, *California University Press*, Berkeley, xi (1988).

Çağlar, N., Uludağ, Z., Aksu, A., “Hürriyet Meydanı: Bir Kentsel Mekanın Yenilik ve Dönüşüm Öyküsü”, *Gazi Üniversitesi Müh. Mim. Fak. Dergisi*, 21(1): 177-182 (2006).

Çil, E., “Bir Kent Okuma Aracı Olarak Mekan Dizim Analizinin Kuramsal ve Yöntemsel Tartışması”, *Megaron*, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 1(4): 218-233 (2006).

Demir, E., “Kamusal Alan ve İmge: Gençlik Parkının Değişen Anlamı”, *Toplum ve Bilim*, 94: 109-142 (2002).

Durukan, A., “Cumhuriyetin Çağdaşlaşma Düşüncesinin Yaşama ve Mekana Yansımaları: Halkevi Binaları Örneği”, Doktora Tezi, *İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 8 (2006).

Eagleton, T., “İdeoloji”, Çev. M. Özcan, *Ayrıntı Yayınları*, İstanbul, 17-23, 41, 304-306 (1996).

Engin, G., “Sancılı Kent Ankara”, *Heyamola Yayınları*, İstanbul, 283 (2008).

Erim, A., “Güvenpark Güncesi”, *Planlama Dergisi*, TMMOB Şehir Plancıları Odası, 88/1: 10-12 (1988).

Erkmen, A., “Osmanlı Türkiye’si ile Cumhuriyet Türkiye’si’nin Anı(t)ları: Timsal ve Temsil Üzerine Notlar”, Cumhuriyetin Zamanları Mekanları İnsanları, Der: E. A. Ergut&B. İmamoglu, *Dipnot Yayınları*, Ankara, 31-52 (2010).

Ertuna, C., “Kızılay’ın Modernleşme Sahnesinde Taşralaşmanın Sahnesine Dönüşüm Sürecinde Güvenpark ve Güvenlik Anıtı”, *Planlama Dergisi*, TMMOB Şehir Plancıları Odası, 4: 6-15 (2005).

Fırat, A. S., “‘Ankara Kimliği’ ve ‘Ankaralılık Bilinci’ne İlişkin Bir Değerlendirme”, Ankara’da Kentleşme ve Yerel Yönetimler Sempozyumu Bildiriler Kitabı (22-23 Haziran 2001), *TMMOB Makine Mühendisleri Odası Yayını*, Ankara, 13-23, (2001).

Foucault, M., “Bilginin Arkeolojisi”, Çev. V. Urhan, *Birey Yayıncılık*, İstanbul, 234-238 (1999).

Geuss, R. “Eleştirel Teori: Habermas ve Frankurt Okulu”, Çev: F. Keskin, *Ayrıntı Yayınları*, İstanbul, 13-43, (2002).

Gottdiener, M., “Mekan Kuramı Üzerine Tartışma: Kentsel Praksise Doğru”, Çev: Ç. Keskinok, *Praksis(2)*, 248-269 (2001).

Günay, B., “Ankara Çekirdek Alanının Oluşumu ve 1990 Nazım Planı Hakkında Bir Değerlendirme”, Cumhuriyetin Ankara’sı, Ed: T. Şenyapılı, *ODTÜ Yayıncılık*, Ankara, 60-118 (2005).

Güner, H., “Güvenpark Yeraltı Dolmuş Durakları ve Çevre Düzenlemesi Proje Açıklama Raporu”, *T.C. Kültür Bakanlığı Arşivi*, Ankara (2010).

Gür, B. F., “Arşiv(sel) Mekan: Sultanahmet Meydanı ve Yakın Çevresi”, Cumhuriyetin Zamanları Mekanları İnsanları, Der: E. A. Ergüt&B. İmamoğlu, *Dipnot Yayınları*, Ankara, 69-80 (2010).

Gurallar, N., “Başkentin Kalbini Tasarlamak: Ankara Bakanlıklar Üçgeninin Şekillenışı”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, İstanbul, 187:66-72 (2009).

Harvey, D., “Postmodernliğin Durumu”, Çev. S. Savran, *Metis Yayınları*, İstanbul, 25, 85, 286 (1997).

Harvey, D., ”Sosyal Adalet ve Şehir”, Çev. M. Moralı, *Metis Yayınları*, İstanbul, 19, 32-40, 276 (2003).

Hasol, D., “Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü”, *Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları*, İstanbul, 313 (2002).

Işık, O., “Değişen Toplum / Mekan Kavrayışları: Mekanın Politikleşmesi, Politikanın Mekansallaşması”, *Toplum ve Bilim*, 64: 7-38 (1994).

İnceoğlu, A., “Totaliter Mimarlık ve Mekan”, İdeoloji, Erk ve Mimarlık Sempozyum Kitabı, *Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları*, İzmir, 152-161, (1996).

Jameson, F., “Mekan Politik midir?”, Any Seçmeler, Der: H. Pamir, *Mimarlar Derneği Yayınları 3*, 108-121 (2009).

Keskinok, Ç., “Güvenpark ve Güven Anıtı Üzerine Gözlemler”, *Mimarlık*, 284: 39-40 (1998).

Kılınç, K., “Öncü Halk Sağlığı Projelerinin Kamusal Mekanı Olarak Sıhhiye”, Ankara'nın Kamusal Yüzleri, Ed: G. A. Sargın, *İletişim Yayınları*, İstanbul, 119-156 (2002).

Korkmaz, N., “Ankara'nın Mekansal ve Sosyo-Kültürel Dönüşümü”, Dosya: Şehir, *Bibliothec Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (Bahar) 7: 30-35 (2009).

Laclau, E. “İdeoloji ve Politika”, Çev: H. Sarıca, *Belge Yayınları*, İstanbul, 73 (1998).

Lefebvre, H., “The Production of Space”, Çev: D. Nicholson-Smith, *Blackwell Publishers*, Oxford and Cambridge, 33-50, 129, 340 (1991).

Lefebvre, H., “Modern Dünyada Gündelik Hayat”, Çev. I. Gürbüz, *Metis Yayınları*, İstanbul, 14, 24-39, 50 (1998).

Lynch, K., “The Image of The City”, *The MIT Press*, Cambridge, 15-66 (1960).

- Lynch, K., “Kent İmgesi”, Çev. İ. Başaran, *Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, İstanbul, 1-7 (2010).
- Mardin, Ş., “İdeoloji”, *İletişim Yayınları*, İstanbul, 13-20, 92, 127-135 (1997).
- Nasır, A., “Ankara’nın İmarı ve Almanca Konuşulan Ülkelerden Gelen Mimarlar (1927-1938)”, *Arredamento Dekorasyon*, 07-08:73-77 (1997).
- Önen, B. Z., “80 Yılda Devr-i Türkiye 80 Kare Ankara”, Ed: B.Z. Önen, Vehbi Koç Vakfı, VEKAM 2004, *MAS Matbaacılık A.Ş.*, İstanbul (2004).
- Öymen, A., “Bir Dönem Bir Çocuk”, *Doğan Kitap Yayıncılık*, İstanbul, 76, 77 (2003).
- Sargın, G. A., “Kamu, Kent ve Polytika”, Ankara’nın Kamusal Yüzleri, Ed: G. A. Sargın, *İletişim Yayınları*, İstanbul, 9-40 (2002).
- Sargın, G. A., “Ulusalçılık: Söylencesel ve İdeolojik Bir Araçsallaştırma”, *Toplumsal Tarih Dergisi*, 189: 83-91 (2009).
- Sargın, G. A., “Kentın Kamusal Kimliğinin Çatılanmasında İdeoloji ve İdeolojik Çatışma”, *Dosya 10.1*, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 64-70 (2009a).
- Sarioğlu, M., “Ankara: Bir Modernleşme Öyküsü (1919-1945)”, *T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları*, Ankara, 31 (2001).
- Sözer, S., “Güvenpark Restorasyon Projesi Açıklama Raporu”, *Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi*, Ankara (1997).
- Şenyapılı, Ö., “Gençlik Yıllarımın (ve öncesinin) Ankarasında Eğlenme-Dinlenme Mekanları”, Cumhuriyetin Ankara’sı, Ed: T. Şenyapılı, *ODTÜ Yayıncılık*, Ankara, 366-356 (2005).
- Şimşir, B. N., “Ankara...Ankara: Bir Başkentın Doğuşu”, *Bilgi Yayınevi*, Ankara, 361, 378, 386, 410 (2006).
- Tankut, G., “Jansen Planı Uygulama Sorunları ve Cumhuriyet Demokrasisinin Kent Planına Yaklaşımı”, Tarih İçinde Ankara, Eylül 1981 Seminer Bildirileri Kitabı, Der: E. Yavuz, Ü. N. Uğurel, *ODTÜ Yayınları*, Ankara, 303-319 (1984).
- Tankut, G., “Bir Başkentın İmarı: (1929-1939)”, *Anahtar Kitaplar Yayınevi*, İstanbul, 15, 21-31, 136 (1993).
- Tankut, G., “Ankara’nın Planlı İmarı ve Şehir Mimarisi”, *Mimarlık*, 284: 20-21 (1998).

Tanyeli, U. “Türk Modernleşmesinin Kentsel Sahnesini Yeniden Düşünmek”, *Arredamento Dekorasyon*, 81,82 (1997).

Tanyeli, U., “Erken Cumhuriyet’te Mimarlık ve “Modernite Projesi” veya Türkler ile Yabancılar”, *Sanat Dünyamız*, YKY, 89: 159-167 (2003).

Tekeli, İ., “Türkiye’de 1923 – 1950 Dönemi Mimarlığının Toplumsal Siyasal Bağlamı”, Bir Başkent’in Oluşumu Ankara, *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Yayınları*, Ankara, 19-22 (1994).

Tekeli, İ., “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması”, 75 yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Ed: Y. Sey, *Tarih Vakfı Yayınları*, İstanbul, 1-24 (1998).

Tekeli, İ., “Bir Modernleşme Projesi Olarak Türkiye’de Kent Planlaması”, Türkiye’de Modernleşme ve Ulusal Kimlik, Ed: S. Bozdoğan, E. Kasaba, Çev: N. Elhüseyni, *Tarih Vakfı Yurt Yayınları*, İstanbul, 136-152 (1998a).

Tekeli, İ., “Kızılay’ın Tarihsel Gelişiminde Yeni Bir Evre Kurulabilir Mi?”, *Bülten* 85, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 45-47 (2001).

Tekeli, İ., “Almanca Konuşan Plancı ve Mimarların Erken Cumhuriyet Dönemi Ankara’sının Planlaması ve Konut Sorununun Çözümüne Katkıları Üzerine”, Bir Başkent’in Oluşumu: Avusturyalı, Alman ve İsviçreli Mimarların Ankara’daki İzleri, Ed: T. Lier, *Goethe Institut*, Ankara, 54-65, (2011).

Turan, G., “Erken Cumhuriyet Döneminde Değişen Gündelik Yaşam ve Tasarım”, Tarihte Gündelik Yaşam ve Tasarım-Sunumlar 2, *4T Türkiye Tasarım Tarihi Topluluğu*, İzmir, 36-75 (2007).

Uludağ, Z., “Cumhuriyet Döneminde Rekreasyon ve Gençlik Parkı Örneği”, 75 yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Ed: Y. Sey, *Tarih Vakfı Yayınları*, İstanbul, 65-74 (1998).

Uludağ, Z., “Modern Başkentlerin Ortak Misyonu: Sıfırdan Başlamak ve Modern Ulusun Sahnesi Olmak”, *Mimarlık*, 350: 24-28 (2009).

Uludağ, Z., “Mimarlık Tarih Yazımına Eleştirek Bakış: Cumhuriyetin Modern Kent Peyzajını Okumak”, Cumhuriyetin Zamanları Mekanları İnsanları, Der: E. A. Ergüt&B. İmamoğlu, *Dipnot Yayınları*, Ankara, 153-167 (2010).

Ural, S., “Türkiye’nin Sosyal Ekonomisi ve Mimarlık: 1923-1960”, *Mimarlık*, 1-2/Ocak-Şubat: 5-51 (1974).

Yalım, İ., “Toplumsal Belleğin Ulus Meydanı Üzerinden Kurgulanma Çabası”, Ankara’nın Kamusal Yüzleri, Ed: G. A. Sargın, *İletişim Yayınları*, İstanbul, 157-214 (2002).

Yeşilkaya, N. G., “Halkevleri: İdeoloji ve Mimarlık”, *İletişim Yayınları*, İstanbul, 14-29 (1999).

Yeşilkaya, N. G., “Temsil ve Mekan: Ankara Bakanlıklar Bölgesinde Gelişim ve Değişim”, *BAP Projesi Kesin Rapor*, Gazi Üniversitesi, Ankara (2008).

Yırtıcı, H., “Rant Ediminde Kent Toprağı”, *Dosya 21*, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 5-9 (2010).

Yurtman, N., “Ankara-İstanbul/Öğün, Çalış, Güven”, Ankara Ankara, Ed: E. Batur, *Yapı Kredi Yayınları*, İstanbul, 397-403 (1994).

İnternet: Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük
<http://www.tdkterim.gov.tr/bts/> (2013)

İnternet: Europeana Think Culture “Berlin Teknik Üniversitesi Mimarlık Müzesi Arşivi”
<http://www.europeana.eu/portal/search.html?start=1&query=ankara%2C+jansen&rows=24> (2013)

İnternet: Europeana Think Culture “Kameradschaft’ adlı heykel”
<http://www.europeana.eu/portal/search.html?query=thorak&rows=24> (2013)

İnternet: Düş Hekimi Yalçın Ergir
<http://www.ergir.com/Piknik.htm> (2011)

İnternet: Ankara Kartpostalları
<http://yavuziscen.blogspot.com/p/ankara-kartpostallar.html> (2012)

İnternet: Ankara Eski Fotoğrafları
<https://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=557>. (2011)

İnternet: Güvenpark’taki Şişme Goril Maketi
<https://www.ankaramiz.com/wp-content/uploads/2010/04/goril.jpg> (2013)

İnternet: Uydu Görüntüleri
<https://maps.google.com> (2013)

EKLER

EK-1. Ankara Belediyesi İmar Müdürlüğü tarafında Güvenpark alanı için yer altı otoparkı ve pasajı olarak düzenlenmesi için açılan yarışma yazısı [Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi]

T. C. ANKARA BELEDİYESİ İmar Müdürlüğü	ANKARA .....FKM/1984.....
--	------------------------------

Sayı : İP. 789, R.5082/84 (9441/1)
Konu : Güvenpark Yeraltı Otoparkı
ve Pasaj Düzenlemesi Yarış-
ması.

ANKARA BÜYÜK ŞEHİR
BELEDİYE BAŞKANLIĞI'NA

Bakanlıklar Devlet Mahallesi'nde, 9441 ada, 1 parselde bulunan, Güvenpark olarak anılan alanın, yeraltı otoparkı ve pasaj olarak düzenlenmesi ile ilgili yarışma açılması, Başkanlığınızın, 10.10.1984 günlü OLUR'u ile uygun görülmüştür.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde, aşağıda adı geçen jüri üyeleri ve raportörlerin kabulü hususu ile, bu üyelere yarışma şartnamesi, ihtiyaç programı ve ödenecek ücretlerin tesbiti için, yetki verilmesini OLUR'larınıza arz ederim.

DANIŞMAN JÜRİ ÜYELERİ :

ALTINSOY, Mehmet	:	Ankara Büyük Şehir Belediye Başkanı
AĞAÇLI, Ömer	:	Ankara Büyük Şehir Belediyesi İmar Dairesi Başkanı
Doç.PAMİR, Haluk	:	Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dekan Yrd.
Prof.Dr.TEKELİ, İlhan	:	Orta Doğu Teknik Üniversitesi Şehircilik Bölümü Öğretim Görevlisi
MENTEŞ, Gökhan	:	Y.Şehir Plancısı

ASLİ JÜRİ ÜYELERİ :

URAL, İlhami	:	Y.Mühendis, Mimar (İ.T.Ü.)
YATMAN, Affan	:	Y.Mimar - Restorasyon Uzm. (O.D.T.Ü.)
OĞUZ, Yalçın	:	Y.Mühendis - Mimar (M.T.Ü.)
PARLAR, Yıldırım	:	Y.Mimar, (İ.D.G.S.A.)
İSLAMOĞLU, Halim	:	Y.Mühendis, Ankara İmar Limited Şirketi Genel Müdürü

./...

EK-1. (devam) Ankara Belediyesi İmar Müdürlüğü tarafında Güvenpark alanı için yer altı otoparkı ve pasajı olarak düzenlenmesi için açılan yarışma yazısı [Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi]

T. C.
ANKARA BELEDİYESİ
İmar Müdürlüğü

ANKARA
.....EKİM/1984.

Sayı : İP. 789, R.5082/84 (9441/1)
Konu : Güvenpark Yeraltı Otoparkı
ve Pasaj Düzenlemesi Yarış-
ması.

- 2 -

YEDEK JÜRİ ÜYELERİ :

ASLANER, Mustafa : Y.Mimar, Gazi Üniversitesi Mimarlık
Fakültesi, Öğretim Görevlisi

ERKAL, Coşkun : Y.Mühendis - Mimar (O.D.T.Ü.)

ÖZSOY, Tarık : Ankara Büyük Şehir Belediyesi
İmar Dairesi Başkanlığı
Uygulama Müdürü

RAPORTÖRLER :

ESENGİL, Aysun : Mimar, (E.D.D.M.M.A.) İmar Dairesi
Başkanlığı

ERCAN, Keysun : Şehir Plancısı, (O.D.T.Ü.) İmar Da-
iresi Başkanlığı

DİKİCİ, Nedim : Mimar, (İ.D.G.S.A.) T.E.K.B.

Ömer AĞAÇLI
ÖMER AĞAÇLI
Ankara Büyük Şehir Belediyesi
İmar Dairesi Başkanı

O L U R
23/10/1984

Mehmet ALTINSOY
Mehmet ALTINSOY
Ankara Büyük Şehir
Belediye Başkanı

EK-2. Sezar Aygen tarafından projelerin bitirildiğine dair Ankara Belediyesi İmar Müdürlüğüne yazılan yazı [Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi]

S MİMARLIK ATELYESİ
CONSULTING ENGINEERING FIRM
Y. MÜH. MİMAR SEZAR AYGEN (M. ARCH.)

ANKARA BELEDİYESİ
İMAR DAİRE BAŞKANLIĞI
ANKARA

Sayı (Nu) : 01-322/86
Konu (Ref) : Güvenpark Yeraltı Çarşısı ve otoparkı hak.

Tarih (Date) 24 Mart 1986

348
005

Projeleri Firmamız tarafından yükümlenilmiş bulunan Güvenpark Yeraltı Çarşısı ve otoparkına ait çalışmalarımızın tamamlandığı bilgilerinizedir.

Yapımına kısa süre içerisinde başlanacağını öğrendiğimiz söz konusu eserin inşaat çalışmalarından önce ve inşaat sürecinde üzerinde önemle durulmasını gerekli gördüğümüz konuları, ekli raporda tarafınıza aktarmaktayız.

Ankara'nın merkezinde, tarihi, kültürel , ticari ve sanatsal özelliklere sahip bulunduğu inandığımız bu dev tesis inşaatının başarı ile sonuçlandırılması kuşkusuz her Türkün gönülünden dilediği bir olaydır. Raporumuzdaki değindiğimiz konular, bu dileğin bir sonucu olarak belirtilmektedir.

Bilgilerinize arz eder, başarı dileklerimizi yineleriz.

Saygılarımızla.

Y. Müh. Mimar
Sezar AYGEN

Ek:
Güvenpark inşaatına ilişkin rapor.

BÜRO (HEAD OFFICE) : KATİP ÇELEBİ SOK. 2/17 KAVAKLIDERE ANKARA /TURKEY
TELEFON (TELEPHONE) : 27 88 36
TELEKS (TELEX) : 42 107 mtt tr/s mimarlık

EK-3. Aydan Erim, Akın Atauz ve Mehmet Adam tarafından açılan dava sonucunu bildirir karar yazısı örneği [Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi]

T. C.
ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLIĞI
İmar ..... Daire Başkanlığı

İ V E D İ
...../MYS/1987.....

İSİM : İmar Planlama Şb.Md.
KONU : İP. 698..R.2542/87 (9441/1)
İmarın 9441 ada 1 sayılı parseli.

ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ
HUKUK MÜŞAVİRLİĞİ'NE

İLGİ: 12.05.1987 gün ve 1987/173-2164 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazı ile, imarın 9441 ada 1 sayılı parseli üzerinde bulunan "Güvenpark" Alanı'nda "Yeraltı Çarşısı ve Otoparkı" inşa etmek amacıyla yapılan imar planı değişikliğinin iptali ve yürütmenin durdurulması konusunda, Aydan ERİM, Akın ATAÜZ ve Mehmet ADAM tarafından Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne dava açıldığı, davaya bakmakla görevli Ankara 6. İdare Mahkemesi'nin 08.05.1987 tarih, 987/524 sayılı oy çokluğu ile verilen kararı ile, yürütmenin durdurulduğu, yine aynı yargı merciinde verilen bir başka ara kararla, "Güvenpark'ın bulunduğu alanın eski ve değişiklikten sonraki imar planlarında yer alan durumunun davalı idareden sorulmasına ve konuyla ilgili tüm belgelerin istenmesine hükümlendiği" bildirilmiş olup, gereği talep edilmektedir.

Başkanlığımızca yapılan incelemede:

Davacıların dilekçelerinde özellikle;

- Güvenpark'ın, anılan imar plânının uygulanması sonucunda, "Yeşil Alan" olmaktan çıkıp sadece içinden geçilen beton bir alana dönüşeceği,
- Yeraltı Katlı Otopark'ının yapılmasıyla, merkeze olan otopark talebinin artacağı, trafiğin daha da yoğunlaşacağı,
- Bugüne kadar halka hizmet veren otobüs ve minibüs duraklarının kaldırıldığı, bununsa toplu taşıma büyük sorunlar yaratacağı,

konularının üzerinde önemle durulduğu anlaşılmıştır.

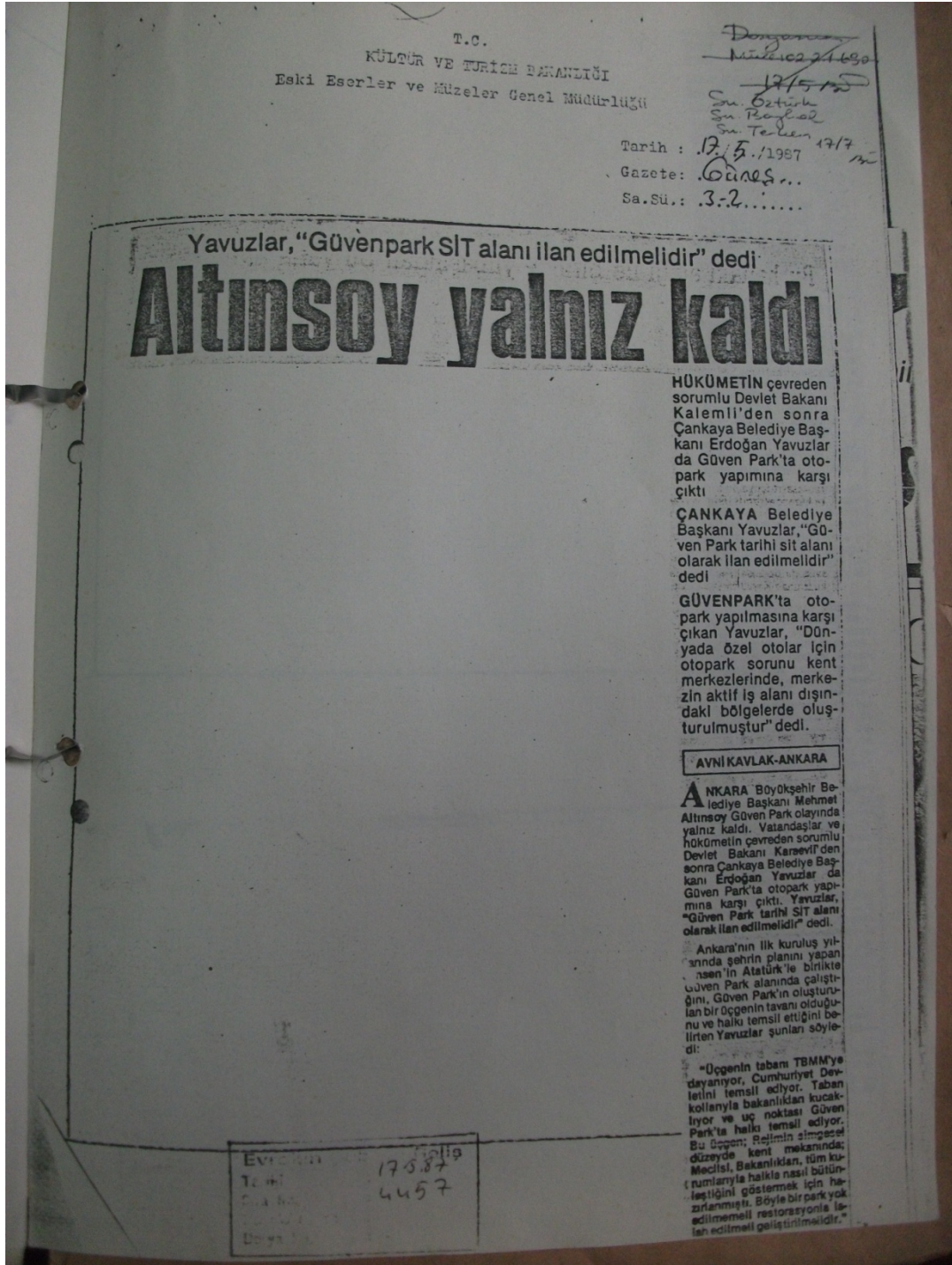
Başkanlığımızca "Güvenpark Yeraltı Çarşısı ve Otoparkı" proje ihalesi yapılmadan önce, yukarıda sözü geçen konular özellikle dik-kate alınmış, şehircilik ilkelerine ve planlama esaslarına bağlı kalınarak imar planı değişikliği gerçekleştirilmiştir. Bu plan doğrultusunda, Yeraltı Otopark ve Çarşısı Projesi ihale yoluyla elde edilmiştir.

Söz konusu imar plânı ve mimari projede;

- Güvenpark'ta, bugün mevcut olan en yoğun ağaçlık bölgenin korunup, altında herhangi bir şekilde inşaat yapılmayacağı,

./...

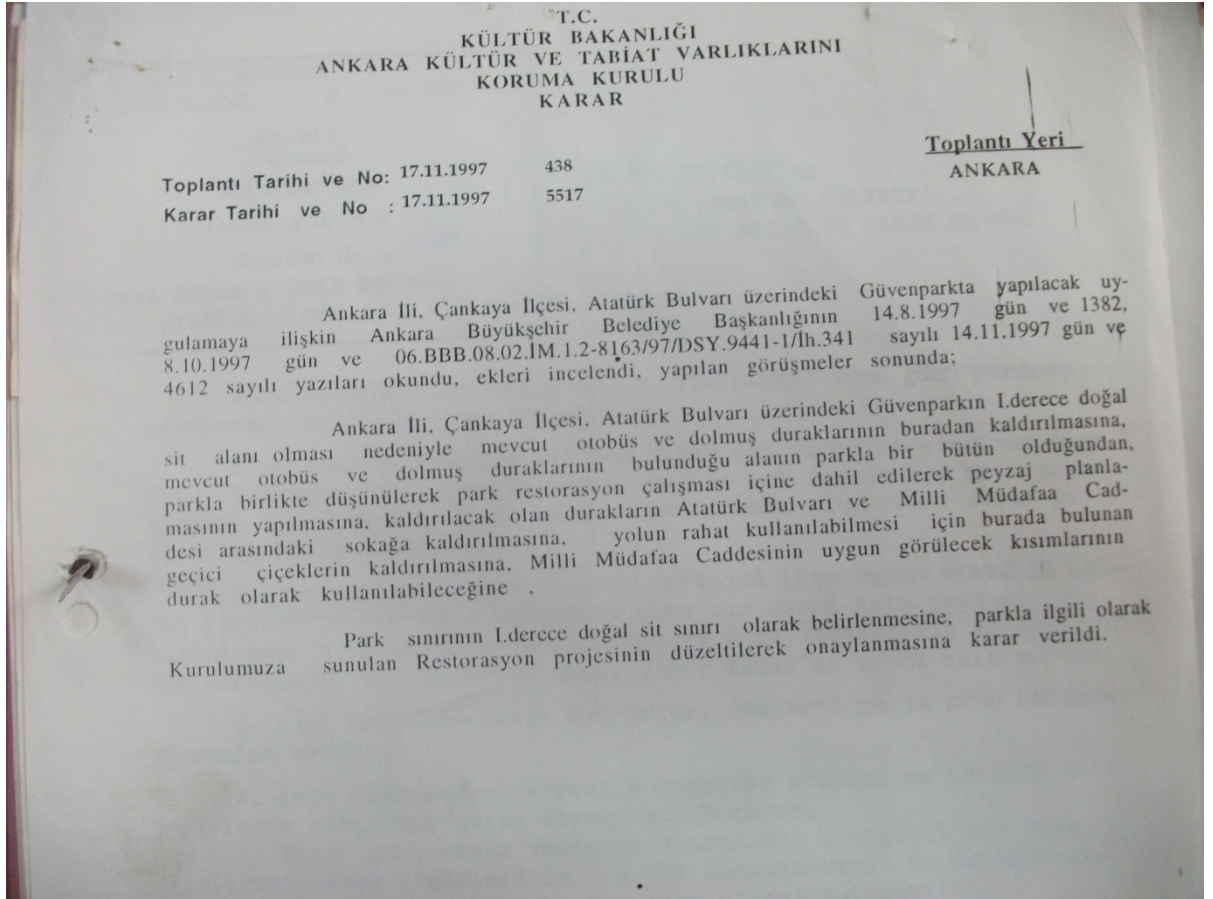
EK-4. Güvenpark için yarışma yoluyla elde edilecek yer altı otoparkı ile ilgili gazete k p r  [T.C. Kültür Bakanlığı Arşivi]

EK-5. Güvenpark için yarışma yoluyla elde edilecek yer altı otoparkı ile ilgili gazete
küpürü [T.C. Kültür Bakanlığı Arşivi]

EK-6. Güvenpark için yarışma yoluyla elde edilecek yer altı otoparkı ile ilgili kurula sunulan projenin karar yazısı [T.C. Kültür Bakanlığı Arşivi]

EK-7. Güvenpark'ın Koruma Kurulu tarafından I.derece doğal sit alanı olarak tescillenmesini bildirir karar yazısı [Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi]

T.C
KÜLTÜR BAKANLIĞI
ANKARA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA KURULU

K A R A R

Toplantı Tarihi ve No : 13.7.1994 290
Karar Tarihi ve No : 13.7.1994 3591

Toplantı Yeri
ANKARA

Ankara İlinde bulunan alanlara ilişkin Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu Müdürlüğü uzmanlarınca hazırlanan 27.6.1994 gün ve 983 sayılı uzman raporu okundu,ekindeki belgeler incelendi,yapılan görüşmeler sonunda;

Ekli I numaralı listede belirtilen alanların I.Derece Doğal Sit Alanı olarak tesciline,

Ekli 2 numaralı listede belirtilen heykellerinölçek ve anlam açısından anıt niteliği taşımaları nedeniyle anıt-heykel olarak tesciline karar verilmiştir.

BAŞKAN
Prof.Dr.Gönül TANKUT
İMZA

BAŞKAN YARDIMCISI

ÜYE
Prof.Dr.Günsel RENDA
İMZA

ÜYE
Doç.Dr.Ahmet TIRPAN
İMZA

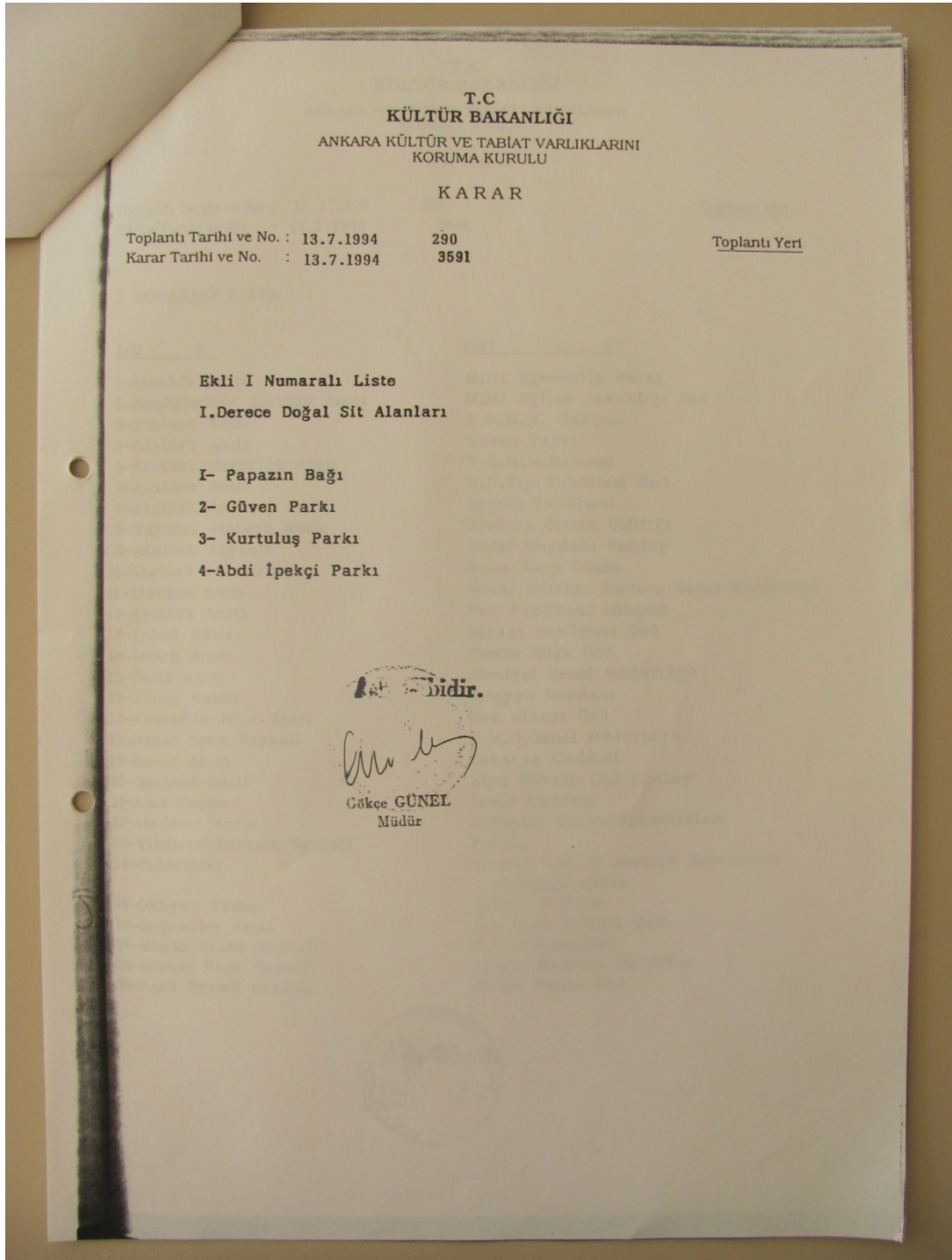
ÜYE
Dr.Zühal ÖZCAN
İMZA

ÜYE
Müesser SÖNMEZ
Çankaya Bld.Bşk.Tem.
İMZA

ÜYE

ÜYE

EK-7. (devam) Güvenpark'ın Koruma Kurulu tarafından I.derece doğal sit alanı olarak tescillenmesini bildirir karar yazısı [Ankara Büyükşehir Belediyesi Arşivi]

EK-8. Güvenpark ve Güven Anıtı İle İlgili Gazete Kùpùrleri

SAYFA 4

HAKİMİYETİ MİLLİYE

Devlet Mahallesiinde.

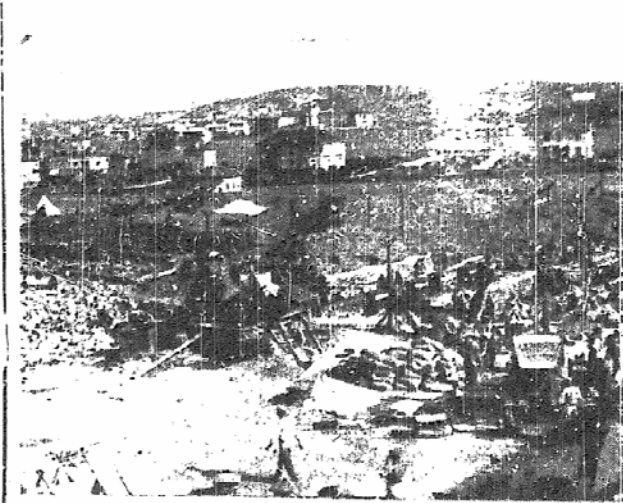
VİLAYETLER EVİ YAPILYOR. İLERİDE YAPILACAK İKTİSAT VE NAFİA VEKÂLETLERİ BİNALARI YENİ DEVLET MAHALLEMİZİ SÜSLİYECEKTİR.

Yenişehirde Milli Müdriat Vekâleti ile Çankaya caddesi arasında devlet daireleri için ayrılan büyük genişlikte ilk bina olarak vilayetler evi yapılmaktadır.

Umumi bütçeden bu bina için para ayırmanın güç olduğu bir senede Dahiliye Vekilimiz hükümet merkezinde bir "vilayetler evi" yapmak için verdiği karar üzerine bu ev için bütün vilayetlerin bütçelerinden iki senede ödenecek ve kendileri için hiç bir sıkıntı vermeyecek bir para ayırtmış ve bununla bu evi yaptırtmağa başlamıştır.

Bina, tanınmış müteahhitlerden mühendis Abdürrahman Naci Bey'e 990.000 liraya verilmiştir. Daha önce yapılan büyük toprak düzlemesi için de yirmi bin lira harcanmıştır. Bu suretle yapının değeri bir milyona varmaktadır. Ev yapılırken belki de bazı değişiklikler yüzünden bu para biraz daha artabilecektir.

Binanın planını profesör Holzmeister çizmiştir. İnşaatı hem bu profesörün bürosu hem de Ankara vilayeti başmühendisliği kontrol etmektedir.

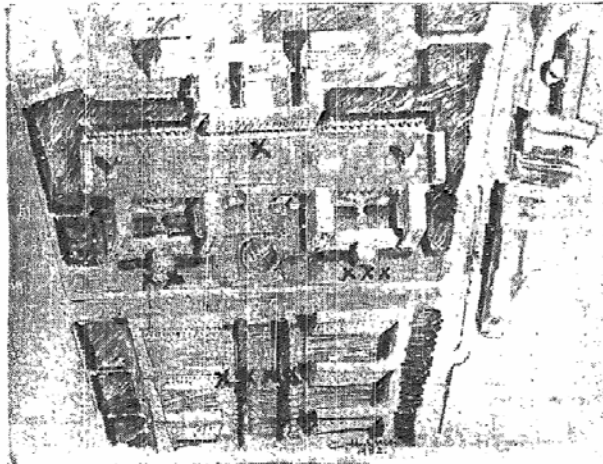

Evin temelleri epeyce ilerlemiş ve bir kısmının da birinci katı çıkmıştır. İnşaat çok özenilerek ve düzgün bir sıra ile ilerlemektedir. Soğuklar gelmeden evin alt katını örtülmesi umudu çoktur. Böylelikle binanın bütünü'nün gelecekteki yapı mevsiminin sonuna kadar bitmesi kuvvetle umuluyor.

Bu binanın orta yeri dahiliye vekillik dairelerine, bir yanını emniyet unvanı müdürlüğüne, öbür yanını da jandarma umum kumandanlığına ayrılmıştır. Vekillik kısmının arkasında direkler üzerinde büyük bir merasim salonu vardır.

Bu binanın önüne iktisat ve nafia vekillikleri yapılacaktır. Bunların önüne gelen kısımda ikişer katlı memur evleri yapılacak, bu evler vekâlet binalarının görünüşünü kapatmayacaktır. Vilayetler evi ve emniyet âbidesi ile memleket iki güzel ve büyük eser daha kazanıyor.

İnşaatın dün aldığımız resmini, bu sayfaya koyuyoruz. Bundan başka nafia ve iktisat vekâletleri ile memur ikametgâhları yapıldıktan sonra buranın alacağı şekli gösteren bir resmi de basıyoruz. x işaretli bina vilayetler evi, xx işaretli bina nafia vekâleti, xxx işaretli bina iktisat vekâleti ve xxxx işaretli binalar da memur apartmanlarıdır.

Resim 8.1. Hakimiyeti Milliye, 3 İkinciteşrin 1932 (s.4)

EK-8. (devam) Güvenpark ve Güven Anıtı İle İlgili Gazete Küpürleri

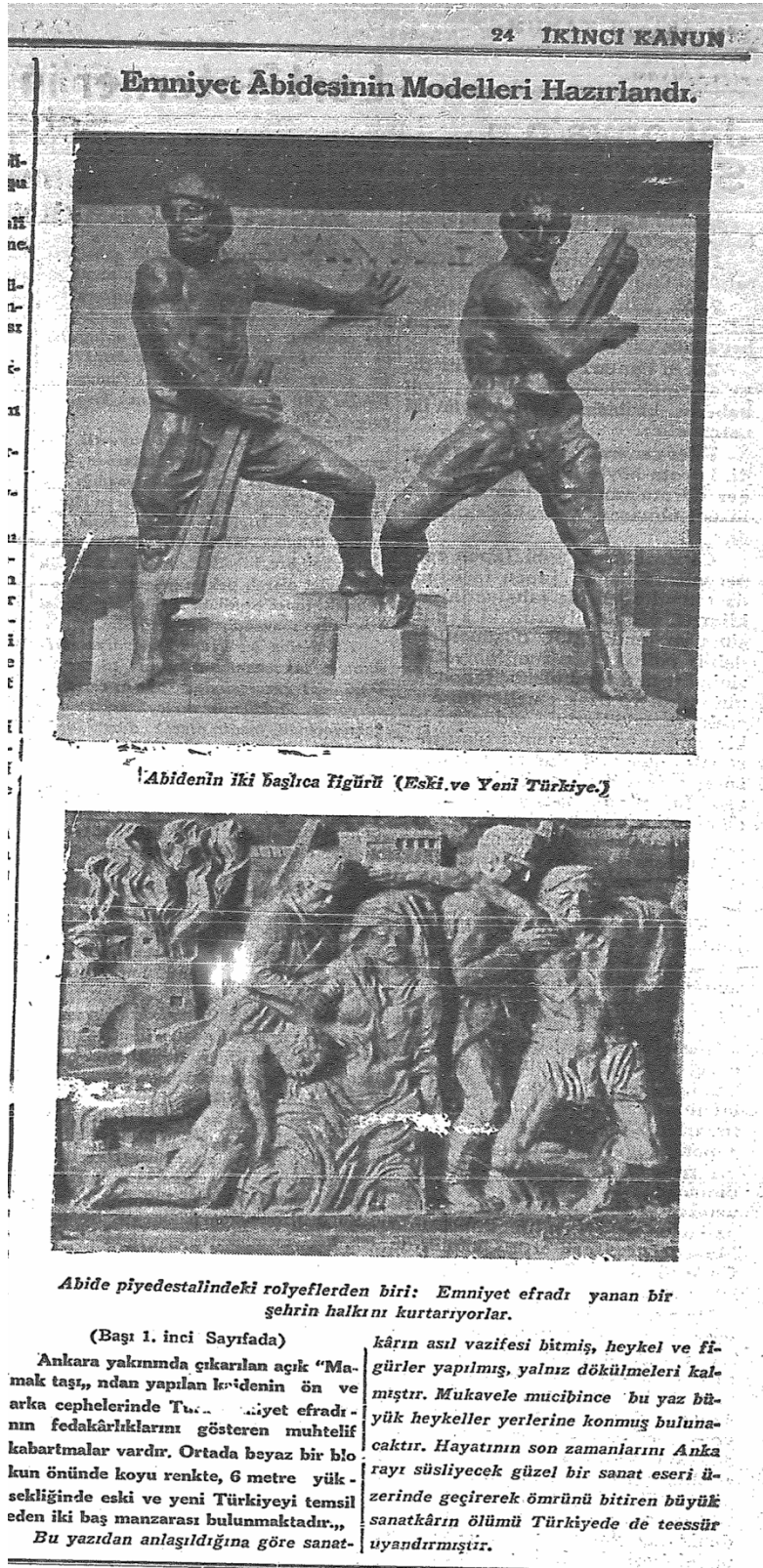

Resim 8.2. Hakimiyeti Milliye, 24 İkincikanun 1934 (s.1)

Resim 8.3. Hakimiyeti Milliye, 1 Haziran 1934 (s.3)

EK-8. (devam) Güvenpark ve Güven Anıtı İle İlgili Gazete Küpürleri

Resim 8.4. Hakimiyeti Milliye, 24 İkincikanun 1934 (s.4)

EK-8. (devam) Güvenpark ve Güven Anıtı İle İlgili Gazete Küpürleri

Vilayetler evi ile Emniyet abidesi dün merasimle açıldı

— Vilayetler evinin tasamlanıp açılması bizim için mutlu bir hadisedir. Devlet merkezinde bu kadar güzel bir eseri temin eden teşebbüs sahiplerini tebrik etmek isterim. Ulusça hepimizi sevindiren, vilayetlerimizin aralarında beraber çalışması fikrini, devlet müessesese

(Devamı 9 uncu sayıfada)

Vilayetler evi ile Emniyet abidesi dün merasimle açılmıştır. Büyük Millet Meclisi Reisi Kâzım ve Başvekil İsmet Paşalar Hazretatı ile vekiller, mebuslar, Riyaseti Cümhur Umumi Kâtibi Hasan Rıza ve Ser yaver Celâl Beylerle Büyük Erkanı Harbiye ve Millî Müdafaa erkânı vekâletler müsteşar ve umum müdürleri hazır bulunmuşlardır.

Cumhuriyet Halk Fırkası Kâtibiumumisi, Kutahya mebusu Recep Bey Cumhuriyetin on birinci yılı münasebetile Fırka teşkilatına şu telgrafı çekmiştir:

En büyük millet bayramı bütün Fırka arkadaşlarıma kutlu olsun. Hayat ve kuvvet bakımından bir çöl olan bu şerefli yurt, Cumhuriyette ve Cumhuriyetle yükseldi. Bu büyük eseri Büyük Önder'in ardında başarılan milletin özü olan Fırkamız on birinci yıl dönümünde en sıcak kıvanç duysa yeridir. Başlarımız daima Büyük Başın beraberliğinde yürüyerek en yüce şerefle yüksek olsun arkadaşlar.

**C.H.F. Kâtibiumumisi
Kutahya-Mebusu
RECEP**

Dün açılan Vilayetlerevini'nin kapısında...

Polis ve jandarma müf. ezeleri de merasimde mevki almışlardır.

Müteakiben vilayetler konağı gezilmiş ve B. M. Meclisi Reisi Kâzım Paşa Hazretatı kordelâyı keserek açılış resmünü yapmışlardır.

Başvekil İsmet Paşa Hazretatı bu güzel vesilede şu hatları söylemişlerdir:

Bugün

GAZETEMİZ 16 SAYIFADIR

Sayıfa

2. de : Bir cumhuriyet yılının takvimi
3. de : Cumhuriyet büyükleri.
4. de : Cumhuriyet Nafisi.
5. de : Üyökonomik faaliyetimiz.
6. da : Zirai çalışmaları.
7. de : Maliye ve İktisat işlerimiz.
8. de : Maarif senesi.
9. da : Vilayetlerevi ve Emniyet abidesi
10. da : Harici haberler
11. de : Şehir ve Taşra.

Resim 8.5. Hakimiyeti Milliye, 29 Birinciteşrin 1934 (s.1)

EK-9. Güvenpark'ın ve Güven Anıtı'nın Dünü Bugünü

Resim 9.1. Emniyet Anıtı, 1940 [Vekam Arşivi, env. no: 1436]

Resim 9.2. Emniyet Anıtı, 2013

EK-9. (devam) Güvenpark'ın ve Güven Anıtı'nın Dünü Bugünü

Resim 9.3. Emniyet Anıtı, 1935 [Vekam Arşivi, env. no: 1442]

Resim 9.4. Emniyet Anıtı, 2013

EK-9. (devam) Güvenpark'ın ve Güven Anıtı'nın Dünü Bugünü

Resim 9.5. Güvenpark Havuzu ve Yenisehir, 1940 [Vekam Arşivi, env. no:1449]

Resim 9.6. Güvenpark Havuzu ve Yenisehir, 2013

EK-9. (devam) Güvenpark'ın ve Güven Anıtı'nın Dünü Bugünü

Resim 9.7. Güvenpark ve Kızılay Parkı, 1937 [Vekam Arşivi, env. no:1002]

Resim 9.8. Güvenpark ve Kızılay, 2013

EK-9. (devam) Güvenpark'ın ve Güven Anıtı'nın Dünü Bugünü

Resim 9.9. Güvenpark ve Kızılay, 1939 [Vekam Arşivi, env. no: 752]

Resim 9.10. Güvenpark ve Kızılay, 2013

EK-9. (devam) Güvenpark'ın ve Güven Anıtı'nın Dünü Bugünü

Resim 9.11. Güvenpark, 1940 [Vekam Arşivi, env. no: 1432]

Resim 9.12. Güvenpark, 2013

EK-9. (devam) Güvenpark'ın ve Güven Anıtı'nın Dünü Bugünü

Resim 9.13. Güvenpark, 1935-40 [Cangır, 2008]

Resim 9.14. Güvenpark, 2013

EK-9. (devam) Güvenpark'ın ve Güven Anıtı'nın Dünü Bugünü

Resim 9.15. Dikmen Caddesi, 1950 [Vekam Arşivi, env. no: 1429]

Resim 9.16. Milli Müdafaa Caddesi (Dikmen Caddesi), 2013

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : ÇELİK, Gözde
 Uyuğu : T.C.
 Doğum Tarihi ve Yeri : 14.10.1984 Polatlı
 Medeni Hali : Bekar
 Telefon : 0 (312) 623 93 22
 Faks : -
 E-mail : gozdecelikk@hotmail.com.

Eğitim Derece

Eğitim Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet tarihi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi /Mimarlık Bölümü	2013
Yandal Eğitimi	Selçuk Üniversitesi/ Ş.B.P. Bölümü	2008
Lisans	Selçuk Üniversitesi/ Mimarlık Bölümü	2007
Lise	Polatlı Anadolu Lisesi	2002

İş Deneyimi Yıl

Yıl	Yer	Görev
2007-2008	Baykan Mimarlık Ltd. Şti.	Mimar
2008	Metron Yapı ve Proje Tic.Taah. A.Ş.	Mimar
2008-2009	UBMS İnş. Tur. Tic. San. Ltd. Şti.	Mimar
2009-2011	İTT İnşaat Turizm ve Tekstil A.Ş	Mimar
2012-	T.C. Sağlık Bakanlığı Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu	Mimar

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Kitap ve dergi okumak, fotoğraf çekmek, gezilere katılmak, sinema ve tiyatro, astroloji, müzik.